

Elina Hirvonen

KUMPPANIT POLUILLA JA PITKOSPUILLA – POSTHUMANISTINEN
NÄKÖKULMA KOIRIEN KANSSA RETKEILYYN

Pro-gradu tutkielma

Matkailututkimus

2021

Lapin Yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Kumppanit poluilla ja pitkospuilla – Posthumanistinen näkökulma koirien kanssa retkeilyyn

Tekijä: Elina Hirvonen

Koulutusohjelma/oppiaine: Matkailututkimus

Työn laji: Pro gradu –työ x Sivulaudaturtyö ___ Lisensiaatintyö ___

Sivumäärä: 72

Vuosi: 2021

Tiivistelmä:

Koirien kanssa tapahtuva retkeily liittyy yhteen kaksi ajankohtaista ilmiötä: luontomatkailun nousevan suosion sekä eläinten kanssa tapahtuvan matkailun. Eläinten kanssa matkustaminen liittyy jo pitkään jatkuneeseen perheiden hybridisoitumiseen, eli perinteisesti käsitettyjen seura/hyötyeläimien roolin muuttumiseen kumppanieläimiksi ja perheenjäseniksi.

Aiemmin eläinten kanssa matkailua on tutkittu pääasiassa ihmisen kokemusten näkökulmasta, mutta viime vuosina eläinten hyvinvointia korostava tutkimusnäkökulma on kuitenkin korostunut myös ihmistutkimuksessa. Eläinten kanssa jaetut aktiviteetit yleistyvät samalla kun eläintalouksien määrä ja eläimiin kohdistuva kulutus kasvaa, joten myös matkailussa tarvitaan monilajisia näkökulmia, jotta voidaan vastata monilajisten kokoonpanojen tarpeisiin.

Tutkielman taustalla on posthumanistinen ontologia, jossa korostetaan eläinten subjektiivutta, ja kumppanieläin on tutkielman keskeinen käsite. Kumppanieläimen kanssa tapahtuvassa retkeilyssä korostuu tarve käsittää muutkin kuin ihmiset aktiivisiksi toimijoiksi. Tutkielma pyrkii havainnollistamaan millä tavoin koirat kumppanieläiminä vaikuttavat retkeilyyn. Tätä kysymystä lähestytään tutkimalla koiran kanssa retkeilyn ominaispiirteitä, mitä koira kumppanina estää ja mahdollistaa retkeilyssä sekä millaisia motiiveja koirien kanssa retkeilyn taustalla on.

Tutkielma on toteutettu monimenetelmällisenä mixed model-tutkimuksena, jossa kvalitatiivista ja kvantitatiivista tiedonhankintaa on yhdistetty verkossa toteutetussa kyselytutkimuksessa. Kerätyn aineiston analyysissa on hyödynnetty aineistolähtöistä sisällönanalyysia sekä tilastollisia työkaluja. Monimenetelmällisellä lähestymistavalla on pyritty hyödyntämään eri menetelmien parhaita puolia: kvalitatiivisen aineiston tuomaa syvyyttä sekä kvantitatiivisen aineiston laajuutta.

Tutkimustuloksista nousevia teemoja olivat esimerkiksi hyvinvoinnin edistäminen sekä turvallisuuden merkitys retkeilyssä. Nämä teemat esiintyivät kumppanuuden kautta molempiin suuntiin: vastaajien hyvinvointia lisäsi se, että myös heidän kanssaan retkeilevät koirat nauttivat ja hyötyvät retkeilystä. Koirat toivat vastaajille turvallisuudentunnetta retkeillessä, ja koirien turvallisuuden varmistaminen oli vastaajille tärkeää. Tulosten perusteella koirat koetaan kumppaneiksi, joiden kanssa halutaan viettää laatuaikaa, jotka rikastuttavat retkeilykokemusta ja joille halutaan tarjota elämyksellisiä hetkiä. Jatkotutkimuksessa muiden eläinten kanssa retkeily sekä koiran kanssa rakentuva kumppanuus erilaisissa harrastuksissa tai matkailun konteksteissa voisivat tuottaa tärkeää tietoa, mutta olisi tärkeää saada ihmistieteen lisäksi myös eläintieteen näkökulmia mukaan kumppanilajeja käsittelevään tutkimukseen.

Avainsanat: retkeily, luontomatkailu, kumppanieläin, posthumanismi, monimenetelmällisyys

Sisällysluettelo

1.	JOHDANTO.....	1
1.1.	Koirien kanssa retkeilyn ajankohtaisuus ja kumppanuuden merkitys	1
1.2.	Lajienvälisen kumppanuuden ymmärtäminen	2
1.3.	Tutkielman rakenne	4
2.	KUMPPANIELÄINTEN KANSSA MATKUSTAMINEN	6
2.1.	Koirien kanssa matkustaminen	6
2.2.	Tuttu ja tuntemattoman yhdistyvät luontomatkailussa	7
2.3.	Kasvavien trendien yhdistyminen Suomessa.....	8
3.	POSTHUMANISTINEN NÄKÖKULMA KOIRIEN KANSSA MATKAILUUN....	10
3.1.	Posthumanistisen ontologian juuret	10
3.2.	Posthumanismi matkailun ja eläinmatkailun konteksteissa	12
3.3.	Koirat osana yhteiskuntaa	13
3.4.	Koirat kumppanieläiminä.....	15
3.5.	Monilajinen liikkuminen.....	18
4.	KYSELYT VÄYLÄNÄ KUMPPANUUKSIEN TUTKIMISELLE	21
4.1.	Monimenetelmällisen kyselytutkimuksen toteuttaminen	21
4.2.	Tilastolliset menetelmät ja sisällönanalyysi apuna tulosten tulkitsemisessä	23
4.3.	Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuseettiset kysymykset.....	24
5.	OMINAISPIIRTEET KOIRAN KANSSA RETKEILYSSÄ	26
5.1.	Vastaajien taustatiedot	26
5.2.	Kuinka kaukana koirien kanssa retkeillään, miten pitkiä retkiä tehdään ja kuinka paljon niitä on kertynyt.....	29
5.3.	Koiran kanssa retkeilyn eri muodot	33
5.4.	Retkiseura	35
5.5.	Yhteenveto	37
6.	KUMPPANIELÄIMEN VAIKUTUS RETKEILYYN	40
6.1.	Turvallisuus retkeilyssä	40
6.1.1.	Koiran läsnäolon vaikutus turvallisuudentunteeseen	40
6.1.2.	Turvallisuus lisää motivaatiota retkeillä koiran kanssa	42
6.1.3.	Koirien turvallisuuden huomiointi.....	43
6.2.	Majoittuminen koiran kanssa.....	45
6.3.	Retkisuunnitelmien muuttuminen.....	48

6.4.	Yhteenveto	49
7.	KUMPPANIELÄIMEN KANSSA RETKEILYN MOTIIVIT	52
7.1.	Kuinka retkeily edistää ihmisen ja koiran hyvinvointia	52
7.2.	Kuinka vastaajat kuvailevat motivaatiotaan	55
7.3.	Kuinka vastaajat kuvailevat itseään koiran kanssa retkeilijöinä.....	56
7.4.	Yhteenveto	58
8.	YHTEENVETO	60
8.1.	Tutkielman tausta.....	60
8.2.	Ominaispiirteet koiran kanssa retkeilyssä.....	61
8.3.	Kumppanieläimet vaikuttavat retkeilyyn.....	62
8.4.	Kumppanieläimen kanssa retkeilyn motiivit	64
8.5.	Tutkielman rajoitteet ja jatkotutkimusaiheet	65
8.6.	Tulosten sovellettavuus ja pohdintaa	67
	KIITOKSET	68
	LÄHTEET	69

LIITE 1: KYSELYLOMAKE

LIITE 2: KYSELYN TIETOSUOJASELOSTE

Kuvioluettelo:

Kuvio 1.	Vastaajien ikäjakauma, tutkielman aineisto vs. Suomen ladun retkeilytutkimus (Icén, 2019).	26
Kuvio 2.	Vastaajien sukupuolijakauma.	27
Kuvio 3.	Koirien määrä vastaajien talouksissa.	27
Kuvio 4.	Vastaajien jakautuminen asuinpaikan mukaan.	28
Kuvio 5.	Koirien määrä vastaajien talouksissa.	29
Kuvio 6.	Erimittaisten retkien yleisyys aineistossa.	30
Kuvio 7.	Kotoa tehtyjen päiväretkien yleisyys eri alueilta olevien vastaajien keskuudessa	30
Kuvio 8.	Vähintään 6 yötä kestävien retkien yleisyys eri alueilta olevien vastaajien keskuudessa.	31
Kuvio 9.	Kuinka kaukana kotoa vastaajat retkeilevät tyypillisesti.	31
Kuvio 10.	Yli 300 km päässä kotoa retkeilyn yleisyys.	32

Kuvio 11. Vastaajien erimittaisten retkien määrä vuonna 2020.	32
Kuvio 12. Koirien kanssa retkeily eri vuodenaikoina.	33
Kuvio 13. Koirien kanssa retkeilyn tavat.	34
Kuvio 14. Vastaajien halu retkeillä koiran kanssa merkityillä reiteillä: väittämä 7.....	34
Kuvio 15. Muiden ihmisten seura koiran kanssa retkeillessä.	35
Kuvio 16. Retkiseura.	36
Kuvio 17. Kuinka usein koira(t) otetaan mukaan retkeilemään: väittämä 4.....	36
Kuvio 18. Ilman koiria retkeily.	37
Kuvio 19. Turvallisuudentunne koiran kanssa retkeillessä (sukupuolittain).	41
Kuvio 20. Turvallisuudentunne koiran kanssa retkeillessä (retkiseurun mukaan).	42
Kuvio 21. Yleiset koiria varten retkellä mukana olevat varusteet.	44
Kuvio 22. Erilaisten majoitteiden käyttö koirien kanssa retkeillessä.	46
Kuvio 23. Motiivit koiran kanssa retkeilyssä: väittämät 10, 11 ja 13.	53
Kuvio 24. Motiivit koiran kanssa retkeilyssä: väittämät 2 ja 3.	53
Kuvio 25. Motiivit koiran kanssa retkeilyssä: väittämät 1, 8 ja 9.	54
Kuvio 26. Koiran sopivuus retkeilyyn: väittämät 14 ja 15.	55
Kuvio 27. Koiran hankkimisen ja retkeilyn suhde: väittämät 5 ja 6.....	56

1. JOHDANTO

Pro-gradu tutkielmani aihe on koirien kanssa retkeily ja lajienvälisen kumppanuuden ilmeneminen retkeilyn kontekstissa. Aiheen valintaan on vaikuttanut oma taustani: olen ensimmäistä kertaa tehnyt yön yli retken koirani kanssa elokuussa 2019 ja kaikista sen retken kaotteisista sattumuksista huolimatta, tai kenties juuri niiden vuoksi, se kokemuksena hitsasi meitä entistä vahvemmin yhteen. Koiran kanssa yhdessä maastossa toimiminen sai minut näkemään sekä koirani, itseni että maastossa liikkumisen ja olemisen uudella tavalla. Retkeilystä innostuminen liittyi omalla kohdallani juuri koiran kanssa retkeilyyn ja sen kontekstissa tapahtuvaan yhdessä toimimiseen arkirutiinien ulkopuolella. Olen tehnyt koirani kanssa retkiä eri vuodenaikoina eri puolilla Suomea ja seuran aktiivisesti vaeltamiseen ja koirien kanssa retkeilyyn liittyviä Facebook-ryhmiä.

1.1. Koirien kanssa retkeilyn ajankohtaisuus ja kumppanuuden merkitys

Omien havaintojeni, uutismedioiden sekä seuraamieni sosiaalisten kanavien kautta olen huomannut, että koirien kanssa matkailu ja retkeily, sekä retkeily ylipäätään, yleistyivät keväällä 2020 kun koronapandemia toi radikaaleja muutoksia siihen, mihin voimme matkustaa. Vaikka suomalaisten ”ryntäys” kansallispuistoihin (kuten useat mediatalot ovat ilmiötä kuvailleet) ainakin jossain määrin rauhoittuneet kansainvälisen matkustamisen helpottuessa, on retkeily jäämässä varmasti monien elämään pysyvämminkin, sillä retkeilyvarusteiden hankkiminen on ollut korona-aikana erityisen aktiivista (ks. esim. Viilo, 2020). Koska koiriin kohdistuva kulutus ja koirien kanssa matkustaminen on ollut kasvussa jo ennen koronapandemiaa, ja vaikuttaa siltä että koronapandemia on vain kiihdyttänyt niitä, yhdistelmänä nämä nousevat ilmiöt luovat hedelmällisen pohjan koirien kanssa tapahtuvan luontomatkailun tutkimiselle.

Sanoja *lemmikki* ja *kumppanieläin* käytetään usein synonyymeinä viitatessa koiriin, mutta suosin esimerkiksi Harawayn (2003) sekä Kuhlin (2011) tavoin sanaa *kumppanieläin*. Koen tämän termin kuvaavan tutkimusasetelmassani kyseessä olevan eläinlajin samanarvoisuutta, yksilöllisyyttä sekä subjektiivutta paremmin. Vaikka useimmiten kumppanieläimellä terminä viitataan hevoseen, koiraan tai kissaan, se ei sulje pois muita lajeja, toisin kuin ”lemmikki”, jolla useimmiten viitataan lähinnä seuraeläimiin, jolloin hyötyeläimet, kuten työkoirat ja hevoset, ovat vaarassa jäädä määrittelyn ulkopuolelle. Päätökseen on vaikuttanut myös

Harawayn (2003, s. 12–14) esittämä huomio siitä, että kumppanieläintä ei määritä sen laji, vaan sen kanssa jaettu suhde: kumppanieläin ei ole olemassa yksikössä, vaan ihminen ja eläin muodostavat kumppanilajiyksikön, jota sitoo merkityksellinen toiseus.

On tärkeää huomata, että vaikka kumppanuus voi ilmentyä ihmisen ja koiran välillä, eivät kaikki koiranomistajat tai koirien kanssa retkeilevät välttämättä edes itse kuvailisi suhdettaan koiraansa kumppanuudeksi. Käsitän kumppanuuden suhteeksi, johon kuuluu yhteisen hyvinvoinnin rakentaminen ilman, että yksikään osapuoli siitä kärsii. Vaikka koiralla on esimerkiksi lainsäädännön näkökulmasta eriarvoinen asema ihmiseen nähden, pyrkii kumppani-ihminen aktiivisesti toteuttamaan asioita siten, että kumppanikoiran hyvinvointi ei vaarannu, vaan kasvaa. Olen pyrkinyt ottamaan tutkielmassa huomioon sen, että kumppanuus voi esiintyä eri tavoin, myös monin eri tavoin kuin se esiintyy minun elämässäni ja suhteessa omaan kumppanieläimeeni, mutta perustana säilyisi edellä mainittu kumppanieläimen hyvinvoinnin priorisointi kaikessa toiminnassa. Perustana tälle lajienväliselle kumppanuudelle on posthumanistinen ”litteä ontologia”, eli näkökulma, jossa eläimen subjektiivisuus korostuu, ja jonka mukaisesti eläimen arvo ei määrity suhteessa sen ihmiselle tuottamaan hyötyyn tai inhimilliseen kyvykkyyteen, vaan eläin itsessään on arvokas (ks. esim. Cohen, 2019, s. 418).

Koira on valikoitunut tutkielman keskiöön oman harrastuneisuuteni lisäksi koiran yhteiskunnallisen merkittävyyden vuoksi: harmaasudesta kehittynyt koira on ensimmäinen ihmisen kesyttämä eläin ja koiran rooli ja asema yhteiskunnassa ovat nykyäänkin tärkeitä niin viranomaistehtävissä kuin myös ihmisen apuna ja seurana. Koirien rooli ihmisten kumppaneina ja matkakumppaneina on ajankohtainen aihe myös siksi, että koronapandemia on kasvattanut koirien suosiota entisestään ja koiriin kohdistuva kulutus on euromääräisesti ollut merkittävässä kasvussa viime vuosina (Tilastokeskus, 2020). Kotimaanmatkailu ja luontomatkailu ovat koronapandemian vaikutuksesta myös kasvattaneet merkittävästi suosiotaan, ja koska samaan aikaan on ollut käynnissä ”koirabuumi”, tulee koirien roolin ymmärtäminen matkailussa ja koirien kanssa matkustavien tarpeiden huomioiminen korostumaan entisestään.

1.2. Lajienvälisen kumppanuuden ymmärtäminen

Koirien kanssa retkeily liittyy yhteen useita historiaan ja kulttuuriin kytköksissä olevia ilmiöitä, kuten koiran merkityksen muuttumisen hyöty- ja seuraeläimestä perheenjäseneksi ja

kumppanieläimeksi sekä koiranomistajan luontosuhteen muotoutumisen ja sen linkittymisen kumppanieläimen kanssa harrastamiseen. Koirien kanssa retkeilyssä linkittyvät inhimillinen kulttuuri ja villi luonto, ja sekä ihminen että koira kulkevat näiden käsitteiden rajamailla, tarjoten toisilleen kumppanuutta ja luottamusta sekä toimien toisilleen eräänlaisina ikkunoina erilaisen maailman ymmärtämiseen.

Tutkielman tavoitteena on perehtyä siihen, kuinka koirien kanssa retkeilevien ihmisten suhde koiriin ilmenee retkeilyn kontekstissa, ja millaisia vaikutuksia koirilla on retkeilykokemuksiin. Tutkielman päättökysymys on: millä tavoin koirat kumppanieläiminä vaikuttavat retkeilyyn? Lähestyn tätä tutkimalla millaisia ominaispiirteitä koirien kanssa retkeilyssä on, mitä koirat kumppanieläiminä estävät ja mahdollistavat retkeilyssä sekä millaisia motiiveja koirien kanssa retkeilyn taustalla on.

Vaikka kaikki koirien kanssa retkeilijät eivät välttämättä ajattele koiriensa olevan kumppanieläimiä, lähestyn tematiikkaa posthumanistisesta näkökulmasta, jossa eläinten subjektius korostuu. Koiran kutsuminen kumppanieläimeksi tai perheenjäseneksi ei itsessään takaa koiralle kunnioittavaa kohtelua, eikä koiran kutsuminen muilla termeillä tarkoita sitä, etteikö koiraa kohdeltaisi kunnioittavasti ja koiran parasta ajatellen. Puhetapojen ja diskurssien kautta välittyvät merkitykset ovatkin yksittäisiä termejä tärkeämpiä, kun halutaan ymmärtää lajienvälisiä suhteita. Olen valinnut tutkielman monimenetelmäisen mixed model -tutkimusasetelman, jossa kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen aineistonhankinta yhdistyivät verkkokyselyn avulla. Hyödyntämällä verkkokyselyssä sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä, oli mahdollista saada rinnakkaisia aineistoja, jotka vastaavat osittain samoihin tutkimuskysymyksiin, ja näin löytää mahdollisia ristiriitoja aineiston sisältä. Avoimien kysymysten vastauksissa tulee esiin niiden merkityssisältö, jonka kautta suhteen rakentumista voidaan tarkastella, suljetuissa kysymyksissä puolestaan selvitettiin vastaajien taustatietoja sekä vastausten tilastollisia eroavaisuuksia.

Koska aineisto tutkielman on kerätty verkkokyselyllä, olivat tutkimukseen osallistumisen edellytykset varsin vaatimattomat: nettiyhteys, tieto kyselystä ja kiinnostus vastata riitti. Kyselyn saatetekstissä (liite 1) on vastaajille kerrottu, että kyselyssä retkeilystä rajataan pois koiran kanssa kotiympäristössä tapahtuva päivittäinen ulkoilu sekä koiran kanssa tapahtuva metsästys, vaikka niissä usein onkin retkeilyn kanssa yhteneväisiä piirteitä. Vastaajat, jotka harrastavat koiran kanssa sekä retkeilyä että metsästystä, ovat kuitenkin voineet vastata kyselyyn metsästystoiminnan ulkopuolella tapahtuvan retkeilyn osalta. Kyselyn julkaisu

aikataulutettiin osumaan vuodenvaihteeseen, jolloin monilla ihmisillä oli joulun ja uuden vuoden pyhäpäivien vuoksi vapaata aikaa, ja kysely keräsikin neljän viikon (22.12.2020-17.1.2021) aikana 344 vastausta. Ensisijaisesti korkea vastausmäärä kertoo siitä, että vastaajilla on ollut korkea kiinnostuksen aste vastaamista kohtaan, mutta kyselyn ajankohta on myös ollut monelle otollinen.

Avointen kysymysten tuottaman aineiston analysoinnissa on hyödynnetty soveltuvin osin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin avulla aineistosta on pyritty tunnistamaan teemoja, puhetapoja ja sanavalintoja, jotka linkittyvät kumppanieläimen kanssa muodostettuun suhteeseen. Aineiston määrällisessä analyysissä on hyödynnetty pääasiassa frekvenssitaulukoita sekä ristiintaulukointia, ja niitä on tulosluvuissa havainnollistettu erilaisin kaavioin.

1.3. Tutkielman rakenne

Tutkielman runko jakautuu kahdeksaan lukuun. Johdannon jälkeisessä luvussa käsittelem tutkielman kannalta olennaista aiempaa tutkimusta koirien kanssa matkustamisesta ja luontomatkailusta, sekä tarkastelen näiden ilmiöiden ajankohtaisuutta Suomessa. Kolmannessa luvussa esittelen tutkielman teoreettista taustaa ja olennaisia käsitteitä: käsittelem posthumanistista ontologiaa tapana katsoa maailmaa sekä tarkastelen sen ristiriitaisuuksia eläinmatkailun kontekstissa. Posthumanismin lisäksi kolmannessa luvussa perehdyn kumppanieläimen käsitteeseen ja tapoihin ymmärtää kumppanuus, koirien merkityksellisyyteen osana historiaa ja yhteiskuntaa, sekä pohdintaan ihmisen ja eläimen suhteen rakentumisesta jaetun liikkeen ja liikkumisen kautta. Neljäs luku sisältää aineiston hankkimisen ja analysoinnin kuvauksen, sekä tutkimuseettisten kysymysten pohdinnan tämän tutkielman näkökulmasta. Viidennessä luvussa esittelen aineistoanalyysia tutkielman ensimmäisen alakysymyksen näkökulmasta: *Mitä ominaispiirteitä koiran kanssa retkeilyssä on?* Tähän kysymykseen pyrin vastaamaan esittelemällä aineiston tuloksista vastaajien taustatietoja ja retkeilytottumuksia sekä sanallisesti että havainnollistavin kaavioin. Kuudennessa luvussa käsittelem aineistoanalyysin kautta mitä kumppanieläin retkeilyssä estää ja mahdollistaa. Näkökulmana tähän ovat retkeilykäytänteet, kuten majoittuminen ja retkien suunnittelu, sekä turvallisuuden käsittely sekä ihmisen turvallisuudentunteen sekä koiran turvallisuuden huomioinnin kautta. Seitsemännessä luvussa esittelen aineistosta nousseita motivaatiotekijöitä koiran kanssa

retkeilyn taustalla: pohdinnassa hyödynnän asenneväittämistä kerättyä määrällistä tietoa ja peilaan sitä avointen kysymysten tuottamiin vastauksiin ja puhetapoihin. Kahdeksannessa, eli viimeisessä luvussa, esittelen tutkielman sisällön kiteytetysti, sekä pohdin sen tuottaman tiedon sovellettavuutta ja esitän ehdotuksia jatkotutkimusaiheista. Lopuksi yhdeksännessä luvussa esitän kiitokset tutkielman ohjaajille sekä kyselyyn vastaajille, ja kymmenennessä luvussa on tutkielman lähdeluettelo. Tutkielman lopusta löytyvät tutkielman liitteet: kyselylomake sekä kyselyn tietosuojaseloste.

2. KUMPPANIELÄINTEN KANSSA MATKUSTAMINEN

Eläinten kanssa matkustaminen ei ole ilmiönä uusi, mutta siihen liittyvälle tutkimukselle ei ole muodostunut yhtenäistä teoreettista tai metodologista pohjaa. Kumppanieläimiin liittyvää tutkimusta on tehty erilaisissa konteksteissa esimerkiksi autoetnografian, haastattelujen sekä kyselytutkimusten avulla. Tyypillisimmin kumppanieläimiksi mielletään ihmisten kanssa läheisessä suhteessa elävät eläimet, kuten koirat ja kissat, mutta myös hevoset ovat yleinen esimerkki kumppanieläimistä. Kumppanuutta ei määritä eläimen laji tai sen kanssa toteutetut aktiviteetit, vaan sen kanssa jaettu suhde. Tässä tutkielmassa keskityn ensisijaisesti koiriin kumppanieläiminä, ja myös aiemman tutkimuksen tarkastelussa nostan keskiöön erityisesti koiriin ja koirien kanssa matkustamiseen liittyvän kirjallisuuden.

2.1. Koirien kanssa matkustaminen

Koirien ja muiden kumppanieläinten kanssa matkustaminen on yksi nousevista matkailun trendeistä. Se edustaa muuttuvaa arvomaailmaa kuluttajien keskuudessa: esimerkiksi koira ei ole enää ”vain” eläin, vaan kumppani ja perheenjäsen, tunteva olento (ks. esim. Carr, 2018; Chen, Peng & Hung, 2014, s. 315; Haraway, 2003; Holmberg, 2019). Franklin (2006, s. 142) kirjoittaa perheiden hybridisoitumisesta: yhä useammin eläimet ovat tiivis osa perhettä ja emotionaalista kiintymystään osoittavat niin ihmiset eläimiä kohtaan kuin myös eläimet ihmisiä kohtaan. Harawayn (2003, s. 12–14) mukaan kumppanieläintä ei määritä sen laji, vaan sen kanssa jaettu suhde: kumppanieläin ei ole olemassa yksinään, vaan ihminen ja eläin muodostavat toisiaan täydentävän kumppanilajiyksikön. Haraway kuvaa tätä kumppanuussuhdetta merkityksellisenä toiseutena (*significant otherness*), toisin sanoen tasa-arvoisena kumppanuutena, jonka rakentamiseen molemmat osallistuvat. Merkityksellinen toiseus merkitsee keskenään erilaisten toimijoiden yhteiseloä, joka linkittyy molempien erilaisiin historioihin sekä yhteisiin tulevaisuuksiin. (Haraway, 2003, s. 7–8, 16.)

Kyselytutkimuksilla on tuotettu tärkeää tietoa eläinten kanssa matkustamisen motiiveista ja eläinten vaikutuksista lomakokemuksiin, tästä esimerkkinä toimivat Carrin ja Cohenin (2009) sekä Kirillovan, Leen ja Lehdon (2015) tutkimukset. Carr ja Cohen (2009) ovat tutkineet koiranomistajien halukkuutta ottaa koira mukaan lomamatkoille sekä sitä, kuinka usein tämä toteutuu. Tutkimukseen osallistuneiden kolme tärkeintä motivaatiota ottaa koira mukaan lomamatkalle olivat: koiran rooli perheenjäsenenä, koiran läsnäolo auttaa

rentoutumaan ja tekee lomasta miellyttävämmän sekä koiran kumppanuudesta nauttiminen (Carr & Cohen, 2009, s. 295). Kirillova ym. (2015, s. 34–35) toteavat tutkimuksessaan vastaavaa: eläinten mukanaolo lomamatkalla edistää ihmisten kokonaistyytyväisyyttä matkakokemuksiinsa, ja ihmiset ovat valmiit maksamaan ylimääräistä majoituspalveluista, joissa on otettu sekä heidän että eläinkumppaneiden tyytyväisyys huomioon. Kirillovan ym. (2015, s. 34) tutkimuksessa on todettu eläinten kanssa matkustamisen ensisijaisiksi motivaation lähteiksi kumppanieläimen läsnäolon tuottama hyvä olo sekä huoli, joka nousee pintaan jos eläin ei ole mukana lomamatkalla. Eläinystävälliset matkailupalvelut motivoivat lähtemään lomamatkalle ja kasvattavat kumppanieläinten kanssa matkustavien uskollisuutta eläinystävällisiä palveluntarjoajia kohtaan.

2.2. Tuttu ja tuntemattoman yhdistyvät luontomatkailussa

Luontoelämyksillä tiedetään olevan positiivisia vaikutuksia sekä ihmiselle itselleen sekä yhteiskunnalle. Hallikainen (1998, s. 33–34) on summannut vaikutuksia seuraavanlaisesti: luontoelämykset vahvistavat ihmisen henkistä kyvykkyyttä, edistävät uusien taitojen oppimista, itsetuntoa ja itsetietoisuutta, vahvistavat kykyä kohdata haasteita, edistävät sosiaalisia taitoja, edistävät fyysistä terveyttä sekä henkistä kasvua ja vähentävät stressiä. Luontoelämyksen kautta ihminen voi myös oppia tuntemaan itsensä paremmin sekä edistää omaa luontosuhdettaan ja sosiaalisia suhteita muihin ihmisiin. (Hallikainen, 1998, s. 34–35.)

Haila (2004, s. 60) kuvailee retkeilyä kirjassaan *Retkeilyn rikkaus* seuraavanlaisesti:

Retkeily on asettumista aktiiviseen suhteeseen sellaisten ilmiöiden, olioiden ja asioiden kanssa, joiden luontoa retkeilijä ei etukäteen tunne.
Matkallaan uuteen retkeilijä kantaa mukanaan omia odotuksiaan ja kuvitelmiaan.
Muu ei ole mahdollista. On siis luonnollista, että retkillä tavatut uutuudet koetetaan ensiksi sovittaa yhteen jonkin aiemmin tunnetun kanssa.

Haila kuvaa retkeilyn tapahtuvan aina uuden ja vanhan, tutun ja oudon, rajamaastossa, etsien uutta ja koetellen vanhoja kuvitelmia. Retkeily on asettautumista aktiivisesti tekemisiin luonnon kanssa, olemista luonnossa luonnon osana, jota ihminen väistämättä on. (Haila, 2004, s. 9–10, 62.) Holmberg (2019, s. 27) on kuvaillut samankaltaisesti koiran asemaa: koira on luonnon ja kulttuurin rajapinnassa, sillä se on yhtä aikaa ihmisen tuttu kumppani, sekä täysin tuntematon olento.

Coblen, Selinin ja Ericksonin (2003) yhdysvaltalaisessa yksin vaeltamista ja siihen liittyviä pelkoja käsittelevässä tutkimuksessa haastateltavat olivat nostaneet peloiksi esimerkiksi vaelluksella mukana olevan koiran loukkaantumisen ja pelkoa helpottaviksi strategioiksi etenkin ison koiran kanssa vaeltamisen. Vaikka kyseisessä tutkimuksessa ei yritetty tutkia koirien kanssa vaeltamista, 20 haastateltavan joukosta löytyi useampi koiran kanssa vaeltava henkilö, jotka haastatteluissa myös kertoivat koiran vaikutuksesta omaan vaelluskokemukseen.

Koirien yleistyessä kumppanieläiminä ja kasvanut kiinnostus retkeilyä kohtaan muodostavat ilmiön ja matkailijasegmentin, jossa yhdistyvät luontoon ja eläimiin liittyvät arvot ja aktiviteetit. Vaikka, tai kenties juuri siksi että kumppanieläimet ovat valmiiksi luonnon ja kulttuurin rajalla, voi koira kumppanina lievittää tuntemattomassa ympäristössä syntyviä pelkoja ja edesauttaa positiivisen luontokokemuksen syntymistä.

2.3. Kasvavien trendien yhdistyminen Suomessa

Suomen Ladun toimeksiannosta tehty Retkeilytutkimus (Icén, 2019) osoittaa retkeilyn olevan suosittu liikuntamuoto suomalaisten keskuudessa: 1041 vastaajasta kaksi kolmasosaa on retkeillyt edeltävän vuoden aikana, ja heistä 20 % on tehnyt vähintään yhden yön yli kestävä retken. Vuonna 2020 koronapandemia sai aikaan kävijämäärien äkillisen kasvun kansallispuistoissa, ja jo tammi-heinäkuussa kävijämäärät kasvoivat 20 % verrattuna samaan aikajaksoon vuonna 2019 (Metsähallitus, 2020).

Samaan aikaan koronapandemia on kiihdyttänyt eläinten kysyntää (ks. esim. Tuhkanen, 2020). Eläinten omistaminen sekä kotitalouksien eläimiin kohdistuva kuluttaminen ovat kuitenkin olleet kasvussa jo ennen koronapandemiaa: vuonna 2016 31 % kotitalouksista omisti vähintään yhden eläimen ja lähes 20 % kaikista kotitalouksista omisti vähintään yhden koiran. Eläimiä omistavien kotitalouksien keskimääräinen eläimiin kohdistuva kulutus oli kasvanut lähes 50 % vuodesta 2012 vuoteen 2016. (Tilastokeskus, 2020.)

Ottaen huomioon tämän kasvun eläimiä omistavien kotitalouksien määrässä ja eläimiin kohdistuvassa kuluttamisessa, on nähdäkseni todennäköistä, että jo aiemmin kasvussa ollut eläinten kanssa matkustaminen tulee yleistymään entisestään. Tämä tulee näkymään myös retkeilyreiteillä, jolloin tätä matkailijasegmenttiä koskeva ymmärrys tulee olemaan entistä

tarpeellisempaa muun muassa retkeilyalueiden ja -reittien kehittämisessä. Koirien suuri määrä on jo johtanut siihen, ettei koirien kohtaamiselta voi välttyä, joten koirien käsittely toimijoina myös matkailun kontekstissa on välttämätöntä. Tämän tutkielman tarkoitus on lisätä ymmärrystä siitä, miksi koirien kanssa matkustetaan ja kuinka koirat kumppanieläiminä vaikuttavat matkailijoiden toiveisiin, tarpeisiin ja kokemuksiin luontomatkailemisen kontekstissa.

3. POSTHUMANISTINEN NÄKÖKULMA KOIRIEN KANSSA MATKAILUUN

Tarkastelen koirien kanssa retkeilyä posthumanistisen ontologian kautta. Posthumanistisesta näkökulmasta tarkasteltuna ihmisellä ja koiralla on paljon erilaisia ominaisuuksia, mutta on olennaista nähdä erilaiset ominaisuudet kumppanuutta rikastuttavana asiana sen sijaan, että niiden perusteella etsittäisiin hierarkioita kumppanuudesta, jossa molemmat osapuolet ovat aktiivisia toimijoita. Retkeilyssä ihmisen rakentamien ja luonnon muovaamien ympäristöjen rajat ovat häilyviä ja *luonto* ja *kulttuuri* eivät enää esiinny toistensa vastakohtina. Maailman uudenlainen tarkastelu on tarpeen lähestyessä retkeilyä monilajisena toimintana, sillä siinä korostuvat edellä mainittujen dualismien mustavalkoisuus ja vanhanaikaisuus.

3.1. Posthumanistisen ontologian juuret

Posthumanismi on käsitteenä monin eri tavoin ymmärretty ja hyödynnetty, mutta sen taustalla on ajatus dualismien (mm. luonto – kulttuuri, ihminen – eläin), lajismien sekä antroposentrismien hylkäämisestä ja uudenlaisesta tavasta nähdä maailma nykypäivänä, sekä tarkastella maailmaa tämän näkökulman kautta historiallisessa perspektiivissä (Ferrando, 2017; Lummaa & Rojola, 2014, s. 14, 21–22). Antroposentrismi on filosofinen näkemys, joka korostaa ihmisen erityisasemaa suhteessa eläimiin ja luontoon, ja lajismi (eng. *speciesism*) tarkoittaa olennon arvon tai oikeuksien määrittelyä sen mukaan, mitä lajia se edustaa. Kumpikaan näistä näkemyksistä ei tue eläinten roolia ihmisen kumppanina, vaan ne asettavat eläimet passiiviseen, ihmiselle alisteiseen ja ihmisen tarpeita palvelemaan rooliin. Posthumanistisesta näkökulmasta katsottuna ihminen on toimija muiden joukossa, ja hyödynnän tätä maailmankuvaa tarkastellessani koirien ja ihmisten muodostamia kumppanilajiyksiköjä matkailijoina retkeilyn kontekstissa.

Vaikka posthumanismista on tehty erilaisia tulkintoja ja määrittelyjä, ja sen sisällä on useita suuntauksia, monilajista retkeilyä tarkastellessa käsittän posthumanismin kriittiseksi tavaksi käsitellä maailmaa ja käsityksiämme totuudesta: posthumanismi pyrkii hylkäämään humanismin ihmiskeskeisyyden ja lähestymään maailmaa ja käsityksiämme mm. oikeuksista myös ei-ihmisten näkökulmasta. Tämä ei koske vain eläinten oikeuksia, ja tärkeää onkin huomioida, ettei posthumanistisessa ajattelussa arvoa anneta esimerkiksi rationaalisen

päättelyn tai muun kyvykkyyden perusteella. Arvon antaminen inhimillisten ominaisuuksien ja kykyjen perusteella on ollut tyypillistä humanismissa, joka on pitkälti perustunut ihmisen määrittämiseen sen kautta, mitä se ei ole ja kuinka se eroaa muista olennoista (esim. ihminen ei ole eläin, koska ihminen ajattelee eri tavalla kuin eläin). (Braidotti, 2019; Ferrando, 2017.) Cohen (2019, s. 416–417) kuvailee posthumanismia virtaukseksi postmodernissa filosofiassa: sen juuret ovat 1900-luvun lopun feministisessä ja anti-rasistisessa modernien länsimaisten sosiaalisten ja poliittisten instituutioiden kritiikissä, mutta kasvavaa tunnustusta se on saanut vasta 2000-luvulla. Vaikka posthumanismi on filosofiana kiistelty, sillä on radikaaleja vaikutuksia siihen kuinka tarkastelemme maailmaa sekä toimintoihin eri toimialoilla (Cohen, 2019, s. 417).

Posthumanismi voidaan karkeasti jakaa kahteen eri suuntaukseen: ei-orgaanisesta (koneet ja teknologia) ja orgaanisesta (luonto) kiinnostuneisiin suuntauksiin (Lummaa & Rojola, 2014, s. 16–17). Rosi Braidotti (2019) on kuvaillut posthumanismia esimerkiksi sen kautta, että on tarpeellista ymmärtää, ettei ole yhteistä ”meitä”, jonka voi määritellä ja joka on yleistettävissä, mutta että ”me” kaikki olemme tässä maailmassa ja nykyisessä maailmantilassa yhdessä. Emme ole siis yksi, mutta olemme tällä planeetalla yhdessä, ja yhdessä myös joudumme kärsimään esimerkiksi kuudennen sukupuuttoaalton seurauksista sekä ihmisten aiheuttamasta ympäristön pilaantumisesta. Braidotti (2019) myös esittää posthumanismin humanistiseen ihmiskeskeisyyteen ja antroposentrismiin kohdistuvan kritiikin yhteensulautamana. Tämä yhteensulauma auttaa hahmottamaan posthumanismin keskeisiä kysymyksiä ja posthumanistien esittämää kritiikkiä ihmisen oikeudesta omistaa maailma ja nostaa omat tarpeensa muiden lajien yläpuolelle.

Posthumanistisen ontologian kulmakivi on laskea ihminen erityisasemastaan muiden elollisten ja elottomien toimijoiden tasolle, ja samalla nostaa ei-ihmisten toimijuus tarkasteltavaksi. Hierarkkisen maailmankuvan sijaan posthumanismi omaksuu ”litteän ontologian”, joka maailmankuvana kieltää yhdenkään toimijan tai lajin ensisijaisuuden. Vaikka posthumanismi on saanut alkunsa ja vallannut jalansijaa ihmistieteiden keskuudessa, on posthumanistinen ajattelu löytänyt tiensä ihmistieteiden lisäksi luonnontieteiden joukkoon, ja posthumanistisia lähtökohtia löytyy erilaisista tutkimussuuntauksista ja tavoista tehdä ja raportoida tutkimuksista (Lummaa & Rojola, 2014, s. 21–26; Cohen, 2019, s. 417–418).

3.2. Posthumanismi matkailun ja eläinmatkailun konteksteissa

Cohenin (2019, s. 420) mukaan posthumanismi, ja sen ”litteä” ontologia sekä lajien välisen (ja sisäisen) eriarvoisuuden purkaminen, on kiistanalainen matkailun kontekstissa. Matkailijoiden asettaminen muiden ihmisten sekä ei-ihmisten yläpuolelle sotii posthumanistista maailmankuvaa vastaan, ja posthumanismin ja matkailun yhdistäminen onkin haaste, johon harva on vielä tarttunut. Matkailun tarkastelu posthumanistisesta näkökulmasta avaa kuitenkin uusia keskusteluja esimerkiksi rikkomalla matkailijan ja paikallisen välisiä rajoja. (Cohen, 2019, s. 421.) Eläinmatkailun tarkastelu posthumanismin kautta nostaa esiin lajien eriarvoisuuden ja valta-asetelmat: eläimet ovat usein matkailun kontekstissa katseen, metsästyksen, kosketuksen tai syömisen kohteena, toisin sanoen objekteja, joiden päämäärä on viihdyttää matkailijaa tavalla tai toisella. Posthumanistisesta näkökulmasta matkailussakin eläinten asema tulisi tunnistaa laajemmin kuin ihmisille tuotetun hyödyn kautta, ja eläinten näkökulman tulisi olla myös tutkimuksen kohteena, mikäli halutaan ymmärtää matkailijoiden ja eläinten välisen vuorovaikutuksen prosesseja. (Cohen, 2019, s. 422; Danby, 2018.) Danby (2018, s. 148) kuvailee posthumanismin haastavan ihmistoimijoihin kohdistuvan keskittymisen ja sumentavan ihmisten ja ei-ihmisten välisiä rajoja.

Viime vuosina matkailualalla on kiinnitetty aiempaa suurempaa huomiota nimenomaan eläinten hyvinvointiin ja nostettu esiin eläimiin kohdistuvaa kaltoinkohtelua matkailuaktiiviteeteissa. Suomessa esimerkkinä on ollut Särkänniemen delfinaarion toiminnan lakkauttaminen, maailmalla eksoottisten eläinten (kuten kissapetojen ja apinoiden) koskettaminen ja valokuvaaminen sekä norsusafareiden järjestäminen ovat olleet kritiikin kohteena ja niihin osallistumista ja kuvien jakamista on kritisoitu vahvasti myös sosiaalisessa mediassa yksityishenkilöiden toimesta. Vaikka eläinmatkailu esiintyy hyvin kyseenalaisessa valossa posthumanistisesta näkökulmasta tarkasteltuna, voi matkailu silti edistää myös eläinten hyvinvointia, mutta siihen on osattava kiinnittää huomiota sekä matkailutoimialalla että laajemmin yhteiskunnassa.

Kumppanieläimet, jotka elävät läheisessä kontaktissa ihmisiin, hyötyvät tästä suhteesta tarpeiden täyttymisen ja emotionaalisen yhteyden kautta: eläimillä, joilla on läheisiä suhteita ihmisiin, on todennäköisesti parempi fyysinen terveys, parempi mielenterveys ja enemmän sosiaalista vuorovaikutusta verrattuna eristyksessä eläviin eläimiin (DeMello, 2012, Danbyn, 2018, s. 159 mukaan). Toivoa eläinmatkailun tulevaisuudelle antaakin esimerkiksi

Danbyn (2018) posthumanistista näkökulmaa hyödyntänyt hevosten ja ihmisten vuorovai-
kutuksen tutkimus, jossa Danby toteaa positiivisten ihmis-hevos-kanssakäymisten olevan
tärkeitä molempien lajien hyvinvoinnin varmistamiseksi. Mikäli eläimiä arvostetaan yksi-
löinä ja niiden hyvinvointiin keskitytään, vapaa-ajan harrastaminen hevosten kanssa ja he-
vosmatkailuaktiviteetit voivat lisätä molempien lajien hyvinvointia ja auttaa lajienvälisten
läheisten suhteiden rakentumisessa (Danby, 2018, s. 161).

Cohen (2019, s. 422) huomauttaa kuitenkin, että koska Danbyn tutkimus koskee hevosten ja
niiden omistajien välisiä pitkäkestoisia suhteita, ei voida selkeästi osoittaa ovatko vastaavat
lajienväliset positiiviset yhteydet toteutettavissa matkailun kontekstissa etenkin toistuvissa
hetkellisissä kohtaamisissa villieläinten kanssa. Posthumanistisia näkökulmia siis tarvitaan
enemmän myös matkailututkimuksessa voidaksemme toteuttaa matkailua eettisesti ja mo-
nilajiset näkökulmat huomioiden.

Tässä tutkielmassa fokus on eläinten kanssa tapahtuvassa matkailussa, jossa koirat ovat
myös matkailijoita. Koirien kanssa tapahtuvassa retkeilyssä korostuu samoja elementtejä
kuin Danbyn (2018) tutkimissa ihmis-hevos-suhteissa, kuten jaettu tila, pitkäkestoinen
suhde ja molempien lajien hyvinvoinnin edistäminen yhdessä liikkumalla. Seuraavassa ala-
luvussa avaan koirien ainutlaatuista yhteiskunnallista merkitystä, joka on tuhansien vuosien
aikana johtanut siihen, että koirat ovat nykypäivänä muutosvoima myös matkailussa.

3.3. Koirat osana yhteiskuntaa

Koiralla ja ihmisellä on pitkä yhteinen historia, ja koiran yhteiskunnallinen ja kulttuurinen
merkitys on huomattavasti suurempi kuin useimmat tiedostavat. Harmaasudesta syntynyt
koira on ensimmäinen ihmisen kesyttämä eläin, ja ainoa kesy eläin, joka on levinnyt ympäri
maailmaa jo ennen 1400-luvulla alkaneita eurooppalaisten maailmanmatkoja. Koirien
kanssa jaettu symbioottinen suhde on palvellut molempien lajien tarpeita: koirat ovat autta-
neet metsästämisessä ja varoittaneet ulkopuolisista uhkista, ihminen on puolestaan tarjonnut
koirille ruokaa ja turvaa. (Raevaara, 2011, s. 16–19; Koski & Bäcklund, 2012, s. 22–23.)

Antarktista lukuun ottamatta, koirasta löytyy esihistoriallisia todisteita kaikilta mantereilta:
esimerkiksi Saksasta on löydetty 12 000–14 000 vuotta vanhasta haudasta koiran leukaluut
ja Pohjois-Israelista on kaivettu esiin koiranpennun luuranko, jonka iäksi on arvioitu 11 500

vuotta. Vanhin arkeologinen todiste ihmisen kesyttämästä eläimestä tällä hetkellä on kuitenkin Belgiasta vuonna 1860 löydetty fossiilinen koiran pääkallo, jonka iäksi tutkijat ovat vuonna 2008 raportoineet lähes 32 000 vuotta. Vaikka yksittäisiä 13 000–32 000 vuoden ikäisiä koiran fossiileja on löydetty Euroopasta, fossiililöydöistä voidaan päätellä koirien yleistyneen vasta myöhemmin: Lähi-idän vanhimmat koiralöydöt ovat noin 12 000 vuoden takaa, Siperiasta Kamtšatkan niemimaalta on löydetty noin 10 000 vuotta vanha koiran hauta, Pohjois-Amerikassa koiria on alkanut esiintyä viimeistään 9 000 vuotta sitten, Kaakkois-Aasiasta on löydetty noin 7 000 vuoden ikäisiä koirafossiileita ja Australiasta 4 000 vuoden ikäisiä. (Raevaara, 2011, s. 16–19.)

Koirien rooli on vuosituhansien myötä moninaistunut: metsästäjän kumppaneista on kehittynyt esimerkiksi paimenkoiria, opaskoiria, etsijäkoiria, poliisikoiria ja huumekoiria. Yhä yleisempää kuitenkin on, että kotitalouksissa koira otetaan perheenjäseneksi sekä harrastuskaveriksi. Kumppanuus ja koirien arvostuksen kasvu näkyvät koirien kohtelussa ja koirien kouluttamisen muutoksessa. Nykyään ihmisen johtaja-asemaan perustuvat, jopa väkivaltaiset menetelmät, nähdään yleisesti brutaaleina ja ne on korvattu myötätuntoisella positiiviseen vahvistamiseen perustuvalla koulutuksella (ks. esim. Koski & Bäcklund, 2012, s. 24).

Koiran asemasta ja arvostuksesta Suomessa kertoo myös kotitalouksien rahankäyttö: vuonna 2016 suomalaiset kotitaloudet kuluttivat eläimiin yli 925 miljoonaa euroa (sisältää uusien eläinten hankinnan, ruoan, tarvikkeet, lääkkeet, vakuutukset, eläinlääkäripalvelut ja muut eläinpalvelut). Erityisesti 2010-luvulla eläinlääkäripalveluihin sekä muihin eläinten hyvinvointiin liittyviin palveluihin käytetyn rahan määrä on kasvanut, sillä niihin kului jopa kolmannes noin 1000 euron eläimiin kohdistuneesta vuosikulutuksesta vuonna 2016 (Tilastokeskus, 2020). Eläinten hyvinvointiin ja terveyteen panostaminen viestii niiden tärkeästä roolista perheenjäseninä ja merkityksellisinä kumppaneina.

Syitä eläinten merkityksen kasvuun voivat olla esimerkiksi eläinten yleistyminen kotitalouksissa (Tilastokeskus, 2020), yksin (tässä kontekstissa ilman muita ihmisiä) asumisen yleistyminen (Suomen virallinen tilasto, 2021) sekä syntyvyyden lasku vuoden 2010 1,87 lapsesta naista kohden vuoden 2020 1,37 lapseen naista kohden (Findikaattori, 2021). Eläimet tarjoavat seuraa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, ja niiden läsnäolon arvostus voi korostua, kun digitalisoituvassa maailmassa kontaktit muihin ihmisiin painottuvat sähköisiin kanaviin: toisen lajin edustaja voi tuntua fyysisen läsnäolon kautta myös emotionaalisesti läheisemmältä. Myös eläimiin keskittyvä tutkimus ja sen kautta eläinten kyvykkyyden ja tunne-

elämän parempi ymmärtäminen voivat olla merkittävässä roolissa eläimiin kohdistuvan arvostuksen lisääntymisessä.

3.4. Koirat kumppanieläiminä

- - Sana *kumppani* on vanha ruotsalainen lainasana. Ruotsiin sana on vaeltanut alasaksan ja ranskan kautta latinasta, jossa *companiono* on kumppani. Sana koostuu kahdesta osasta, etuliitteestä *com-*, jonka merkitys on tässä 'kanssa, kera' ja sanasta *panis*, joka tarkoittaa leipää. Kumppani on siis se, jonka kanssa jaan leipäni. Tätä taustaa vasten sanat *asuinkumppani*, *avokumppani* ja *elämäkumppani* ovat mitä osuvimpia ilmaisuja. - - (Kotimaisten kielten keskus)

Vaikka perinteisesti kumppanuus on mielletty ihmisten välistä suhdetta kuvaavaksi sanaksi, voidaan sitä käyttää kuvaamaan myös ihmisen ja eläimen jakamaa suhdetta. Donna Haraway (2003, s. 12, 53–54) tuo esiin koiran ja ihmisen suhteesta näkökulman, että ihmisellä ei ole vain koira, vaan myös koiralla on ihminen, joten kumppanieläimistä ei tulisi puhua yksikössä, vaan kumppanuus esiintyy aina monikossa ja ihminen ja koira ovat siten toisilleen kumppanieläimiä. Hän kuvailee ihmisen ja koiran suhteen rakentumista esimerkin kautta: aloittelijana agilityradalla liikkeet tuntuvat vaikeilta ja ajoitukset haasteellisilta, mutta pikkuhiljaa ihminen ja koira oppivat yhdessä liikkumaan radalla taidokkaasti, kommunikimaan ja olemaan toisilleen rehellisiä ja läsnä. Sekä koira että ihminen ovat keskinäisessä suhteessaan aloitteellisia sekä vastaavat toisilleen uskollisesti. Koiran ja ihmisen suhde ei siis syvemmällä tasolla tarkasteltuna ole käskemistä ja käskyjen noudattamista, vaan yhteisen olemisen tavan etsimistä. Tehtävä onkin tulla johdonmukaiseksi epäjohdonmukaisessa maailmassa voidakseen päästä tilaan, josta seuraa luottamusta sekä konkreettisia tekoja, ja elää näin kaikissa tilanteissa kumppanieläimen rinnalla (Haraway, 2003, s. 62). Ihmisen suuri haaste on ymmärtää tietämättömyytensä ja pyrkiä näkemään keitä koirat ovat ja kuulla mitä ne haluavat meille kertoa kumppanuuden ja merkityksellisen toiseuden tuomassa yhteydessä meihin. On tärkeää ymmärtää, että koira ei välttämättä nauti niistä asioista, joista kuvittelemme sen nauttivan ja että teemme paljon ihmiskeskeisiä oletuksia eläimistä. (Haraway, 2003, s. 44.)

Vaikka koiriin monesti viitataan ystävänä tai jopa lapsena, on koiran ja ihmisen parhaaksi ymmärtää koiran eroavaisuus ihmisestä – koiran inhimillistäminen on sekä koiran että ihmisen vähättelyä (Haraway, 2003, s. 37). Siitä huolimatta, että koiran kanssa ei voi käydä

syvällistä keskustelua, voi koiralta saada jotain erilaista mutta samanarvoista, jota ihminen ei kykene antamaan. Kumppanilajien väliselle suhteelle on kuitenkin (ihmissuhteiden tavoin) tärkeää löytää asioita, joista molemmat osapuolet aidosti nauttivat, ja tämä kiteyttääkin kumppanilajien vastavuoroisen suhteen merkityksen. Samanlainen dynamiikka yhteisen tekemisen nauttimisen tärkeydestä esiintyy Kuhlin (2011, s. 32, 35) tutkimuksessa mushereiden ja rekikoirien välillä, vaikka Kuhl huomauttaakin, että ihmisen ja työkoiran suhde eroaa kumppanilajisuhteesta (mutta näiden välillä on myös samankaltaisuuksia).

Harawayn (2003, s. 39) mukaan työkoirien suhteesta omistajiinsa voimme oppia, että koiran arvo ei aina määrity sen perusteella, kokeeko ihminen koiran rakastavan tätä vastavuoroisesti ja ehdoitta, vaan se muodostuu kunnioituksen ja arvostuksen kautta. Etenkin työkoirien kanssa ihmisen on joskus luotettava koiran arviointikykyyn, joka voi olla ihmisen arviointikykyä parempi tietyissä tilanteissa koiran tarkempien aistien ansiosta. Ihmisen kumppanina olemisen voidaan käsittää olevan koiralle eräänlainen työ, jossa sen tulee hyödyntää omaksumiaan taitoja sekä tunnesäätelyä, vastaten ihmisen odotuksiin. Vaikka tässä kontekstissa työ antaa eläimelle uudenlaisen merkityksen, se asettaa koiran myös vaaraan: koiran suoriutuessa työstään ihmistä epätyytyttävällä tavalla tai mikäli ihminen kokee siitä aiheutuvan liikaa vaivaa, voi koira joutua hylätyksi. (Haraway, 2003, s. 37–39.) Voidaankin kyseenalaistaa onko kyse aidosta kumppanuudesta, mikäli se vaatii ennalta määritettyihin odotuksiin vastaamista. Mikäli suhde vaatii ihmisen määrittelemän roolin täyttämistä, eikä muodostu yksilöiden välille molempien aktiivisen toimijuuden kautta, voi olla tarpeen pohtia onko eläin silloin kumppanin sijaan pikemminkin seura- tai hyötyeläin.

Koira, tai moni muukin eläin, voi olla ihmiselle samaan aikaan hyötyeläin ja kumppanieläin, mutta hyötyeläin ei välttämättä ole kumppanieläin ja kumppanieläin ei välttämättä ole hyötyeläin. Hyötyeläimen rooliin kuuluu olennaisena osana ihmiselle tuotettu hyöty, kumppanieläimen rooliin puolestaan vastavuoroinen kunnioitus ja merkityksellisyys. Haraway kuvaa ihmisen ja koiran kumppanuussuhdetta merkityksellisenä toiseutena (*significant otherness*), eli kumppanuutena, jonka rakentamiseen molemmat osallistuvat. Tässä suhteessa kumpikaan ei ole yksin kokonainen eikä vain osanen, vaan kyseessä on yhdessä muodostuva toisiaan täydentävä kumppanuus. Merkityksellinen toiseus merkitsee keskenään erilaisten toimijoiden yhteiseloa, joka linkittyy molempien erilaisiin historioihin sekä yhteisiin tulevaisuuksiin. (Haraway, 2003, s. 7–8, 16.)

Tora Holmberg (2019) on hyödyntänyt autoetnografista havainnointia tutkiessaan ihmisen ja koirien suhdetta, ja sen rakentumista yhteisen rytmin ja intiimiyden kautta. Holmberg (2019, s. 27) kuvailee koiran aseman olevan luonnon ja kulttuurin rajapinnassa, sillä koira on yhtä aikaa tuttu ja tuntematon: koira on ihmisen kumppani, sekä vieras olento. Eläimet usein määritellään sen perusteella, mitä ne eivät ole, ja kuinka ne eroavat ihmisistä esimerkiksi kielellisen kyvykkyyden, tietoisuuden, hengellisyyden tai (ihmisten mittareilla mitattuna) älykkyyden vuoksi. Koirien kanssa elävät ihmiset kuitenkin tietävät, kuinka samaan aikaan haasteellista ja palkitsevaa on opetella kommunikoimaan koiran kanssa erilaisten äänien ja kehonkielen kautta, ja kuinka eläinkumppanin pieniinkin liikkeisiin ja ilmeeseen muutoksiin kiinnittää huomiota, samoin kuin itselle tärkeiden ihmisten lähes huomaamattomaan sanattomaan viestintään oppii kiinnittämään huomiota. Holmberg (2019, s. 28) nostaa keskusteluun myös ihmisen ja koiran fyysisen kytköksen: hihnan. Vaikka se mielletään keinoksi ihmiselle kontrolloida koiran liikkeitä, liittyy siihen myös ihmisen liikkeiden kontrollointia sekä neuvottelua: luvan antamista, liikkumisen mahdollistamista, toisen huomioimista. Myös ympäristö, jossa yhteinen oleminen ja liikkuminen tapahtuu, on merkityksellinen, sillä se aktiivisesti yhdistää ihmisen ja eläimen maailmoita ja liikkeen kautta ne ruumiillistuvat erillisiksi, mutteivat eriytyneiksi. (Holmberg, 2019, s. 28, 30.) Toisaalta hihnaan myös tiivistyy ihmisen ja koiran maailman eroavaisuus sekä tasa-arvon puutteet: hihnan yhdessä päässä on panta tai valjaat, joihin kiinnitettynä hihna voi estää kytketyn koiran karkaamisen sekä hallita epätoivottua käytöstä, ja toisessa päässä on se, jolla on valta määrittää toivottu ja epätoivottu käytös, sekä velvollisuus varmistaa yhdessä liikkumisen turvallisuus.

Ihminen ja koira ovat epäilemättä monella tavalla erilaisia verrattuna toisiinsa. Vaikka voisi ajatella, ettei ihmisellä ja eläimellä ole yhteistä kieltä, moni eläinten kanssa aikaa viettänyt tietää, että eläinten kanssa kommunikointi voi olla helpompaa ja mutkattomampaa kuin toisten ihmisten kanssa. Omien lajikumppanien kanssa kommunikointia ei voi edes verrata siihen, kuinka sanattomasti viestiyhteys voi kulkea ihmisen ja eläimen välillä, kun nämä yksilöt ovat jopa vuosien ajan jakaneet jokaisen päivän ja yön sekä opetelleet toistensa ainutlaatuisen tavan olla, elää ja kommunikoida. Sanaton viestintä on verbaalista viestintää suuremmassa roolissa jopa ihmisten välillä, ja kun yhteinen puhekieli puuttuu kokonaan, on opittava tulkitsemaan toista muilla keinoilla ja herkistää itsensä pienillekin toisen mielentilasta kertoville signaaleille. Ihminen voi päättää haluta ymmärtää koira, mutta koiran on pakko oppia ymmärtämään ihmistä, sillä ihmiset ovat asemassa, jossa ne voivat odottaa ja vaatia koirilta asioita, vaikka koira ei voi vaatia vastaavasti asioita ihmiseltä. Jo lainsäädäntö luo

ihmisen ja eläimen välille eriarvoisuutta: eläin on lainsäädännön näkökulmasta ihmisen omaisuutta, ja eläin siten on monessa mielessä ihmisen armoilla. Koiranomistajuus ja kumppanuus eivät aina ilmene yhdessä, ja voidaankin ajatella, että kumppanuus on asia jota ihminen ja eläin voivat tarjota toisilleen. Ihminen voi päättää antaa koiralle rakkautta ja huolenpitoa, ilman että koira sitä kykenee vaatimaan. Vastauksena huolenpitoon, koira voi tarjota luottamusta, läsnäoloa ja kumppanuutta – asioita, joita moni voisi myös vastarakkaudeksi kutsua.

Olennaista kumppanieläimen käsitteen tarkastelussa onkin juuri kumppanuus: kuinka kaksi aktiivista toimijaa toimivat kussakin tilanteessa suhteessa toisiinsa sekä suhteessa ympäristöön, kuinka ne ottavat toisensa huomioon ja ovat yhtä aikaa yksilöitä, joilla on oikeus omien tarpeidensa täyttymiseen, sekä yksikkö, jonka yhteinen hyvinvointi ruokkii molempien yksilöllistä hyvinvointia. Kuten moni muukin tunnepitoinen käsite, kuten rakkaus tai ystävyys, on myös kumppanuus ymmärrettävissä eri tavoin. Hyödynnän tässä tutkielmassa omaa tulkintaani kumppanuudesta ja kumppanieläimistä, ja tähän tulkintaan kuuluu yhteisen hyvinvoinnin rakentaminen ilman, että yksikään osapuoli siitä kärsii. Vaikka koira on ulkoillessa tyypillisesti ihmisen talutettavana ja retkeillä ihminen tekee päätökset kohteesta sekä reitin pituudesta, ei se saa tapahtua eläimen kustannuksella: kumppani-ihminen pyrkii aktiivisesti toteuttamaan näitä asioita siten, että kumppanikoiran hyvinvointi ei vaarannu, vaan kasvaa. Koiranomistaja voi siis pitää retkeilykohteen valitsemisessa tärkeänä sitä kriteeriä, että koira pärjää siellä eikä todennäköisesti loukkaannu (= neutraali vaikutus koiraan), mutta koiranomistaja, joka kokee kumppanuutta koiraan, tekee päätöksiä perustuen siihen, missä hän uskoo koiran voivan hyvin ja nauttivan olostaan (= positiivinen vaikutus koiraan).

3.5. Monilajinen liikkuminen

Monilajisella liikkumisella tarkoitan liikkumisen ja harrastamisen muotoja, joissa ihminen toimii yhdessä eläimen, esimerkiksi koiran tai hevosen, kanssa. Keskityn tarkastelemaan ihmisen ja koiran jakamia aktiviteetteja, joissa korostuu lajien välinen kumppanuus ja yhdessä toimimisen vaikutukset eri osapuoliin.

Kuhl (2011) on tutkinut mushereiden (eng. *musher*, koiravaljakon ohjastaja) ja rekikoerien suhdetta syvähaastatteluiden avulla. Kuhl (2011, s. 26–33) nostaa aineistosta kuusi toistuvaa teemaa: luottamus, kunnioitus, kaksisuuntainen kommunikointi, suhteen rakentaminen

luottamuksen varaan, kumppanuus ja oppiminen. Kaikki nämä teemat kulkevat molempiin suuntiin, ja sekä koirat että ihmiset ovat aktiivisia näiden teemojen kehittämisessä suhteessaan. Erityisesti Kuhlin haastatteluissa toistuu monilajinen yhdessä toimiminen, jossa molemmilla lajeilla on oma erityinen roolinsa, ja jossa molemmat osapuolet ovat ajattelevia ja tuntevia yksilöitä. (Kuhl, 2011, s. 31–33.) Monilajisessa yhteisössä ei siis ole kyse lajien erilaisuuden kieltämisestä, vaan sen arvostamisesta, sekä siitä ettei muiden lajien arvostus perustu siihen, kuinka ne kykenevät ihmisille tyyppilliseen kommunikointiin tai käyttäytymiseen, vaan siihen kuinka monilajisessa kumppanuudessa lajit omalla erityislaatuisuudellaan voivat täydentää toisiaan. Vaikka yhteisen toimimisen aloittaminen onkin useimmiten ihmisen vastuulla, ei yhdessä toimiminen ole vain yhden käskemistä ja toisen tottelemista, vaan rakentuu erilaisten kommunikointikeinojen kautta yhteistyöksi.

Barcelos, Kargas, Maltby, Hall ja Mills (2020) ovat tutkimuksessaan selvittäneet tärkeimpiä koiranomistajien ja koirien yhdessä tekemiä aktiviteetteja, ja kuinka ne vaikuttavat koiranomistajan hyvinvointiin. Koiran kanssa vaeltaminen oli yhdistetty pyöräilyn, juoksemisen, valjakkourheilun, uimisen ja kävelemisen kanssa yhdeksi ”koiran kanssa urheilu”-ryhmäksi, joka oli tutkimuksessa kaikkein useimmiten yhdistetty positiivisiin vaikutuksiin hyvinvoinnille. (Barcelos ym., 2020, s. 2, 7.) Barcelos ym. (2020, s. 8–9) toteavat tutkimuksensa tulosten olevan yhteneväisiä aiemman tutkimustiedon kanssa, sillä koirien kanssa suoritetuilla fyysisillä aktiviteeteilla on tiedetty olevan stressiä, hermostuneisuutta ja pelkotiloja vähentäviä vaikutuksia sekä lisäävän positiivisia tuntemuksia. He toteavat tutkimuksensa olevan todennäköisesti ensimmäinen, jossa pyritään systemaattisesti identifioimaan tärkeimpiä koirien ja omistajien yhteisiä aktiviteetteja, jotka vaikuttavat positiivisesti koiranomistajan hyvinvointiin, ja ehdottavat tulevia tutkimuksia varten yksittäisten heidän tutkimuksessa löydettyjen aktiviteettien ottamista tarkempaan tarkasteluun, esimerkiksi testaamista millainen vaikutus omistajan itsetuntoon on tietyn aktiviteetin (tai aktiviteettiryhmän) harrastamisella on, mikäli harrastaminen on joko pidempikestoista tai tapahtuu useammin.

Koirien kanssa liikkumisessa tai yhteisissä aktiviteeteissa ei kuitenkaan ole kyse vain ihmisen hyvinvoinnin edistämisestä. Fletcher ja Platt (2018) ovat tutkineet koirien kanssa kävelemistä ja kuinka se vaikuttaa ihmisen ja koiran välisen suhteen rakentumiseen. Heidän tekemissä haastatteluissa suurin osa haastateltavista oli nostanut esiin sen, että kävelyillä käymisen taustalla on halu vaikuttaa positiivisesti koiran terveyteen ja hyvinvointiin. Heidän aineistostaan nousi usein esiin huolenpidon teemoja ja ihmisten vastuu koiria kohtaan:

haastateltavat liittivät kävelyt koirien fyysisen ja psyykkisen terveyden edistämiseen sekä toivat esiin, ettei kävelyillä käyminen ole vain koirien tarve, vaan myös oikeus. Lisäksi haastatteluissa nousi esiin halu antaa kumppanieläinten tutustua uusiin paikkoihin ja toteuttaa rotutyypillistä käyttäytymistä luonnossa. (Fletcher & Platt, 2018, s. 219–221.) Koirien kanssa harrastamisessa tai matkustamisessa onkin joskus kyse jopa ensisijaisesti koetusta vastuusta kumppanieläintä kohtaan ja kumppanieläimien oikeuksien toteutumisen varmistamisesta. Vaikka tätä näkökulmaa ei ole tutkittu esimerkiksi Kirillovan ym. (2015) tutkimuksessa, on mahdollista että heidän aineistostaan noussut ihmisten huoli, joka nousee pintaan jos koira ei ole mukana lomamatkalla, linkittyy myös ihmisen kokemaan vastuuseen kumppanieläintä kohtaan sekä kumppanieläimen hyvinvoinnin varmistamiseen. Kyse ei ole siis välttämättä ensisijaisesti ihmisen tyytyväisyydestä tai tyytymättömyydestä (jota on tutkittu esimerkiksi Kirillovan ym., 2015, ja Barcelosin ym., 2020, tutkimuksissa), vaan oman hyvinvoinnin sijaan jopa suurempi motivaatio kumppanieläimen kanssa toimimisessa, harrastamisessa ja matkustamisessa voi olla kumppanieläimen hyvinvoinnin varmistaminen.

Retkeilyn ja tämän tutkielman kontekstissa ihmisen ja koiran muodostama kumppanilajiyksikkö liikkuu, sekä usein nukkuu, yhdessä luonnossa. Aktiviteettina retkeily onkin mielenkiintoinen siksi, että siinä kahden eri lajin samanlaisuus ja erilaisuus ilmenevät monin tavoin. Molemmat voivat esimerkiksi nauttia ja saada hyvinvointia liikkumisesta, vaikka toinen liikkuu kahdella ja toinen neljällä jalalla, molemmat ovat samojen sääolojen armoilla ja toisaalta sopeutuvat niihin eri tavoin. Molemmat myös ovat monin tavoin ihmiskulttuuriin kytkettyjä ja jopa ihmiskulttuurin tuotoksia, mutta retkeillessä saavat tilaisuuden hyödyntää primitiivisiä vaistoja ja ”palata luontoon”, vaikkakin molempien onneksi vain hetkellisesti.

4. KYSELYT VÄYLÄNÄ KUMPPANUUKSIEN TUTKIMISELLE

Kyselytutkimuksilla on aiemmin tuotettu tietoa koirien kanssa matkustamisesta esimerkiksi Australiassa, Taiwanissa ja Yhdysvalloissa (ks. esim. haastattelukyselyt: Carr & Cohen, 2009 sekä Chen ym., 2014; haastattelu- ja verkkokyselyn yhdistäminen: Kirillova ym., 2015). Valitsin verkkokyselyn tämän tutkielman työkaluksi vastaajien saavutettavuuden ja aineiston kattavuuden vuoksi: kyselylinkin levittäminen tutkielman aiheeseen liittyvissä sosiaalisen median kanavissa mahdollisti koirien kanssa retkeilijöiden tavoittamisen aika- ja paikkariippumattomasti. Verkkototeutus myös mahdollisti sellaisten retkeilijöiden tavoittamisen, jotka eivät retkeile yleisillä retkeilyalueilla tai merkityillä retkeilyreiteillä.

4.1. Monimenetelmällisen kyselytutkimuksen toteuttaminen

Olen kerännyt aineiston tätä tutkielmaa varten suunnitellulla verkkokyselylomakkeella, joka toteutettiin ja julkaistiin Webropol-kyselytyökalun avulla. Kyseessä oli monimenetelmällinen kyselytutkimus. Monimenetelmällinen tutkimus tarkoittaa tutkimusta, jossa tutkija yhdistää tai sekoittaa kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia tutkimustekniikoita, metodeja, lähestymistapoja tai käsitteitä yhteen tutkimukseen. Monimenetelmällisyys on luova ja ei-rajoittava tutkimuksen muoto, jossa tärkeintä on tutkimuskysymys – tutkimusmetodien tulisi seurata tutkimuskysymyksiä siten, että pystytään parhaiten vastaamaan esitettyihin kysymyksiin. (Burke Johnson & Onwuegbuzie, 2004, s. 17–18.)

Monimenetelmällisiä tutkimuksia voidaan toteuttaa monin tavoin, mutta suurin osa lukeutuu kahden pääkategorian alle: *mixed-model* tutkimukset, joissa tutkimusprosessissa saman vaiheen sisällä yhdistetään kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia lähestymistapoja, sekä *mixed-method* tutkimukset, joissa tutkimukseen sisältyy sekä kvalitatiivinen että kvantitatiivinen vaihe. Tutkielmani sijoittuu *mixed-model* kategoriaan, jonka tyypillinen esimerkki onkin juuri kyselytutkimus, jossa on sekä avoimia kysymyksiä (kvalitatiivinen data) sekä määrällistä aineistoa tuottavia suljettuja kysymyksiä (kvantitatiivinen data). (Burke Johnson & Onwuegbuzie, 2004, s. 20; Tashakkori & Teddlie, 2008, s. 21–23.) Monimenetelmällisellä lähestymistavalla tässä tutkielmassa on pyritty hyödyntämään eri menetelmien parhaita puolia: kvalitatiivisen aineiston tuomaa syvyyttä sekä kvantitatiivisen aineiston laajuutta ja yleistettävyyttä yhden ihmisen kokemusmaailman ulkopuolelle.

Kyselylomakkeen suunnittelussa on hyödynnetty aiempaa kirjallisuutta, ja esimerkiksi Chen ym. (2014) tutkimuksen kyselyrungosta on otettu vaikutteita tämän tutkimuksen kyselylomakkeen väitteisiin (liite 1, kysymys 24). Kysely koostui 10 avoimesta kysymyksestä, joilla mahdollistettiin syvällisempien koiran ja ihmisen suhteesta kertovien tekstiaineistojen syntyminen, sekä 14 suljetusta kysymyksestä, joissa kartoitettiin vastaajan taustatietoja ja retkeilytottumuksia hyödyntäen erilaisia valinta-, monivalinta- ja matriisimuotoisia kysymysasetteluja. Vastaustaika kyselyssä oli 22.12.2020 – 17.1.2021 ja sitä on mainostettu kahdessa koirien kanssa retkeilyyn liittyvässä Facebook-ryhmässä: Retkeily/vaellus koiran kanssa (yksityinen ryhmä, yli 12 000 jäsentä) ja Koiravaellus ja -retkeily (julkinen ryhmä, yli 4 000 jäsentä). Molempiin ryhmiin ensimmäisen julkaisun kyselyyn liittyen tein 22.12.2020 ja toisen 3.1.2021. Kysely oli avattu yhteensä 893 kertaa, vastaaminen aloitettu 503 kertaa ja kyselyyn vastattu yhteensä 345 kertaa, joista tietosuojaselosteen hyväksyi ja lopulta vastasi koko kyselyyn yhteensä 344 vastaajaa.

Kyselyä on mainostettu avoimesti sosiaalisessa mediassa, joten kyseessä on mielenkiinnon ja osallistumishalukkuuden perusteella itsevalikoitunut verkkokyselytutkimus, jolla ei ole määriteltyä perusjoukkoa (Miettinen & Vehkalahti, 2013). Koska ei ole mahdollista tietää kuinka paljon Suomessa on ollut vuonna 2020 koirien kanssa retkeilijöitä, ja voidaan olettaa, etteivät he kaikki ole edellä mainituissa Facebook-ryhmissä, on tämän tutkielman vastaajajoukko näyte. Kun otoksen saaminen perusjoukosta on mahdotonta, muodostaa vastaajajoukko näytteen, eikä otosta (Otos ja otantamenetelmät). Sen vuoksi onkin huomioitava aineistoanalyysissä, etteivät tulokset edusta koko perusjoukkoa. Vastaajamäärän suuruus kuitenkin edesauttaa sitä, ettei yksittäisen vastaajan vastaukset vaikuta merkittävässä määrin vääristävästi tuloksiin. Kyselyyn vastaamisen edellytyksenä on ollut, että vastaaja: saa tiedon kyselystä (vastaajalla on käytössä nettiyhteys ja hän on jäsenenä kyselyn levittämiseen käytetyissä Facebook-ryhmissä), retkeilee koiran kanssa ja on kiinnostunut vastaamaan kyselyyn. Vastaajille on tiedotettu kyselyn saatekirjeessä kyselyyn vastaamisen tapahtuvan anonymisti, ja kyselyssä ei ole ollut vastaajien kesken arvottavaa palkintoa, joten osallistuminen on perustunut vastaajien kiinnostukseen kyselyn aihetta kohtaan.

4.2. Tilastolliset menetelmät ja sisällönanalyysi apuna tulosten tulkitsemisessa

Aineiston analyysissä olen käyttänyt tilastollisia menetelmiä sekä aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tilastollisessa analyysissä työkaluina olivat IBM SPSS Statistics 26 -ohjelma sekä Microsoft Excel. Laadullisessa sisällönanalyysissä tekstiaineistojen koodaukseen ja analysointiin käytin Microsoft Exceliä sekä Microsoft Wordia.

Aineiston määrällisessä analyysissä olen hyödyntänyt pääasiassa frekvenssitaulukoita sekä ristiintaulukointia. Tilastollisilla menetelmillä oli tarkoitus selvittää, millainen matkailijasegmentti aineistonäytteen koirien kanssa retkeilijät ovat. Taulukointien avulla olen havainnollistanut vastaajien demografisia tekijöitä, retkien määrää ja kestoja sekä kokoonpanoja, joissa koirien kanssa retkeillään. Ristiintaulukoinnin avulla voidaan etsiä ja havainnollistaa kahden tai useamman muuttujan välisiä riippuvuuksia, mutta ne eivät aina kerro muuttujien syy-seuraus-suhteesta (Vilka, 2007, s. 129). Ristiintaulukointia olen hyödyntänyt esimerkiksi tarkastellessa alueellisia eroja vastaajien retkeilytottumusten (kuinka kaukana retkeilee ja kuinka usein retkeilee) välillä, ja niiden visuaaliseen havainnollistamiseen olen hyödyntänyt ensisijaisesti palkkidiagrammeja. Frekvenssitaulukoita olen käyttänyt vastausvaihtoehtojen yleisyyden mittaamisessa, ja niiden havainnollistamisessa olen hyödyntänyt palkki- ja ympyrädiagrammeja.

Avointen kysymysten vastauksista olen aluksi pyrkinyt löytämään teemoja, puhetapoja ja sanavalintoja, jotka linkittyvät kumppanieläimen kanssa muodostettuun suhteeseen. Aineiston koodaamisella, eli luokittelulla ja järjestelyllä, aloitetaan tyypillisesti aineiston käsittely osana sisällönanalyysia, ja sillä voidaan mahdollistaa myös aineiston numeerinen esittäminen (Juhila). Aineiston koodaamisella olen pystynyt havainnollistamaan erilaisten teemojen ja puhetapojen toistuvuutta aineistossa perustuen tutkimuskysymyksiin sekä aineistosta nousseisiin aiheisiin (esim. turvallisuus). Aineiston koodaamisessa olen hyödyntänyt työkaluna ensisijaisesti Microsoft Exceliä, jossa tiedoston sisällä hyödynsin vastausten pisteyttämistä eri kolumneihin eroteltujen teemojen alle sekä erilaisia värikoodeja. Koska vastausten tyyli ja pituus vaihtelivat suuresti, ei koodausta voinut tehdä ainoastaan vastauksissa esiintyvien sanojen perusteella. Olen koodauksen aikana siksi tehnyt vastausten sisällönanalyysia aineistolähtöisesti ja hyödyntänyt siinä lisäksi diskurssianalyysin piirteitä: sanoja ja sanamuotoja merkityksellisempiä vastauksissa ovat puhettavat ja niihin kietoutuvat merkitykset, jotka rakentavat ihmisen ja eläimen suhdetta (kuten esim. koiran hyvinvoinnin priorisoinnin

ilmeneminen vastauksissa). Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla tarkastellaan mistä asioista, aiheista ja teemoista aineisto kertoo (Vuori) ja diskurssianalyysin avulla puolestaan voidaan tarkastella vastausten merkityssisältöä ja kuinka niiden kautta sosiaalinen todellisuus rakentuu (Suoninen).

Tekstiaineistojen koodauksen avulla olen muuttanut avointen kysymysten laadullista dataa myös määrälliseksi sekä siten havainnollistanut tiettyjen teemojen ja ilmaisujen toistuvuutta avointen kysymysten tuottamassa aineistossa. Tekstiaineistoista olen myös poiminut tuloslukuihin suoria lainauksia tuomaan vastaajien ääntä esiin ja havainnollistamaan vastausten sisältöä. Aineistoanalyysissä olen pyrkinyt huomioimaan, että kysymyksiä on voinut tulkita eri tavoin, ja sanallista sisältöä tärkeämpänä analyysivaiheessa ovat olleet vastausten sisältämät merkitykset ja puhetaavat.

4.3. Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuseettiset kysymykset

Tutkimuksen luotettavuuteen ja edustavuuteen vaikuttavia tekijöitä on muiden muassa aineiston keräämisen ajankohta (joulukuu 2020 – tammikuu 2021), jonka vuoksi aineistossa saattavat korostua erityisesti talviretkeilyn ominaispiirteet, kuten hiihtäen ja lumikenkäillen tehdyt retket. Henkilöt, jotka eivät retkeile talvisin, eivät välttämättä myöskään ole aktiivisia seuraamaan koirien kanssa retkeilyyn erikoistuneita ryhmiä talviaikaan. Aineiston perusteella ei myöskään voida tehdä yleistyksiä kaikista koirien kanssa retkeilevistä, sillä kyselystä on poissuljettu metsästys, joka usein aktiviteettina linkittyy retkeilyyn. Ei myöskään voida olettaa, että kaikki koirien kanssa retkeilevät, tai heitä tasaisesti edustava joukko, olisi sosiaalisen median kanavissa, joissa kyselylinkkiä levitettiin. Koska kyselylinkkiä levitettiin koirien kanssa vaeltamiseen keskittyvissä Facebook-ryhmissä, on tärkeää huomata myös, että näissä ryhmissä jäsenenä naisia on huomattavasti enemmän kuin miehiä ja naiset ovat tyypillisesti aktiivisempia osallistumaan kyselytutkimuksiin kuin miehet. Myös ikäjakauma vaikuttaa vastaajajoukkoon: kansainvälisesti Facebookin käyttäjistä yli puolet (55 %) on 18–34-vuotiaita, ja yli 55-vuotiaita käyttäjiä on vain 12 % (Statista, 2021).

Kyselyyn vastaaminen on ollut vapaaehtoista ja tapahtunut anonymisti, joten kyselyssä ei ole kerätty vastaajien henkilötietoja. Kyselyn vastaajille on kyselyn alussa olevassa saate-tekstissä (liite 1) kerrottu aineiston keräämisestä ja mahdollisista vastaamisen estävistä

tekijöistä. Kyselyyn on myös liitetty linkki tietosuojaselosteeseen (liite 2), jossa tietojen keräämistä ja säilyttämistä koskevat tiedot kerrotaan tarkemmin. Kyselyyn vastaaminen on edellyttänyt tietosuojaselosteen hyväksymisen, ja yhteensä yhden (1) vastaajan kohdalla kyselyyn vastaaminen oli keskeytynyt, koska vastaaja ei ollut vastannut lomakkeella hyväksyvänsä tietosuojaselosteen.

Tutkielmassa hyödynnettyä monimenetelmällisyyttä on kritisoitu vuosikymmenten varrella sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen kannattajien toimesta (”paradigmasodista” on kirjoittaneet esim. Tashakkori & Teddlie, 2008, s. 7–17), mutta nykyään monimenetelmällisyys on hyväksytty lähestymistapa sen monipuolisuuden vuoksi. Monimenetelmällisyyden hyödyksi on lueteltu esimerkiksi mahdollisuus vastata useampiin tutkimuskysymyksiin sekä tulosten yleistettävyyden parantaminen, jolloin voidaan paremmin vastata monimutkaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin, joihin laadullinen tai määrällinen tutkimus yksinään eivät voisi vastata. (Burke Johnson & Onwuegbuzie, 2004, s. 21; Giddings & Grant, 2006, s. 11.)

Tutkielman ja aineistonkeruun toteutuksessa olen noudattanut tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) hyvän tieteellisen käytännön ohjeita eli HTK-ohjetta (TENK, 2013). HTK-ohjeen keskeisiä lähtökohtia ovat esimerkiksi rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja arvioinnissa sekä muiden tutkijoiden työn ja saavutusten huomioiminen ja heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla viittaaminen. Tässä tutkielmassa ei ole käsitelty alaikäisten tietoja, tutkielmaan ei ole tarvittu tutkimuslupia tai ennakoarviointia ja tutkielmalla ei ole rahoitusta tai muita sidonnaisuuksia, joista olisi ollut tarpeen informoida kyselyyn osallistuneita tai muuten raportoida tutkielman tekemisen aikana.

Tutkielman luotettavuuden arvioinnissa on otettava huomioon, että tutkielman aihe on teki-jälleen henkilökohtainen: olen aloittanut koirani kanssa retkeilyn vuonna 2018 tekemällä päiväretkiä ja laajentanut sitä yön yli kestäviin retkiin vuonna 2019. Olen kokenut retkeilyn harrastuksena edistävän hyvinvoinnin lisäksi suhdettani koiraani, jonka ajattelen olevan minulle kumppanieläin. Tämä kumppanuus ja harrastuneisuus on toisaalta innoittanut minua perehtymään lisää luontomatkailuun ja yhteiskunnallisiin eläinkysymyksiin, mutta voi myös vaikuttaa kykyyni objektiivisesti arvioida kyselyn tuloksia ja tulkintoihini etenkin avointen kysymysten analysoinnissa ja merkitysten etsimisessä niistä.

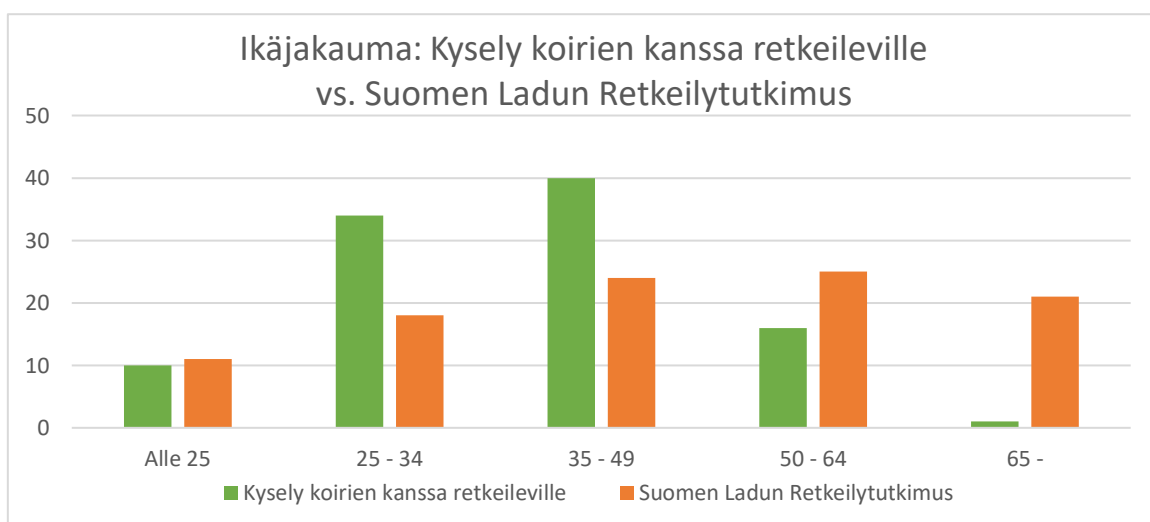
5. OMINAISPIIRTEET KOIRAN KANSSA RETKEILYSSÄ

Ensimmäisessä tulosluvussa tarkastelen kyselyn vastaajajoukon taustatietoja sekä retkeilytottumuksia. Havainnollistan tuloksia sekä luvuin että erilaisin kuvioin. Luvussa on vastaajien ominaispiirteitä käsitelty ensisijaisesti määrällistä aineistoa tuottavia suljettujen kysymysten kautta (kysymykset 2–6, 10 ja 12–17) mutta myös avoimen kysymyksen 8 tuottaman aineiston avulla.

5.1. Vastaajien taustatiedot

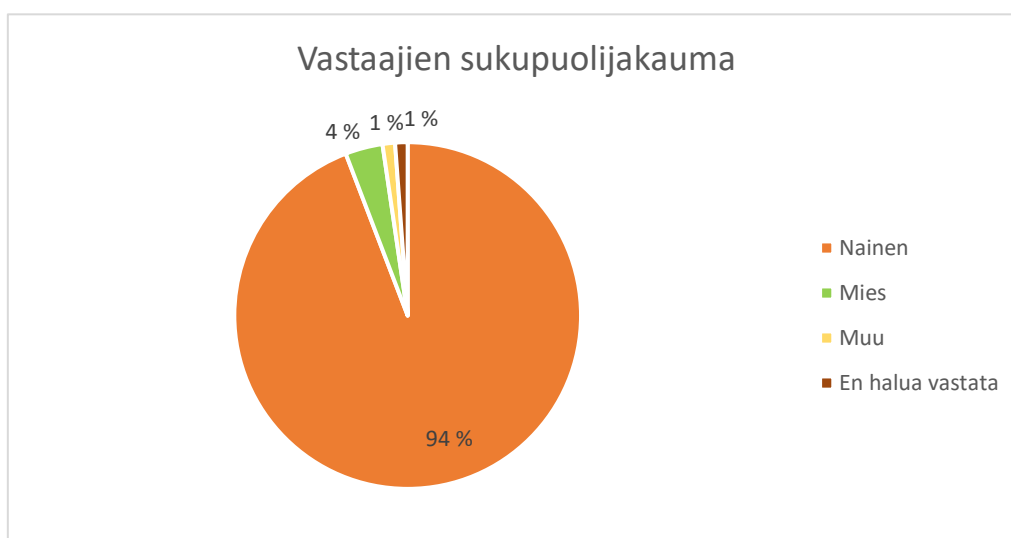
Webropolilla luotuun, koirien kanssa vaeltamiseen liittyvissä Facebook-ryhmissä levitettyyn, kyselyyn vastasi yhteensä 344 henkilöä. Ensiksi käsittelen vastaajajoukon ominaispiirteitä, joita kartoitettiin kyselylomakkeen (liite 1) kysymyksillä 2–6. Nämä kysymykset koskivat vastaajan ikää, sukupuolta, asuinpaikkaa, kotitalouden tyyppiä ja koirien määrää kotitaloudessa.

Vastaajista valtaosa, yhteensä 74 %, osui kategorioihin 25–34-vuotias (34 %) ja 35–49-vuotias (40 % vastaajista). Koirien kanssa retkeilevien ikäjakauma on siis huomattavan paljon epätasaisempi kuin Suomen Ladun tekemän Retkeilytutkimuksen (Icén, 2019), jossa 25–34-vuotiaita vastaajista oli 18 % ja 35–49-vuotiaita 24 %. Retkeilytutkimuksessa suurin ikäluokka oli 50–64-vuotiaat (25 % vastaajista), kun koirien kanssa retkeilijöissä kyseinen ikäluokka on selvästi pienempi (16 %). (Kuvio 1.)

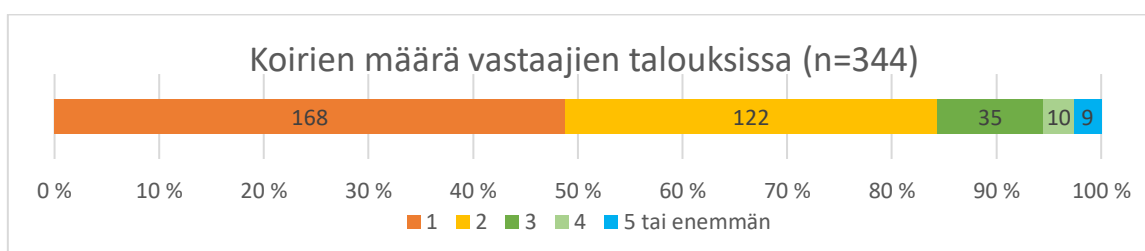
Kuvio 1. Vastaajien ikäjakauma, tutkielman aineisto vs. Suomen ladun retkeilytutkimus (Icén, 2019).

Vastaajista huomattava enemmistö (94 %, n=324), vastasi olevansa naisia (kuvio 2). Yksi syy miesten vähäiseen määrään vastaajajoukossa voi olla se, että koiran kanssa metsästäminen suljettiin aktiviteettina kyselyn ulkopuolelle. Tähän päätökseen päädyin kyselyä suunnitellessa, sillä metsästäminen poikkeaa retkeilystä esimerkiksi aktiviteetin aikana koiran ja ihmisen välille muodostuvan dynamiikan näkökulmasta: metsästäessä koira tekee töitä usein itsenäisesti ja tavoittelee tiettyä päämäärää (kuten saaliin löytäminen), ja siksi tilanne eroaa retkeilystä, jossa ihminen ja koira kulkevat yhdessä. Koiranomistajissa yleisesti ei ole todettu vastaavaa sukupuolijakaumaa: vuonna 2000 kerättyyn aineistoon perustuvassa Koiranomistajuus Suomessa -raportissa (Langinvainio, Joutsenniemi & Pankakoski, 2014) koiranomistajista miehiä oli 49,9 % ja naisia 50,1 %.

Kuvio 2. Vastaajien sukupuolijakauma.

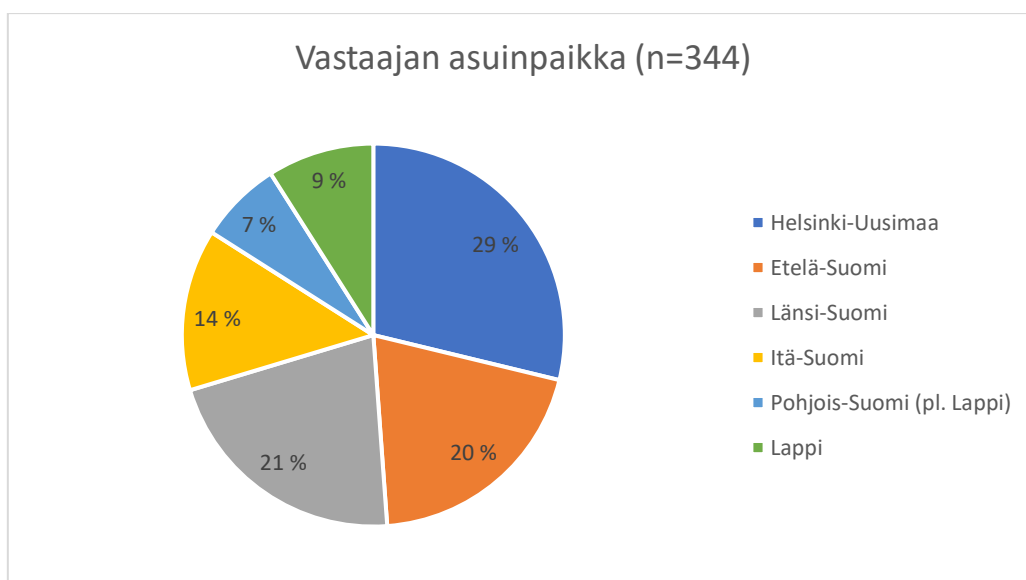
Lähes puolet (49 %) kyselyyn vastaajista kertoi taloudessa olevan vain yksi koira (kuvio 3). Kaksi koira oli toiseksi yleisin lukumäärä taloudessa (36 % vastaajista). Koirien määrän keskiarvo oli 1,8 ja mediaani 2. Kokonaisuudessaan vastaajien talouksien koirien lukumäärä vaihteli välillä 1–11.

Kuvio 3. Koirien määrä vastaajien talouksissa.

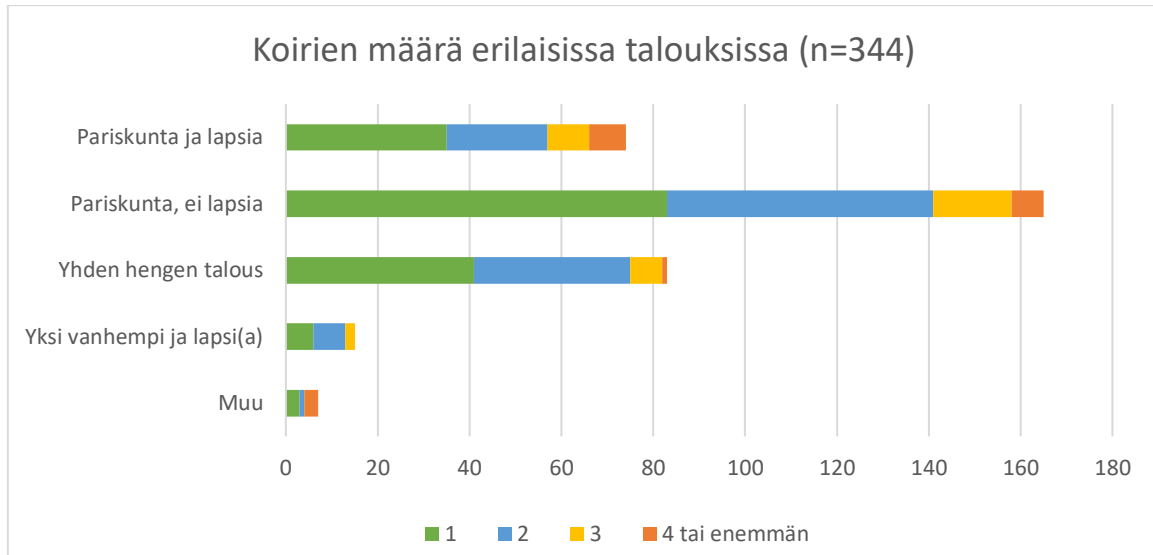

Lähes puolet vastaajista kertoi asuvansa Etelä-Suomen alueella (49 %), heistä yli puolet (29 % koko aineistosta) Helsinki-Uusimaa-alueella (kuviot 4). Vastausjakauma mukaillee asutuskeskittymien kokoa: suurimmat kaupungit ja asutuskeskittymät sijaitsevat Etelä- ja Länsi-Suomessa, ja näiltä alueilta myös oli eniten vastaajia. Vastaajajoukkoon voi myös vaikuttaa se, että kyselyä levitettiin Facebookissa koirien kanssa vaellukseen erikoistuneissa ryhmissä, ja eniten niistä tietoa ja vertaiskokemuksia saattavat hakea etenkin kaupungeissa asuvat henkilöt, joille metsässä koiran kanssa kulkeminen ei ole niin arkipäiväistä. Eri ikäryhmissä jakauma mukaili koko aineiston jakaumaa paikkakunnittain.

Kuvio 4. Vastaajien jakautuminen asuinpaikan mukaan.

Vastaajissa eniten, yhteensä 72 %, oli lapsettomia talouksia (48 % lapsettomia pariskuntia ja 24 % yhden hengen talouksia). 22 % vastaajista edusti pariskuntia, joilla lapsi(a) (kuviot 4). Kuten jo mainittiin, aineistossa ylipäätään yleisimmin vastaajan taloudessa oli vain yksi koira (49 % vastaajista) ja toiseksi yleisin määrä oli kaksi koira (36 %) (kuviot 3). Useamman koiran taloudet olivat yleisimpiä kahden aikuisen talouksissa: 15 % (n=24) lapsettomista pariskunnista ja 23 % (n=17) pariskunnista joilla on lapsi(a) vastasi koirien lukumäärän olevan kolme tai enemmän (kuviot 5). Tätä taustaa selittää yksinkertaisesti se, että kahden aikuisen talouksissa on helpompi hoitaa suurempaa koiramäärää, ja on myös resurssien kannalta mahdollista hankkia talouteen useampi koira.

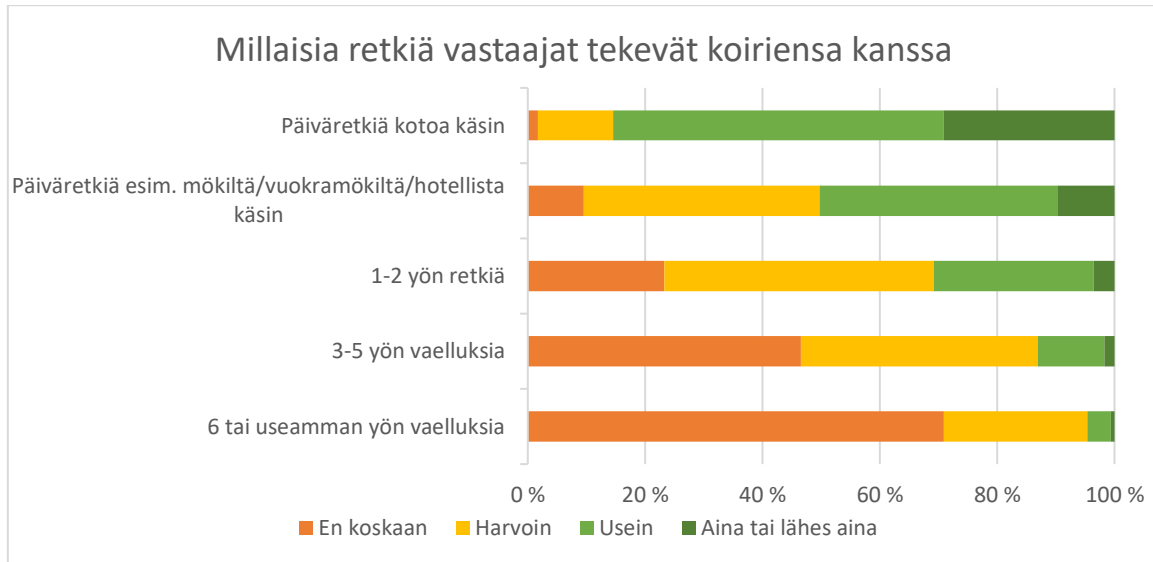

Kuvio 5. Koirien määrä vastaajien talouksissa.

5.2. Kuinka kaukana koirien kanssa retkeillään, miten pitkiä retkiä tehdään ja kuinka paljon niitä on kertynyt

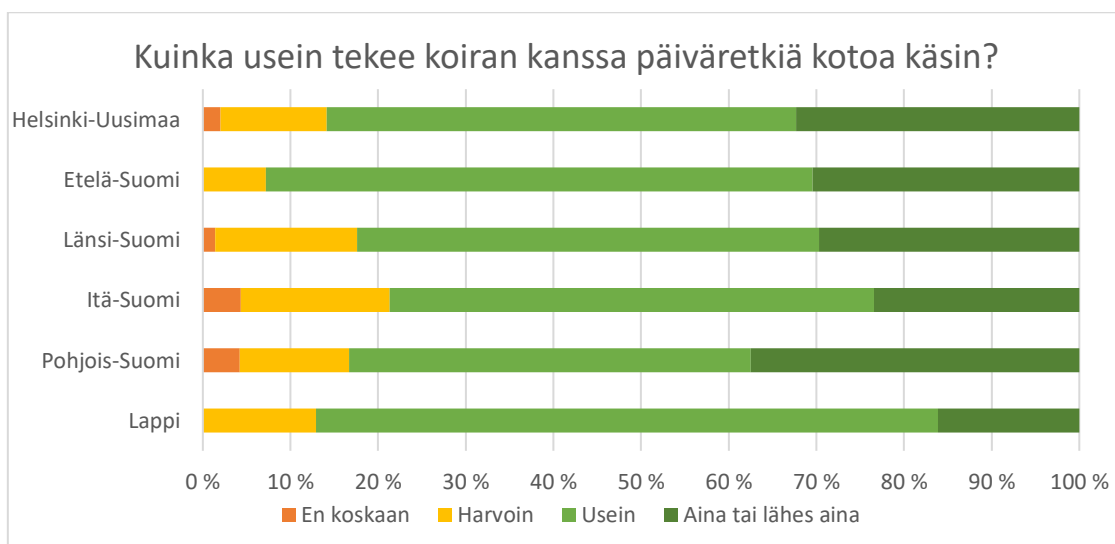
Tarkastelen vastaajien retkeilytottumuksia seuraavaksi ensin yleisellä tasolla, ja sen jälkeen ääripäiden avulla. Tarkastelen muun muassa millaisia retkiä vastaajat tekevät, milloin, kuinka usein ja kuinka kaukana kotoa he retkeilevät. Otan tarkasteluun erityisesti yli 300 km päässä kotoa tehtävät retket sekä vähintään 6 yötä kestävät vaellukset tarkastellakseni mahdollisia alueellisia eroja.

Kotoa käsin tehdyt päiväretket olivat yleisimpiä vastaajien keskuudessa: 85 % vastasi tekevänsä niitä usein, lähes aina tai aina. Päiväretket mökiltä, vuokramökiltä tai hotellista käsin jakoivat vastaajia: 50 % vastasi tekevänsä niitä harvoin tai ei koskaan ja 50 % usein, aina tai lähes aina. Yöpymisiä sisältävät retket olivat vastaajajoukossa selvästi harvinaisempia: 23 % vastasi ettei tee koskaan 1–2 yön retkiä, 47 % ei tee ollenkaan 3–5 yön vaelluksia ja 71 % vastaajista ei tee ollenkaan 6 tai useamman yön vaelluksia. (Kuvio 6.)

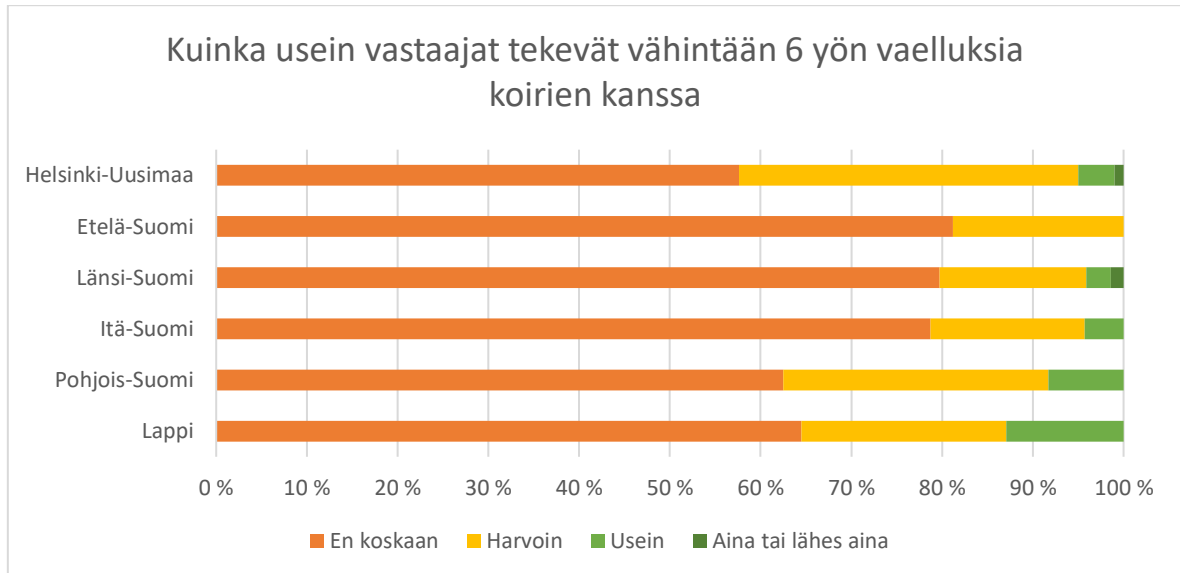
Kuvio 6. Erimittaisten retkien yleisyys aineistossa.

Alueelliset erot vastaajien välillä olivat melko pieniä, mutta Etelä-Suomen alueelta olevat vastaajat (n=69, pois lukien Helsinki-Uusimaa-alueen vastaajat) olivat ainut ryhmä, josta vain alle 10 % vastasi tekevänsä päiväretkiä kotoa käsin harvoin tai eri koskaan, ja Itä-Suomen vastaajat (n=47) puolestaan ainut ryhmä, jossa vastaava osuus oli yli 20 % (kuvio 7).

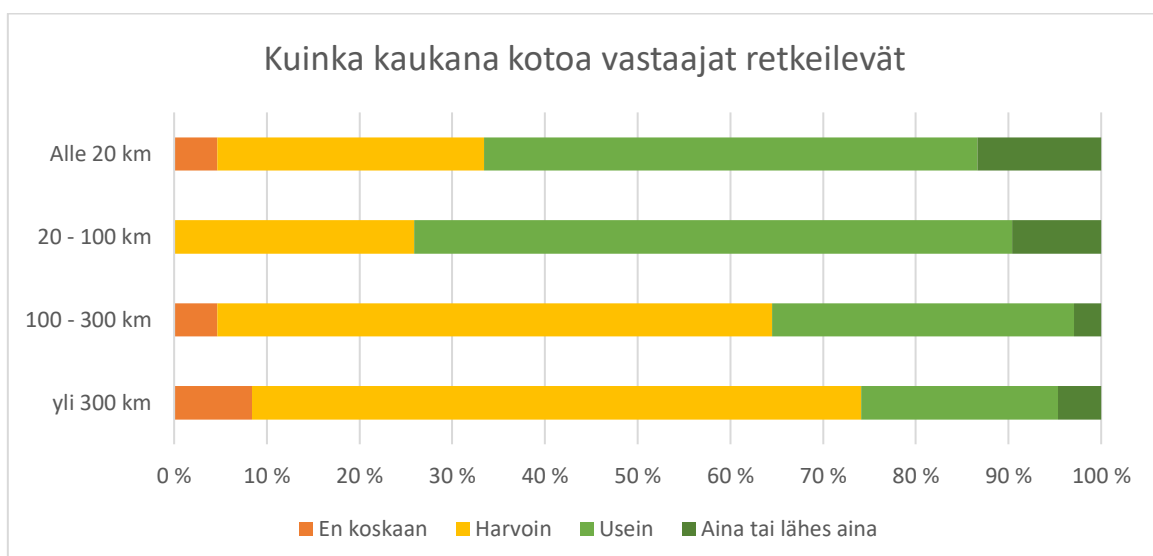
Kuvio 7. Kotoa tehtyjen päiväretkien yleisyys eri alueilta olevien vastaajien keskuudessa.

Eteläsuomalaisten vastaajien innostus päiväretkiä kohtaan heijastui mahdollisesti myös siihen, että heidän keskuudessaan pidempien vaellusten (6 yötä tai enemmän) tekeminen oli harvinaisinta. Lapissa asuvista vastaajista (n=31) 13 % vastasi tekevänsä usein vähintään 6 yön vaelluksia, kun muiden alueiden vastaavat osuudet jäivät alle 9 %. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Vähintään 6 yötä kestävien retkien yleisyys eri alueilta olevien vastaajien keskuudessa

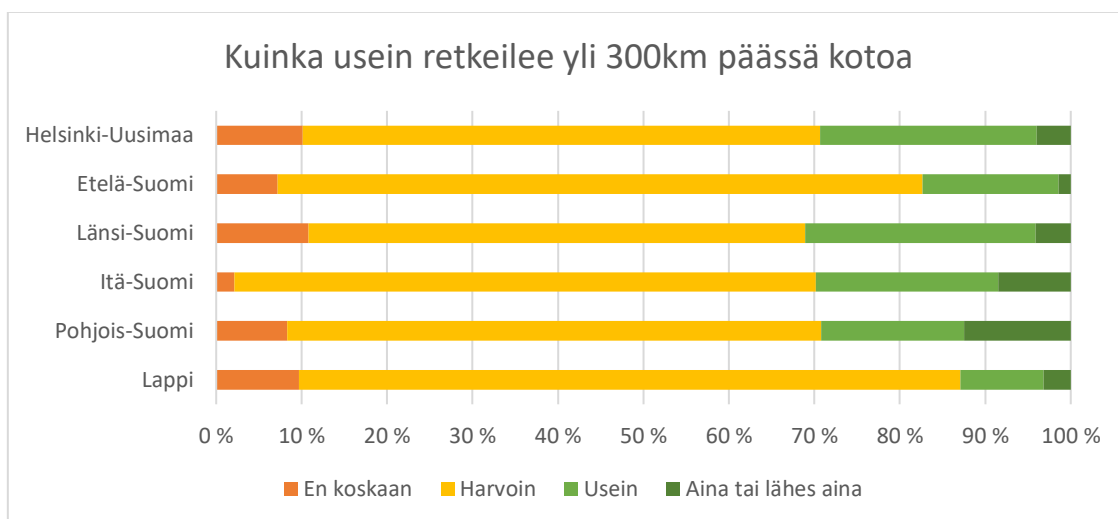
Yli kaksi kolmasosaa vastaajista vastasi retkeilevänsä alle 100 km päässä kotoa usein, lähes aina tai aina. Vastaava osuus vastaajista myös vastasi retkeilevänsä yli 100 km päässä kotoa vain harvoin tai ei koskaan. 100–300 km päässä usein, lähes aina tai aina retkeili kolmannes vastaajista, ja yli 300 km päässä kotoa usein, lähes aina tai aina retkeili neljännes kyselyn vastaajista. Vastaajajoukko oli laaja ja monipuolinen, ja vain alle 10 % vastasi, ettei koskaan retkeile yli 300 km päässä kotoa. (Kuvio 9.)

Kuvio 9. Kuinka kaukana kotoa vastaajat retkeilevät tyypillisesti.

Vaikka Lapissa asuvat vastaajat tekivät suhteellisesti eniten pitkiä vaelluksia, heille yli 300 km päässä kotoa retkeily oli harvinaisinta (kuvio 10). Tätä todennäköisimmin selittää

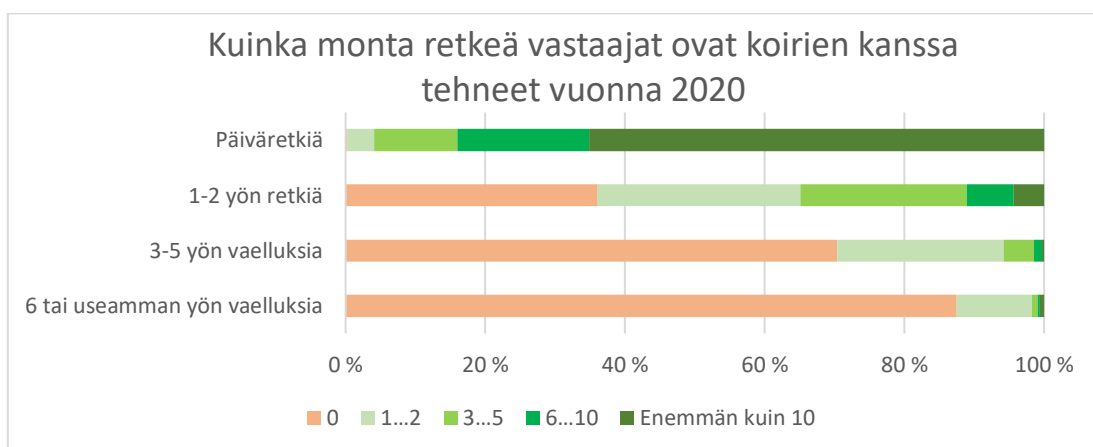
useissa avoimissa vastauksissa esiin tullut Lapin suosio vaelluskohteena – Lapissa asuville pohjoisen suosittu retkeilykohteet ovat usein alle 300 km päässä kotoa.

Kuvio 10. Yli 300 km päässä kotoa retkeilyn yleisyys.

Lapin suosio retkeilykohteena näkyy myös kävijämäärissä: vuonna 2020 eniten kävijöitä mitattiin Pallas-Yllästunturin kansallispuistossa (Lappi, 563 100 kävijää), Aulangon luonnonsuojelualueella (Kanta-Häme, 541 800 kävijää), Urho Kekkosen kansallispuistossa (Lappi, 372 300 kävijää) ja Nuuksion kansallispuistossa (Uusimaa, 367 500 kävijää) (Metsähallitus, Käyntimäärät maastossa).

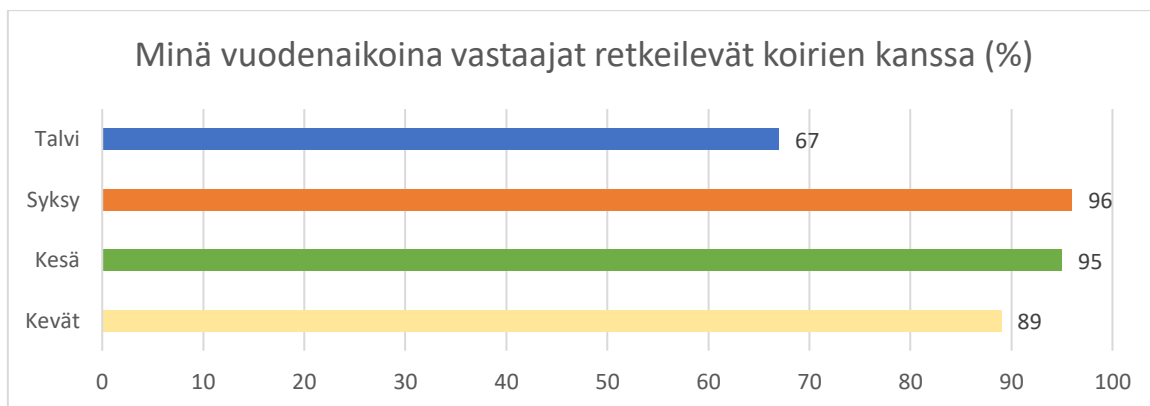
Päiväretket olivat odotetusti kaikkein yleisin retkeilyn muoto ja 65 % vastaajista oli tehnyt päiväretkiä vähintään 10 vuonna 2020. Yöpymisiä sisältävät retken olivat kuitenkin myös suosittuja: 64 % vastaajista oli tehnyt vuonna 2020 vähintään yhden 1–2 yötä kestävä retken, ja 12 % vastaajista oli tehnyt vähintään yhden vähintään 6 yötä kestävä vaelluksen. (Kuvio 11.)

Kuvio 11. Vastaajien erimittaisten retkien määrä vuonna 2020.

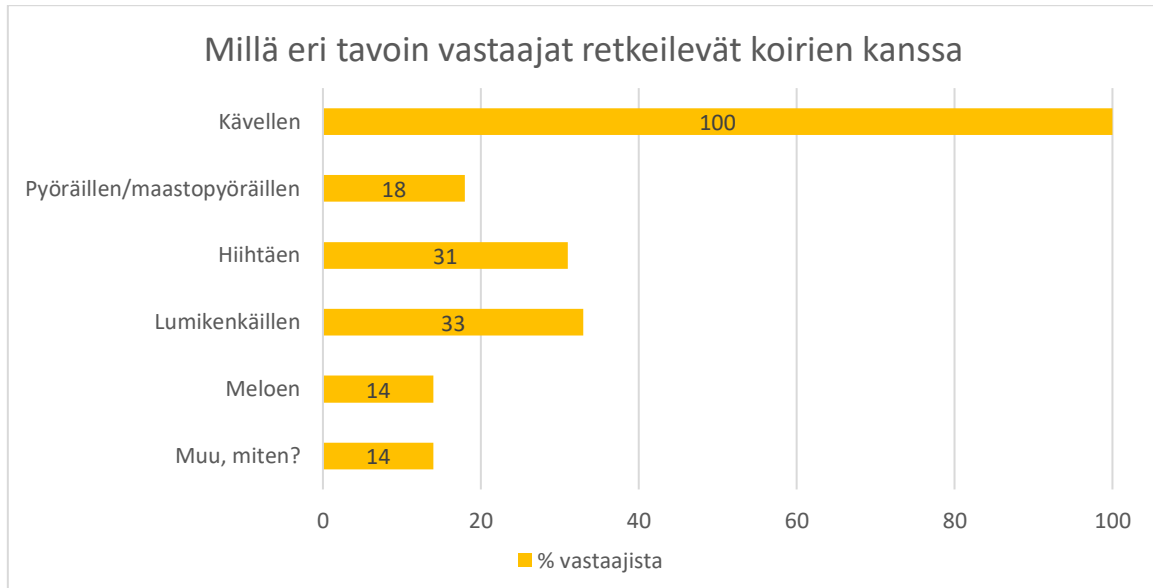
5.3. Koiran kanssa retkeilyn eri muodot

Vastaajien kesken suosituin vuodenaika retkeilylle oli syksy (96 %), mutta kesä (95 %) ja kevät (89 %) olivat lähes yhtä suosittuja (kuvio 12). Talviretkeilyn harrastajia vastaajista oli kaksi kolmasosaa (67 %), joka on kuitenkin huomattavasti suurempi osuus kuin Suomen Ladun Retkeilytutkimuksessa, jossa talviretkeilijöiden osuus oli vain 43 % (Icén, 2019). Yksi selittävä tekijä erolle voi olla se, että lähes kaikille koiranomistajille ulkona liikkuminen on päivittäistä ympäri vuoden koiran ulkoilutuksen vuoksi, joten kynnys lähteä retkeilemään myös talvella voi olla matalampi muun muassa siksi, että tarvittavat ulkoiluvaatteet on oltava talvisiin olosuhteisiin joka tapauksessa. Kyselyn avoimissa vastauksissa myös jotkut vastaajat ovat maininneet retkeilyinnostuksen kasvaneen koiran hankkimisen myötä, joten myös talviretkeilystä saatetaan innostua enemmän koiran myötä.

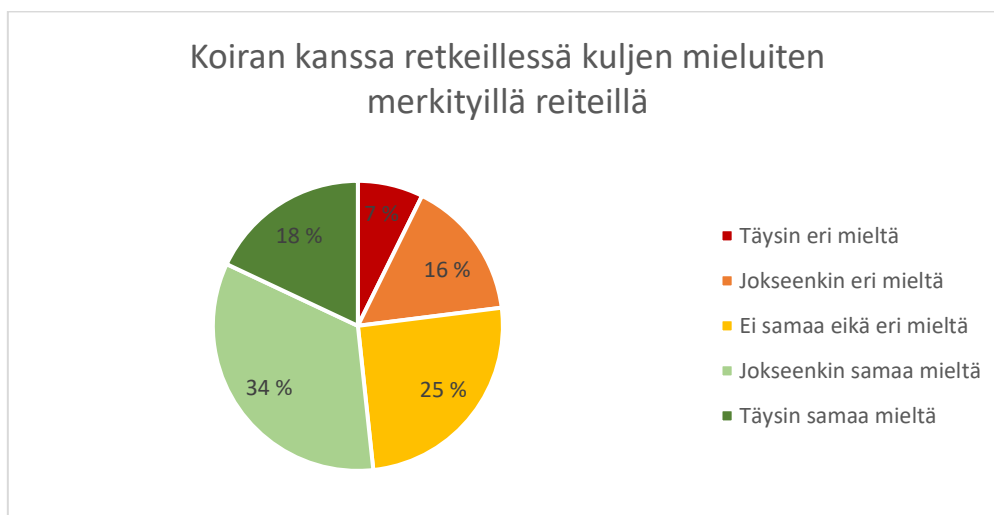
Kuvio 12. Koirien kanssa retkeily eri vuodenaikoina.

Talviretkeilyn suosioon koiranomistajien keskuudessa voi myös vaikuttaa mahdollisuus yhdistää erilaisia liikuntamuotoja koiran kanssa retkeilyyn: koiran kanssa retkeilyn eri muodoista kävelemisen lisäksi 33 % vastaajista kertoi retkeilevänsä lumikenkäillen, 31 % hiihtäen, 18 % pyöräillen tai maastopyöräillen ja 14 % meloen. Lisäksi 14 % vastaajista vastasi ”muu”, ja esimerkkejä muista mainituista retkeilyn keinoista ovat esimerkiksi veneily, SUP-lautailu, ratsastus, luistelu, moottorikelkkailu, potkukelkkailu sekä retkeily koiravaljakon ja reen kanssa. (Kuvio 13.)

Kuvio 13. Koirien kanssa retkeilyn tavat.

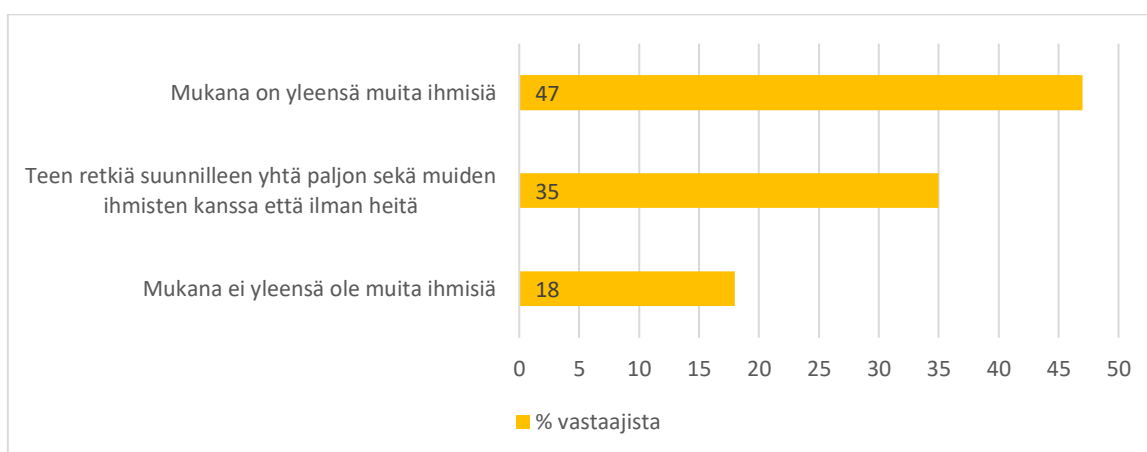
Merkityillä reiteillä retkeilyn mielekkyyttä kartoitettiin kysymyksen 24 väitteellä 7. Se jakoi vastaajajoukkoa: 7 % vastaajista ei mielellään kulje merkityillä reiteillä ja lisäksi 16 % mielellään välttelee niitä, kun taas 18 % vastaajista ehdottomasti mieluiten kulkee merkityillä reiteillä ja 34 % lisäksi mielellään hyödyntää niitä (kuvio 14). Avoimissa vastauksissa syiksi vältellä merkittyjä reittejä nousi esimerkiksi joidenkin vastaajien koirien reaktiivisuus muita koiria ja/tai retkeilyä kohtaan, sekä esimerkiksi vahva suojele- tai vahtivietti, joka voi suosituilla yöpymispaikoilla haitata nukkumisrauhaa.

Kuvio 14. Vastaajien halu retkeillä koiran kanssa merkityillä reiteillä: väittäjä 7.

5.4. Retkiseura

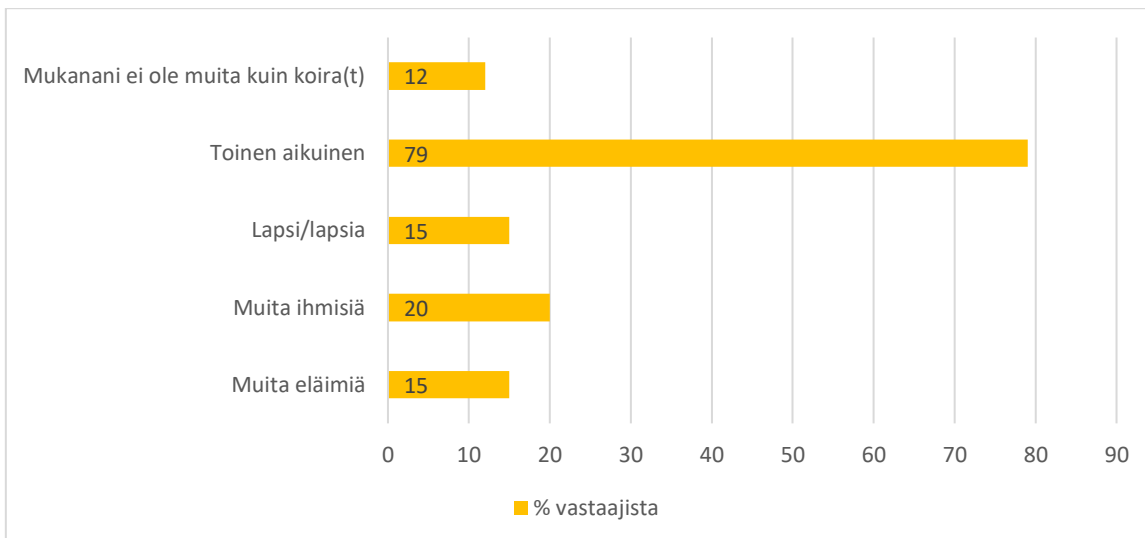
Koirien kanssa retkeilijöiden retkiseurueiden kokoonpanoja kartoitettiin kyselylomakkeen kysymyksellä 12 (*Kun retkeilet koiran/koirien kanssa, onko mukanas yleensä muita ihmisiä?*). Lähes viidennes vastaajista (18 %) vastasi retkeilevänsä pääsääntöisesti vain koiriensa kanssa, ilman muita ihmisiä. Lähes puolet (47 %) vastaajista vastasi retkeilevänsä pääasiassa siten, että mukana koiran/koirien lisäksi on muita ihmisiä, ja 35 % vastaajista retkeilee suurin piirtein yhtä paljon sekä vain koirien kanssa että koirien sekä muiden ihmisten kanssa (kuvio 15).

Kuvio 15. Muiden ihmisten seura koiran kanssa retkeillessä.

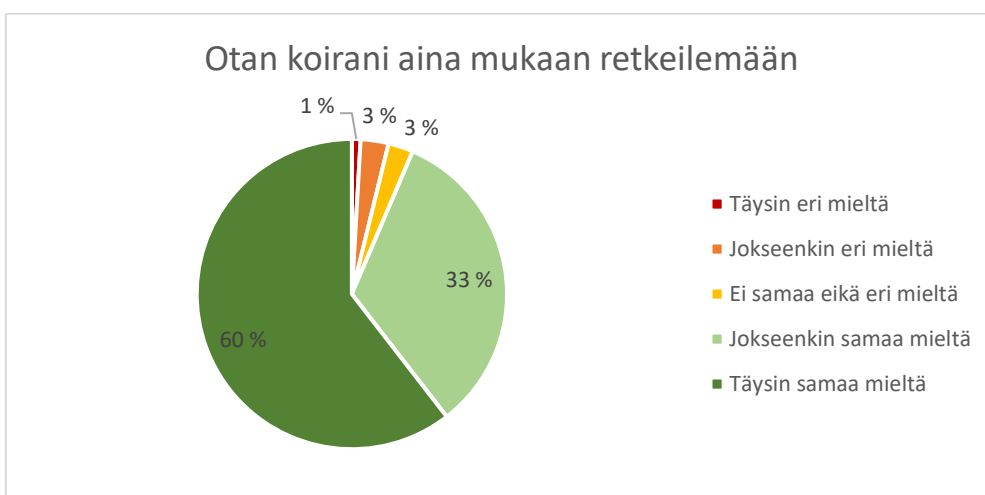
Suomen Ladun Retkeilytutkimuksessa vastaavasti 21 % vastaajista (26 % miesvastaajista, 16 % naisvastaajista) vastasi yleisimmin retkeilevänsä yksin (Icén, 2019). Kartoitettaessa tarkemmin retkiseurueen koostumusta, yleisimmin mukana oli toinen aikuinen (79 %, n=344). Lapsitalouksia vastaajista edusti 26 %, mutta lapsia mukana retkillä oli yleensä vain 15 % vastaajista. Vastaajat ovat kertoneet avoimessa kentässä, että mikäli mukana retkellä on muita ihmisiä, ovat he useimmiten ystäviä, kavereita tai perheenjäseniä. ”Muilla eläimillä” vastaajat pääosin viittasivat muiden retkiseurueen jäsenten koiriin, mutta muutama vastaaja kertoi seurueeseen kuuluvan myös kissoja. (Kuvio 16.)

Kuvio 16. Retkiseura.

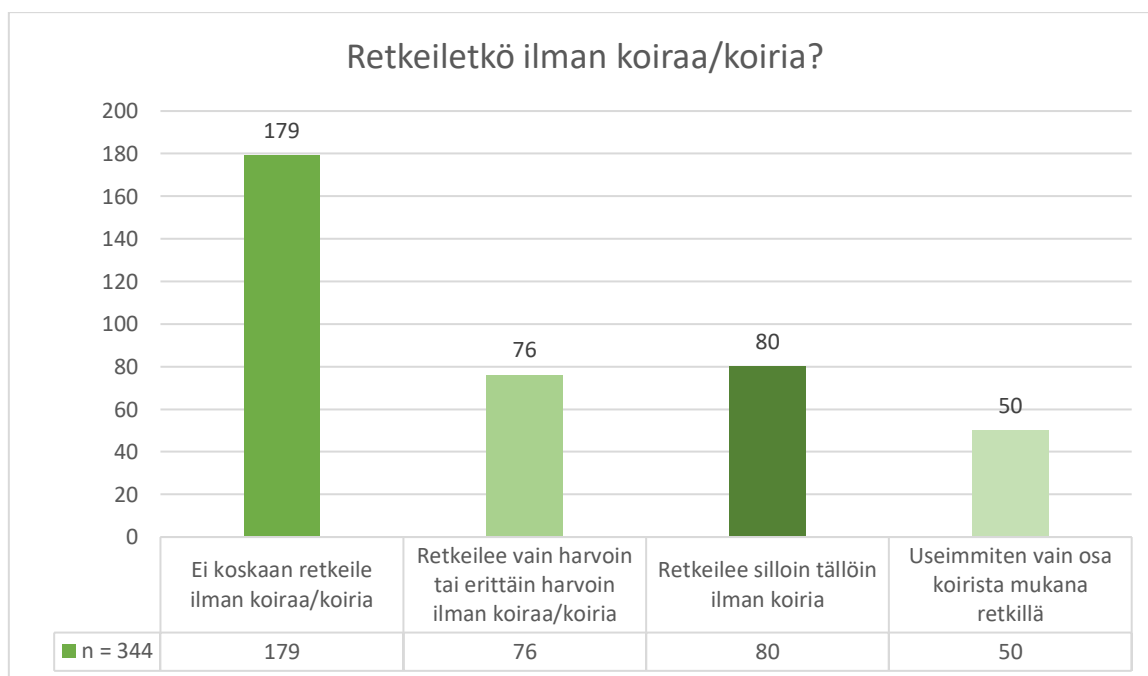
Kysymyksen 24 väitteeseen 4 vastatessaan valtaosa (60 %) vastasi ottavansa koiransa aina mukaan retkeilemään (kuvio 17). Avoimissa vastauksissa moni vastaaja perusteli asiaa sillä, ettei näe edes järkeväksi retkeillä ilman koiraa esimerkiksi siksi, että koira on hankittu juuri sitä varten että siitä saa seuraa retkille, ilman koiraa tuntuu että jotain puuttuu, tai että retkeily koettiin yleishyödyllisenä liikuntana myös koiralle ja se on myös mukava vaihtoehto ”normaalille” arkilenkkeilylle.

Kuvio 17. Kuinka usein koira(t) otetaan mukaan retkeilemään: väittämä 4.

Avoin kysymys 8 (*Retkeiletkö ilman koira/koiria (usean koiran talouksissa myös ilman kaikkia talouden koiria)? Miksi?*) tuotti hieman eriävän tuloksen: 52 % vastaajista kertoi avoimessa vastauksessaan, ettei ikinä retkeile ilman koira tai koiria. 22 % vastaajista kertoi

retkeilevänsä ilman koiraa vain harvoin tai erittäin harvoin ja 23 % vastasi retkeilevänsä ilman koiraa silloin tällöin. 15 % kaikista vastaajista (28 % useamman koiran talouksista) kertoi, että vain osa talouden koirista on yleensä mukana retkillä. 19 % vastaajista mainitsi syyksi jättää koiran/koirat pois retkeltä koiran liian nuoren tai vanhan iän, koiran terveyden tai maaston vaikeakulkuisuuden koiralle. Myös liian kylmä tai kuuma sää vaelluksella voi estää koiran ottamisen mukaan, vaikka koira haluttaisiin ottaa mukaan. Lisäksi muutamat vastaajat kertoivat retkeilevänsä myös ulkomailla, jolloin koiraa ei matkustusjärjestelyiden (esim. lentäminen) vuoksi oteta mukaan. Avoimissa vastauksissa kyselyn vastaajat ovat voineet tulkita kysymystä eri tavoin, ja se heijastuu vastauksiin sekä siihen, että tulokset eroavat edellisestä kuvioista (kuvio 17), jossa vastaajat ovat valinneet vastauksensa valmiista vaihtoehtoista. Tässä kappaleessa ja seuraavassa kuviossa (kuvio 18) esitytetyt lukemat perustuvat siihen, miten avoimia vastauksia on voinut tulkita ja kategorisoida, joten ne ovat suuntaa antavia.

Kuvio 18. Ilman koiria retkeily.

5.5. Yhteenveto

Kyselyn vastaajista valtaosa (94 %) oli naisia. Vaikka osuus oli huomattavan suuri, oli odotettavissa, että naisten määrä tulee vastaajissa korostumaan, sillä kyselyn levittämiseen hyödynnetyissä Facebook-ryhmissä myös korostuu naisten rooli aktiivisina jäseninä ja keskustelijoina. Ikäjakaumassa korostui etenkin 25–34 ja 35–49-vuotiaiden vastaajien osuudet, ja

tuloksena se poikkesi esimerkiksi Suomen Ladun tekemästä Retkeilytutkimuksesta, jossa vastaajat jakautuivat tasaisemmin eri ikäryhmiin. Tähän voi vaikuttaa sekä kyselyn levittäminen sosiaalisessa mediassa (vanhemmat ikäryhmät eivät välttämättä ole aktiivisia valituissa ryhmissä) sekä esimerkiksi se, että näissä ikäryhmissä koirien omistaminen ja koirien kanssa harrastaminen voi olla tyypillisesti yleisempää. Tästä ei kuitenkaan ole tilastotietoa, ja mahdollisesti selittävänä tekijänä edellisten lisäksi voi olla myös sosiaaliset trendit, jotka ovat voineet lisätä kiinnostusta koirien kanssa retkeilyä kohtaan tietyissä ihmis- tai ikäryhmissä. Koska aineisto on näyte, eikä kaikkia koirien kanssa retkeileviä edustava otos, ei näiden tietojen perusteella voi tehdä yleispäteviä päätelmiä siitä, edustavatko kyselyssä korostuneet ikäryhmät ylipäättään koirien kanssa retkeilevien yleisimpiä ikäluokkia.

Vastaajat olivat eri puolilta Suomea, mutta Etelä-Suomi korostui erityisesti: Helsinki-Uusimaa tai Etelä-Suomi-vaihtoehdon oli valinnut yhteensä 49 % vastaajista. Länsi-Suomesta oli noin viidennes (21 %) vastaajista, ja Itä-Suomesta 14 %. Pohjois-Suomesta (ml. Lappi) vastaajia oli 16 %. Näytteestä 72 % muodostui lapsettomista talouksista (48 % lapsettomia pariskuntia ja 24 % yhden hengen talouksia). 22 % vastaajista edusti pariskuntia, joilla lapsi(a). Koiria vastaajien talouksissa oli useimmin yksi (49 % vastaajista), mutta myös kahden koiran talouksia näytteessä oli yli kolmannes (36 % vastaajista). Vaikka tyypillisimmät koirien kanssa retkeilijät ovat tämän aineistonäytteen perusteella Etelä-Suomessa asuvia lapsettomien talouksien edustajia, joilla on taloudessa 1–2 koiraa, on koirien kanssa retkeilevien joukko huomattavan monimuotoinen, ja erilaisessa tutkimusasetelmassa voisi korostua erilaiset piirteet kuin tämän tutkielman vastaajajoukossa.

Valtaosa kyselyn vastaajista retkeilee koirien lisäksi myös muiden ihmisten kanssa: 82 % vastaajista kertoi retkeilevänsä pääasiassa siten, että mukana koiran/koirien lisäksi on muita ihmisiä tai retkeilevänsä suurin piirtein yhtä paljon sekä vain koirien kanssa että koirien sekä muiden ihmisten kanssa. Retkiseurueiden kokoonpanoihin useimmiten kuuluu vastaajan lisäksi vastaajan koira(t) sekä toinen aikuinen, kuten puoliso, ystävä tai perheenjäsen. Avoimista vastauksista kuitenkin nousi myös muutama erikoisempi kokoonpano: kolme vastaajaa kertoi mukana olevan myös kissa. Mikäli kyselyn vastaajajoukkoa ei olisi rajoitettu vain nimenomaan koirien kanssa retkeilijöihin, olisi mielenkiintoista nähdä, korostuuko kissojen kanssa retkeilevät aineistossa mahdollisesti enemmän, ja onko kissojen kanssa retkeily mahdollisesti yleistymässä koirien kanssa retkeilyn tassunjäljissä.

Koiran kanssa retkeilevät muodostavat taloudellisesti merkittävän matkailijasegmentin: kyselyn vastaajista 35 % retkeilee usein, lähes aina tai aina yli 100 km päässä kotoa ja 25 % vastaajista retkeilee usein, lähes aina tai aina yli 300 km päässä kotoa, joten suurella todennäköisyydellä he myös käyttävät vähintään huoltamopalveluita tai julkista liikennettä sekä mahdollisesti majoituspalveluita sekä päivittäistavarakauppojen palveluita. He siis tuottavat sekä välittömiä että välillisiä taloudellisia vaikutuksia sekä kohdealueille että mahdollisille läpikulkualueille. Retkeilyn taloudellisia vaikutuksia kohteissa kartoitetaan Metsähallituksen Luontopalveluiden tekemillä selvityksillä, ja vuonna 2019 kaikkien 40 kansallispuiston kävijöiden kokonaistulo- ja työllisyysvaikutukset olivat 219,3 miljoonaa euroa ja 1 726 henkilötyövuotta (Metsähallitus, Kansallispuistot ja retkeilyalueet tärkeitä paikallistaloudelle). Alueellisten taloudellisten vaikutusten lisäksi retkeily tuottaa taloudellisia vaikutuksia läpikulkualueille, etenkin kun retket kohdistuvat kauas kotoa. Läpikulkualueille kohdistuvat talousvaikutukset sekä erityisryhmänä koirien kanssa retkeilevien taloudellinen vaikuttavuus voivat olla tulevaisuudessa mielenkiintoisia tutkimuksen aiheita, jotta voisimme paremmin ymmärtää retkeilyn kokonaisvaikutuksia sekä erilaisten retkeilijäsegmenttien ominaispiirteitä.

6. KUMPPANIELÄIMEN VAIKUTUS RETKEILYYN

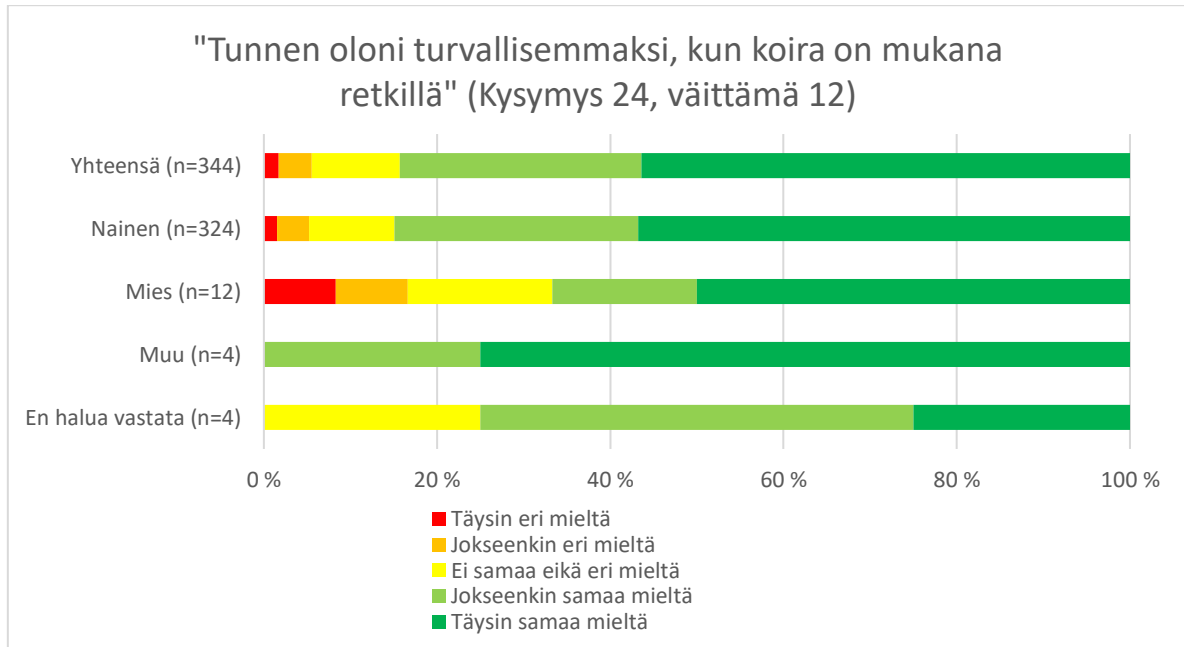
Koiran rooli retkikumppanina on moninainen, ja kumppanuus retkeilyn kontekstissa voi esiintyä erilaisin tavoin. Toisessa tulosluvussa tarkastellaan koirien vaikutusta retkeilykokemukseen sekä estävinä että mahdollistavina tekijöinä. Näkökulmana aineiston tarkastelussa on kumppanuuden ilmeneminen koirien ja ihmisten välillä, vaikka kaikki kyselyn vastaajat eivät olisi sanoittaneetkaan kokevansa koirien olevan heille kumppaneläimiä tai perheenjäseniä.

6.1. Turvallisuus retkeilyssä

Turvan kokemus on olennainen osa retkeilyä, sillä turvallisuuden ja omien taitojen riittävyyden tunne edistää flow-kokemukseen pääsemistä. Flow-kokemus on psykologi Mihaly Csikszentmihalyin käsite, joka kuvaa huippukokemusta, jossa tilanteen tai tekemisen haastavuus ja osallistujan taidot ovat tasapainossa: kokemus siis vaatii riittävästi taitoja ja keskittymistä, ettei osallistuja koe tylsyyttä, mutta osallistujan taidot ovat riittävät, jotta osallistuja voi keskittyä tekemisestä nauttimiseen ilman ahdistumista tai pelkoa. Retkeilijälle tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että reitin haastavuus (pituus, korkeuserot, maasto, alueeseen mielessä liitetyt riskitekijät) on tasapainossa retkeilijän kykyjen (fyysinen kunto, kokemus, arviointikyky) kanssa. (Coble ym., 2003, s. 6.) Koiran läsnäolo retkeilyssä voi edistää flow-kokemukseen pääsemistä, mikäli se lisää retkeilijän turvallisuudentunnetta, ja olennaista flow-kokemukseen pääsemisessä onkin tunne turvallisuudesta ja omien kykyjen riittävyydestä, eikä niinkään todellisen vaaratilanteen välttäminen tai vaaratilanteen onnistunut kohtaaminen.

6.1.1. Koiran läsnäolon vaikutus turvallisuudentunteeseen

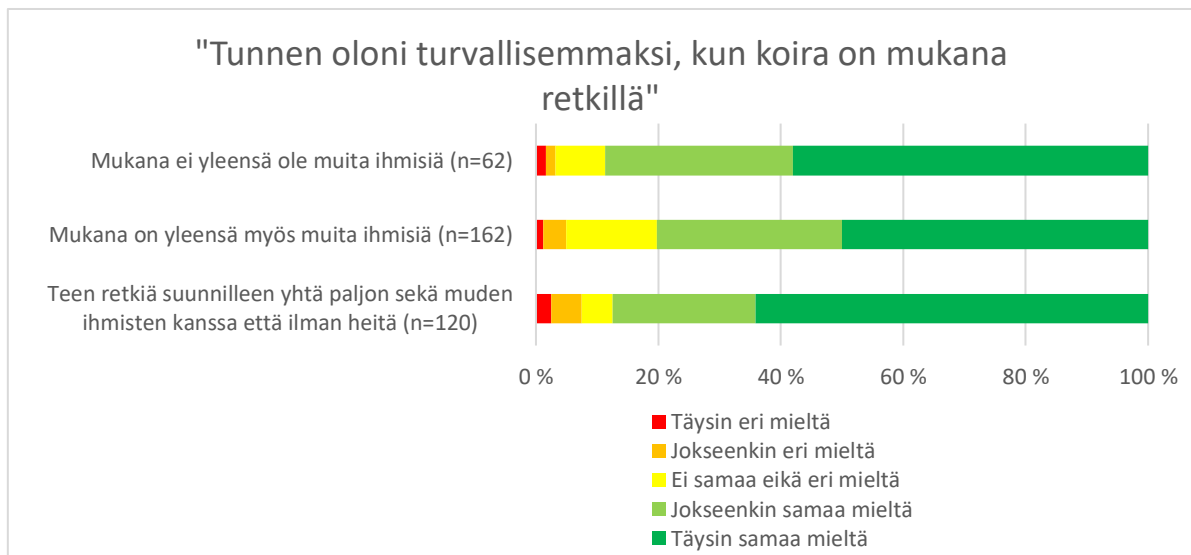
Turvallisuus nousi teemana sekä määrällisessä että laadullisessa aineistossa. Koska niin suuri osuus vastaajista oli naisia, ei ole mielekäästä lähteä vertaamaan miesten ja naisten osuuksia, mutta oheisessa kaaviossa on esitetty koiran tuoman turvallisuudentunteen merkittävyys sukupuolittain (kuvio 19).

Kuvio 19. Turvallisudentunne koiran kanssa retkeillessä (sukupuolittain).

Merkittävää lukemissa kuitenkin on se, että yhteensä 84 % vastaajista oli jokseenkin tai täysin sitä mieltä, että tuntevat olonsa turvallisemmaksi, kun koira on mukana retkeillessä. Vain alle 5 % vastaajista oli väitteen kanssa jokseenkin tai täysin eri mieltä. Tätä on mielenkiintoista verrata luvun 5.4. tuloksiin, joissa todetaan, että vastaajista vain alle viidesosa retkeilee pääasiassa ilman muita ihmisiä. Koirat siis lisäävät turvallisudentunnetta myös niiden vastaajien keskuudessa, joiden retkiseurueeseen kuuluu myös muita ihmisiä.

58 % (n=36) heistä, jotka yleensä retkeilevät ilman muita ihmisiä, olivat täysin sitä mieltä, että tuntevat olonsa turvallisemmaksi, kun koira on mukana retkillä, ja jokseenkin samaa mieltä vastaajista oli 31 %. Yhteensä siis 89 % yksin koiran kanssa retkeilevistä koki, että koira lisää turvallisudentunnetta retkeillessä. Vastaava osuus muiden ihmisten kanssa retkeilevistä oli 80 % ja suunnilleen yhtä paljon sekä muiden ihmisten että vain koiran kanssa retkeilevien joukossa 88 %.

Kuvio 20. Turvallisudentunne koiran kanssa retkeillä (retkiseurun mukaan).

Suomen Kennelliiton Koiranomistajuus Suomessa -raportti (Langinvainio ym., 2014) tukee ajatusta siitä, että koira lisää turvallisudentunnetta. Vaikka Koiranomistajuus Suomessa -raportin aineistossa kysymys liittyi turvattomuudentunteeseen asuinalueella, on merkittävä havainto, että sekä miehistä että naisissa koiranomistajat kokivat vähiten pelkoa (verrattuna entisiin koiranomistajiin ja koirattomiin). 72 % miehistä, jotka omistivat koiran, oli vastannut ettei pelkää koskaan, kun naisissa vastaava osuus oli vain 23 %. Molemmissa sukupuolissa kuitenkin koiranomistajat pelkäsivät vähiten ja välttivät vähiten ulkona liikkumista klo 22 jälkeen. (Langinvainio ym., 2014, s. 29.)

6.1.2. Turvallisuus lisää motivaatiota retkeillä koiran kanssa

Turvallisuus tuli esiin myös avoimista vastauksista monin eri tavoin. Kysyttäessä vastaajien motivaatioita retkeillä koirien kanssa (kysymyslomakkeen kysymys 9: *kerro omin sanoin miksi retkeilet koiran/koirien kanssa?*), turvallisuus oli toistuva teema: 12 % (n=40) vastaajista mainitsi koiran tuoman turvallisudentunteen yhtenä motivoivana asiana. Tärkeää on huomata, että monet vastaajat nimenomaan puhuvat tunteesta, jonka koira läsnäolollaan herättää, ja eräs vastaaja jopa sanallisti sen, että se voi jopa olla valheellinen tunne, mutta se riittää auttamaan monia retkeilijöitä voimaan itsekin paremmin. Turvaa vastaajille toi esimerkiksi se, että koira havainnoi ja ilmoittaa muista eläimistä ja ihmisistä ennen kuin ihminen niitä huomaa, sekä luotto siihen että ihmisen nukkuessakin yöllä koira havainnoi

ympäristöä herkemmin ja varoittaa, mikäli ympärillä jotakin tapahtuu. Todellisista vaaratilanteista, joita koira olisi estänyt, ei vastauksissa tullut mainintoja, mutta jotkut vastaajat mainitsivat, että nimenomaan yksin retkeillessä koiran tuoma turvan tunne oli merkittävä. Syynä tähän voi olla esimerkiksi pelko petoeläimiä (etenkin sudet ja karhut) kohtaan, joka ei perustu aitoon uhkaan (ts. siihen, että Suomessa olisi todennäköistä joutua villieläimen vahingoittamaksi metsässä) vaan mielikuviin. Etenkin naisvastaajilla voi myös olla pelko väkivallasta tuntemattomien miesten kohtaamisen yhteydessä silloin kun lähistöllä ei ole muita ihmisiä (Coble ym., 2003, huomasivat yksin retkeilevien pelkoja tutkiessaan erityisesti tuntemattomien miesten kohtaamisen aiheuttavan pelkoa vastaajissa).

Koiralla voi olla myös retkeilyn kontekstissa tärkeä konkreettinen turvallisuuteen liittyvä tehtävä, kuten oheisella vastaajalla:

Koira nauttii metsästä ja luonnosta, se saa olla perheen mukana, koska on laumaeläin. Koiralla on myös tärkeä tehtävä ilmaista diabeetikon matalat verensokerit. Retkeilystä olemme innostuneet juurikin siksi, että se saa irtautumaan arjesta ja nauttimaan kyseessä olevasta hetkestä sellaisenaan kuin se on.

Kesällä 2021 virallisia hypokoiria, jotka auttavat diabeetikkoja huomaamaan verensokerin vaihtelut, oli 91 yksilöä (Hypokoira ry, 2021), ja sen lisäksi Suomessa on esimerkiksi opas-, avustaja-, kuulo- ja tukikoiria, jotka ovat ihmisten apuna ja turvana kaikissa ympäristöissä, eli myös matkaillessa ja luontoreiteillä.

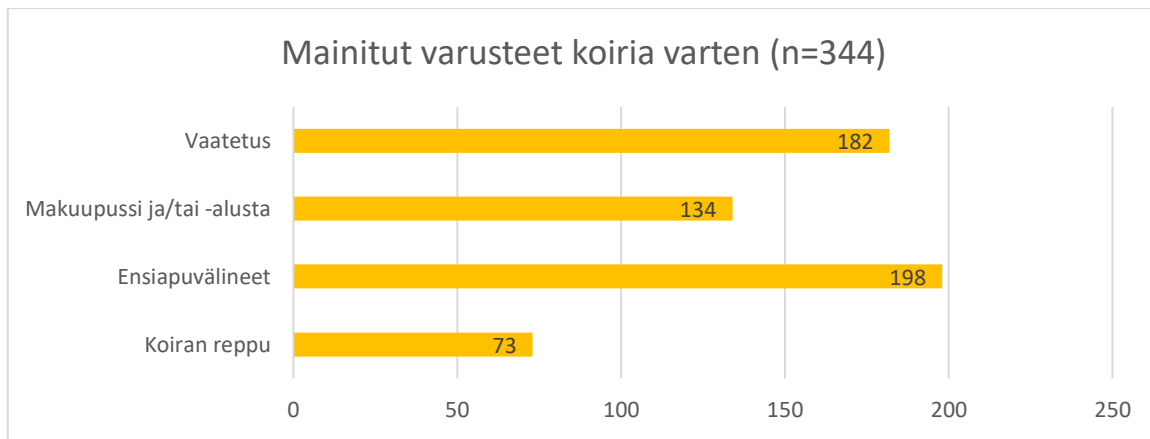
6.1.3. Koirien turvallisuuden huomiointi

Koirien turvallisuuden huomiointi tuli esiin esimerkiksi kysymysten 11 (*Millainen koiran kanssa retkeilijä olet?*) ja 20 (*Millaisia varusteita sinulla on koiraa varten retkillä? Miksi?*) avoimissa vastauksissa. Moni vastaaja kuvaili itseään koiran kanssa retkeilijänä muun muassa sen kautta, kuinka ottaa koiran mukavuuden ja turvallisuuden huomioon retken suunnittelussa ja sen aikana:

Päiväretkiä teemme ympäri vuoden, telttaretkiä keväästä loppusyksyyn (metsästyskauden alkuun). – Vanhemman koiran pahan äänipelon takia emme retkeile metsästysaikana kuin lähimaastossa. Koirille pakataan aina retken pituuden ja sään mukaiset varusteet, jotka ihminen kantaa. Reitit valitaan usein koiraystävällisyyden näkökulmasta. Meillä koirat ovat perheenjäseniä siinä missä muutkin, ja myös niiden tarpeet ja jaksaminen huomioidaan matkan edetessä (tauot, nuuskuttelut, maisemien ihailut yms).

Koirien turvallisuudesta oltiin huolissaan: esimerkiksi tarkeneminen kylmällä säällä, lämpöhalvauksen vaara kesävaelluksilla, riittävä ruoka ja nesteytys, hyönteisten- ja käärmeenpuumat sekä loukkaantumiset olivat asioita, joihin moni valmistautui varmistamalla, että retkellä kulkee mukana riittävät varusteet ja ensiaputarvikkeet myös koiralle. Koiria varten retkille mukaan otetuista varusteista usein mainittiin esimerkiksi koirien reppu (21 % vastaajista), ensiaputarvikkeet (56 %), yöpymisvälineet, kuten makuupussit ja -alustat (39 %) sekä koirille varattu vaatetus (ml. esim. lämpöä tuovat vaatteet, sadevaatteet, heijastinliivit) (54 %) (kuvio 21).

Kuvio 21. Yleiset koiria varten retkellä mukana olevat varusteet.

Myös useita muita koirien turvallisuuteen ja mukavuuteen liittyviä varusteita mainittiin, esimerkiksi: pelastusliivit (vastaajilla, jotka retkeilevät myös esimerkiksi meloen), GPS-paikannin, valopannat, omistajan yhteystiedoin varustetut pannat/valjaat, hyttysten karkottamiseen tarkoitetut huivit, varahihnat ja -valjaat, sekä koirien kantamiseen tarkoitetut apuvälineet (pienien koirien kohdalla myös koiran väsymisen varalta, isompien koirien kohdalla loukkaantumisten varalta). Vain muutama vastaaja ei vastannut koirien varusteita koskevaan kysymykseen, tai vastasi ettei mukana ole mitään varusteita. Useimmat vastaajat vastasivat kuitenkin kysymykseen perusteellisesti, ja perustelivat myös varusteiden mukaan ottamisen. Esimerkiksi oheiset kaksi vastaajaa kuvailivat varusteita näin:

Hyvät valjaat, ensiapu tarvikkeita, tarvittaessa tossut, jos maasto liian hankalaa tasuille, makuupussi, alusta, Back on track -loimi. Koska kuten ihmiselläkin, koirallakin voi mennä paikat jumiin, jota esim. viileä yö saattaa edistää.

Makuualusta ja makuupussi nukkumista varten. Sadeviitta, pyyhe, reppu, valjaat ja flexi. Ötökkäkarkotin, ensiaputarvikkeet. Varsinkin pidemmällä reissulla, joko ajallisesti tai matkallisesti, lepo on tärkeää koirallekin, siksi nekin nukkuvat majoitteessa ja

niillä on omat makuupussit ja -alustat. Samoin kuivaksi saaminen, siksi koirillani on sadevarusteet sekä kunnolliset pyyhkeet. Valjaissa ja flexissä on turvallista kulkea.

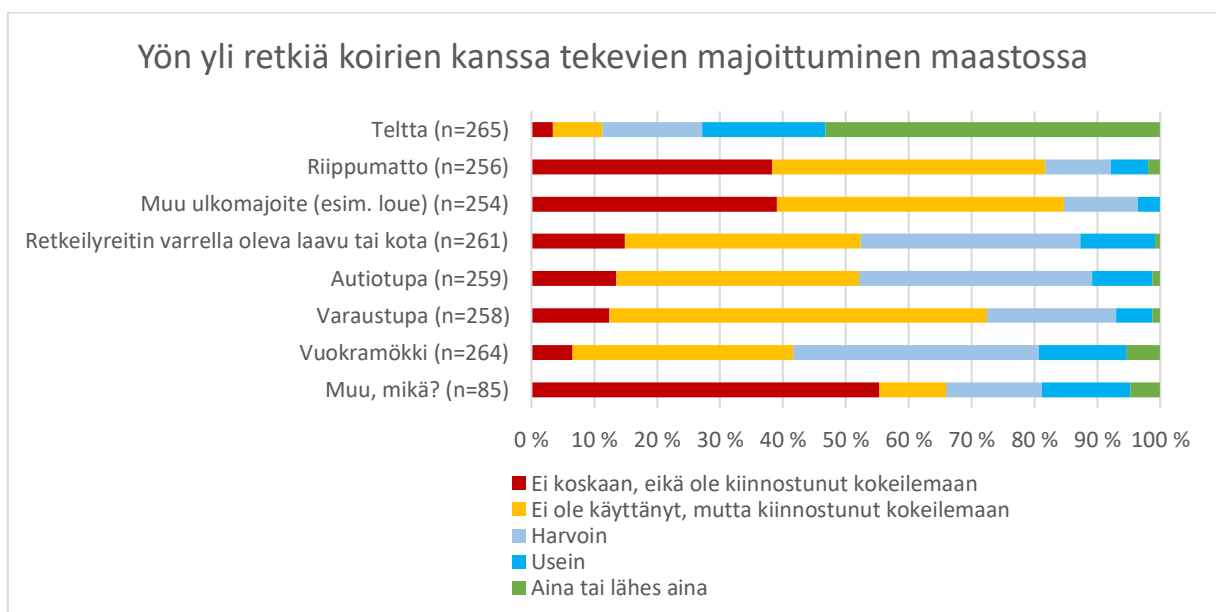
Monet vastaajat olivat panostaneet koirien varusteisiin, ja perusteluissa tulikin ilmi juuri koiran hyvinvointiin liittyvät syyt, kuten se, että koiralla on hyvä levätä yön aikana ja kulkeminen on turvallista. Monet vastaajat toivat ilmi, että koiria ja ihmisiä varten mukana kulkee yhteiset ensiapuvälineet, mutta jotkut vastaajista olivat myös luetelleet erikseen nimenomaan koira varten varattuja ensiapuvälineitä sekä koiria varten otettavan tassurasvan, jolla koiran tassuja voidaan hoitaa haastavissa maastoissa, jotka voivat aiheuttaa kulumista koiran anturoihin. Tassujen suojaamiseen kivikkoisissa maastoissa, metalliritilöillä sekä haavaumien sattuessa vastaajat myös mainitsivat pitävänsä mukana koirille tarkoitettuja tossuja.

Varusteita koskevan kysymyksen avointen vastausten perusteella voidaan tehdä vain suuntaa antavia arvioita siitä, kuinka monella vastaajajoukosta todella on mukana edellä mainittuja varusteita. Vastauksista tuli ilmi, että jotkut varusteista (esimerkiksi hihnat, valjaat, pannat, koirien vaatteet) ovat vastaajille niin itsestään selviä, ettei niitä mainita, tai niiden ei ajateltu olevan erikseen retkeilyä varten olevia varusteita, sillä niitä usein tarvitaan arjessakin. Myös varusteiden luetteleminen kyselyä täyttäessä voi tuoda mieleen vain osan varusteista, ja tarkempia vastauksia voitaisiin saada tiettyjen varusteiden yleisyyden kartoittamiseksi avoimen kysymyksen sijaan esimerkiksi monivalintakysymysten avulla.

6.2. Majoittuminen koiran kanssa

Kyselyssä kartoitettiin vastaajien majoittumista maastossa yön yli kestäväillä retkillä (liite 1: kysymykset 18 ja 19). 78 % (n=270) kyselyn vastaajista vastasi tekevänsä yön yli retkiä koirien kanssa. Yöpymisiä sisältäviä retkiä koirien kanssa tekevien keskuudessa suosituin majoite oli telta (53 % vastasi käyttävänsä sitä aina tai lähes aina). Yhdelläkään muulla majoitteella ei ollut edes lähelle yhtä paljoa suosiota. Telttailun suosiota selittää ainakin avoimissa vastauksissa esiin tullut halu saada koira samaan majoitteeseen säältä suojaan (tai lähelle teltan absidiin) nukkumaan sekä se, että koirien kanssa ei välttämättä haluta yöpyä vieraiden ihmisten kanssa esimerkiksi autiotuvassa, vaikka se olisikin sallittua. Vastaajissa kuitenkin mielenkiintoa herätti etenkin varaustuvat (60 % vastasi ettei ole käyttänyt, mutta olisi kiinnostunut kokeilemaan), riippumatot (43 %) ja muut ulkomajoitteet, kuten loue (46 %) (kuvio 22). Mahdollinen syy siihen, että niin suuri osuus vastaajista ei ole koskaan

yöpynyt varaustuvassa koiran kanssa, vaikka se kiinnostaisi, on se, ettei useimpien retkeilyalueiden varaustuville ole sallittua mennä koirien kanssa. Kyselyn avoimista vastauksista ilmeni myös, että moni vastaaja ei välttämättä tiedosta, että varaustupien käytöstä ei ole kaikkia retkeilyalueita koskevia sääntöjä, vaan joillain alueilla (esim. Syötteen kansallispuisto) varaustuvista osa tai kaikki saattavat olla avoimia myös koirien kanssa retkeilijöille. Autiotuvissa useimmiten sääntö on, että koiran saa tuoda autiotupaan, mikäli se kaikille tuvassa oleville ihmisille sopii, mutta myös tästä säännöstä päätetään tupakohtaisesti, eikä tämä yleiseksi oletettu sääntö siis kaikkialla päde, vaan on aina tärkeää perehtyä alue- ja tupakohtaisiin sääntöihin retkeä suunnitellessa.

Kuvio 22. Erilaisten majoitteiden käyttö koirien kanssa retkeillessä.

Kyselyssä selvitettiin myös, kuinka vastaajat järjestävät koiran majoittumisen retkellä yöpöyessä, ja tähän vastasi 91 % (n=245) vastaajista, jotka aiemmassa kysymyksessä (kysymys 18) olivat vastanneet tekevänsä yön yli retkiä koirien kanssa. 82 % (n=200) vastasi koirien nukkuvan aina samassa majoitteessa ihmisten kanssa, ja heistä 21 % (n=41) myös kertoi avoimissa vastauksissa antavansa koiran/koirien nukkua samassa sängyssä, makuualustalla tai makuupussissa kanssaan. Vain 2 % (n=4) vastaajista kertoi koirien lähtökohtaisesti nukkuvan erillään ihmisistä, esimerkiksi erillisessä teltassa tai ulos kytkettynä.

Tora Holmberg (2019, s. 29) huomauttaa, että etenkin länsimaisissa yhteiskunnissa sängyn jakamiseen liittyy seksuaalisuuteen ja erotiikkaan liittyviä mielikuvia, jonka vuoksi samassa pedissä nukkuminen eläinten kanssa voi olla jopa tabu, vaikka 1900-luvun alkuun asti

sängyn jakaminen muidenkin kuin seksuaalisten kumppanien kanssa on ollut normaali käytäntö etenkin työväenluokan keskuudessa. Myöhemmin yhdessä nukkumiseen on liitetty pelko tautien ja parasiittien leviämisestä sekä ajatus siitä, että se on esimerkiksi köyhyyden tai kylmyyden aiheuttama välttämättömyys. Myös eläinten kanssa yhdessä nukkumiseen liitetään mielikuvia huonosta hygieniasta sekä epäterveestä kiintymyksestä eläimeen, joka voi johtaa esimerkiksi arvojärjestyksen vääristymään tai epätoivottuun käyttäytymiseen (kuten eläimen aggressio tai eroahdistus). Kuitenkin yhdessä nukkumisen voi myös nähdä normaalina jatkumona sille, että eläinten kanssa jaetaan päivärytmi ja elintila myös hereillä ollessa, jolloin yhdessä nukkumisesta tulee osa monilajista yhteiseloa. (Holmberg, 2019, s. 29–30.)

Kyselyaineistossa koiran kanssa samalla alustalla ja/tai makuupussissa nukkumiseen liitettiin esimerkiksi tottumus, käytännöllisyys sekä mukavuus. Tottumuksella viitataan esimerkiksi vastaajiin, jotka totesivat koiran majoittumisjärjestelyiden pysyvän samoina paikasta riippumatta: *Kainalossahan tuo, oltiin sit missä vaan, Saman peiton alla, samoin kuin kotona* sekä *Nukkuu minun vieressä aina, oli majoite mikä tahansa*. Käytännöllisyys ja mukavuus tulevat ilmi esimerkiksi vastauksista, joissa vastaajat viittaavat yhdessä nukkumisen hyötyihin esimerkiksi siksi, että kylmällä kelillä nukkumapaikan jakaminen vähentää palelemista ja takaa rauhallisemman yön: -- *Oikein kylmällä otan pienen koiran omaan pussiini tai kainaloon.*, -- *Jos koira palelee yöllä, otan omaan makuupussiin jatkamaan unia*. Syitä, miksi nukkumatilaa ei jaettu koiran kanssa, olivat myös käytännöllisyys, joka usein linkittyi kookkaiden ja/tai paksuturkkisten koirien ominaisuuksiin: paksuturkkisella koiralla voi olla epä-mukavan kuuma nukkua ihmisten vieressä ja se saattaa kostealla kelillä kastella teltan sisällä olevat varusteet. Eräs vastaaja kuvaili majoittumista newfoundlandinkoiran (nöffi) kanssa seuraavanlaisesti:

Koira nukkuu teltan eteisessä, joka on tilava. Hankimme uuden teltan, jossa on tilavampi eteinen kuin entisessä teltassamme. Alussa pidimme "ovea" välissämme auki, jotta pystyin silittämään koiraa ja rauhoittamaan sen nukkumaan. Jossain vaiheessa se halusi käydä meitä "makuusalin puolella" tervehtimässä, ja tietysti kastelemassa ja likaamassa maakuupussimme. Siispä olemmekin seurustelleet vain "oven raosta", ja koira on mainiosti tähän tottunut. Jos keli on kostea ja kylmä, laitamme eteisen maalattialle "avaruusmuovilakanan". Se pitää hieman häiritsevää rapinaa, kun koira yöllä liikkuu, mutta kyse on koiran hyvinvoinnista. Turkki olisi hyvä joskus kuivua, kun hautova karva aikaansaa koirallemme iholle kivuliaita ja märkiviä hotspotteja. Muuten nöffi ei tarvitse lämmikettä, ja se aina hakeutuukin viileisiin paikkoihin. Laavussa koira nukkuu vieressämme, ja saattaa ängetä makuualustallemme, mutta siirtyy siitä pian "väljemmille vesille".

Majoittumis- ja nukkumisjärjestelyihin retkeillessä vaikuttaa monet tekijät, kuten koiran ominaisuudet (mm. koko ja turkin paksuus), olosuhteet (käytettävissä oleva tila, sää), tottumus (nukkuuko koira kotona ihmisen vieressä tai onko tottunut nukkumaan retkillä makuupussissa) ja varusteet. Myös ihmisen suhde koiraan ja huoli koiran pärjäämisestä vaikuttaa siihen, kuinka lähellä koira haluaa retkeillessä yöpyä ja millaisia varusteita majoittumista varten hankkii sekä itselleen että koira varten.

6.3. Retkisuunnitelmien muuttuminen

Kysymyksessä 22 kyselylomakkeella vastaajia pyydettiin kertomaan, ovatko he päätyneet muuttamaan retkisuunnitelmia koiraan/koiriin liittyvistä syistä, ja miksi jos näin on tapahtunut. 46 % vastaajista kertoi, etteivät ole muuttaneet retkisuunnitelmiaan koiriin liittyvistä syistä. Monet heistä kirjoittivat suunnittelevansa retket koirien tarpeet ja ominaisuudet huomioiden, jotta mahdollisiin muutoksiin olisi mahdollista varautua ennen retkeä.

Koiraan suoraan liittyviä syitä suunnitelmien muuttamiselle vastauksissa olivat esimerkiksi koiran terveydentilaan liittyvät syyt: hyvin nuoren tai vanhan koiran jaksaminen, koiran sairastuminen tai loukkaantuminen ennen retkeä tai retken aikana (ml. hyönteisten pistot) sekä koiran juoksut. Jotkut yleisistä suunnitelmien muuttamiseen johtaneista syistä eivät olleet suoraan koiraan liittyviä, vaan ne liittyivät pikemminkin kohteen ominaisuuksiin. Tällaisia olivat vaikeakulkuinen maasto sekä rakenteet, joilla kulkeminen on usein koiran kanssa haasteellista, kuten ritiläportaot sekä riippusillat. Myös kohteen ruuhkaisuus oli saanut monet muuttamaan retkisuunnitelmia paikan päällä, joko vaihtamalla kokonaan toiseen kohteeseen, kun kohteen parkkipaikka on ollut täynnä, tai maastossa etsimään vaihtoehtoisen yöpymispaikan, jossa ei ole muita ihmisiä ja/tai koiria liian lähellä omaa seuruetta.

Yksi yleisimmin esiin tulleista syistä perua retkiä tai muuttaa retkisuunnitelmia oli sääolosuhteet. Koiran ominaisuudet linkittyvät tähän monessa vastauksessa: ohutturkkisten koirien kanssa liian kylmä sää voi olla este retkeilylle tai maastossa yöpymiselle, ja paksoturkkisten (esim. arktisia rotuja edustavien) koirien kanssa helteet, etenkin yhdistettynä rasiinukseen, voi pakottaa muuttamaan matkasuunnitelmia tai liikkumaan maastossa vain yön tunteina. Vaikka helle oli sääilmiöistä mainittu yleisimmin suunnitelmia muuttavaksi syyksi, myös sateet voivat hankaloittaa maastossa liikkumista ja olemista: sade voi kastella koiran sekä

varusteet ja siten pakottaa mukauttamaan retkisuunnitelmaa sekä koiran että ihmisten terveyden ja mukavuuden vuoksi. Eräs vastaaja kertoi sateen vaikutuksesta retken aikana näin:

Joskus on viikon vaelluksella tullut vettä kuin aisaa, jolloin tein koirille mukana olleesta laavusta sadeviitat ja muutimme reittisuunnitelmia siten, että kävimme välillä mökeillä. Tosin oli kiva kuivatella myös omia varusteita välillä... Mutta silloin huomasin kuinka tärkeätä oli, että myös koirilla oli kunnan sadevarusteet, kun satoi päivästä toiseen ja aamusta iltaan.

Osaan vastauksissa esiintyvistä syistä on mahdollista varautua, mikäli reittikuvauksissa otetaan huomioon erilaiset retkeilijät: tieto siltojen, portaiden ja pitkospuiden rakennusmateriaaleista sekä mahdollisuuksista kiertää tietyt rakenteet voi auttaa koirien kanssa retkeilijöitä paremmin suunnittelemaan ja varautumaan reitin varrella mahdollisesti tuleviin haasteisiin. Esimerkiksi metalliritilästä tehdyt rakenteet ovat monille koirille vaikeakulkuisia, vaikka vaelluskengissä kulkeville ihmisille ne helpottavat etenemistä. Luonnon muodostelmista esimerkiksi rakka ja muu kivikkoinen maasto on monelle kulkijalle haaste, oli kyse ihmisestä tai eläimestä, joten riittävän tarkat reittikuvaukset sekä reittikuvauksiin tutustuminen voivat auttaa varautumaan niihin tai valitsemaan vaihtoehdoisen reitin.

Vastauksissa esiintyi myös asioita, joihin on vaikeaa tai jopa mahdotonta varautua ennakoon, ja jotka voivat vaikuttaa suunnitelmiin myös kesken retken. Näistä yleisin oli sää, mutta myös reitin ruuhkaisuus tuli esiin monissa vastauksissa. Ruuhkaisuus voi olla ongelma esimerkiksi, mikäli retkellä mukana olevalla koiralla on voimakas vahti- ja/tai suojeluvietti, sillä koiralla voi silloin olla vaikeaa rauhoittua leiriin taukojen ja yön ajaksi. Ruuhkaisilla reiteillä retkeily ja suosituilla leiripaikoilla yöpyminen ylipäätään voi olla stressaava koiralle, joka ei ole tottunut muiden koirien ja ihmisten seassa retkeilyyn. Jotkut vastaajat kertoivat retkeilevänsä merkittyjen reittien ulkopuolella siksi, ettei vastaan tulisi muita ihmisiä tai koiria, joka itsessään on varautumista ennakoon kohteen ruuhkaisuuteen ja sen aiheuttamiin ongelmiin (esim. em. koiran reaktiivisuus, mikäli maastossa yövytään paikalla, jossa on muitakin seurueita).

6.4. Yhteenveto

Koirien rooli turvallisuuden lisääjinä voi sisältää sekä konkreettisia että mielikuviin perustuvia elementtejä, mutta molemmissa tapauksissa ne edistävät ihmisen mahdollisuutta nauttia retkeilystä ja päästä jopa flow-kokemukseen. Koiran ihmiselle tuottaman

turvallisuudentunteen lisäksi on ihmisellä velvollisuus huolehtia koiran turvallisuudesta, ja mikäli retkeilyssä koiran turvallisuus huolettaa, voi sekin estää retkeilystä nauttimisen ja sitä kautta huippukokemusten saavuttamisen. Parhaimmillaan retkeilyssä muodostuu koiran ja ihmisen välille kumppanuus, jossa molemmat tuovat toisilleen turvaa, ja siten myös mahdollistavat itselleen ja toisilleen elämyksiä.

Koirien hyvinvoinnin varmistaminen näkyi esimerkiksi retkillä mukana kuljetettavissa varusteissa: erityisesti koiria varten varatut ensiaputarvikkeet sekä mukavuutta että turvallisuutta edistävät vaatteet ja varusteet esiintyivät yli puolessa vastauksista. Koirien turvallisuuden panostaminen tuli esiin monissa vastauksista jo huolellisessa retkien suunnittelussa sekä erilaisiin sääoloihin ja tapaturmatilanteisiin varautumisessa. Koska koira on maastossa ihmisen pakkaamien varusteiden varassa, on erittäin tärkeää niin koiran kuin myös ihmisen turvallisuuden kannalta, että epätodennäköisiinkin tilanteisiin (kuten tapaturmiin, koiran karkaamiseen, ääriolosuhteisiin) varaudutaan etukäteen. Huolellinen varautuminen viestii sekä turvallisuuden varmistamisesta että koiria kohtaan koetusta vastuusta ja välittämisestä.

Valtaosa kyselyn vastaajista (78 %) teki koirien kanssa yön yli kestäviä retkiä, ja näiden vastaajien yleisin majoite maastossa oli telta. Kiinnostusta vastaajissa herättivät erityisesti riippumatot ja muut ulkomajoitteet, sekä varaustuvat. 60 % yön yli retkiä tekevistä vastaajista ilmaisi olevansa kiinnostunut maksullisessa varaustuvassa yöpymisestä, vaikka ei ole sitä kokeillut. Useimmilla retkeilyalueilla koiria ei saa varaustupiin viedä, mutta poikkeuksiakin tähän sääntöön on olemassa. Etenkin alueilla, joilla varaustupien käyttöaste on matala, voisi olla tarpeen selvittää, voisiko koirien salliminen kaikkiin tai osaan varaustuvista olla kannattavaa: varaustupien varausmaksut voisivat tuoda näille alueille varoja reittien ja retkeilyrakenteiden ylläpitoon. Retkeilijöille suunnatut kävijätutkimukset voisivat auttaa arvioimaan, toisiko eläinten salliminen varaustupiin lisää käyttäjiä ja kuinka paljon koirien kanssa retkeilevät olisivat valmiita hyödyntämään maksullisia majoitusvaihtoehtoja.

Vastaajat harvoin kertoivat koirien estävän asioita retkeilyssä, mutta lähes puolet vastaajista oli muuttanut retkisuunnitelmia joko suoraan tai välillisesti koiriin liittyvistä syistä. Suoraan koiriin liittyviä syitä olivat esimerkiksi koiran terveydentilaan liittyvät syyt, mutta yleisin syy oli kuitenkin sääolosuhteet. Sääolosuhteet voivat vaikeuttaa alkuperäisen suunnitelman toteuttamista esimerkiksi, mikäli helteinen keli vaelluksen aikana aiheuttaa lämpöhalvausriskin koiralle tai sateinen keli vaikeuttaa koiran ja ihmisten kuivina ja terveinä pysymistä. Sääolosuhteisiin ennalta varautuminen on osittain mahdollista riittävällä varustautumisella

ja suunnittelulla, mutta yllättäen muuttuvat olosuhteet tai ääriolosuhteet voivat johtaa retken aikaisempaan päättämiseen tai reittisuunnitelman muutokseen. Suunnitelmien muuttamiseen johtaneiksi syiksi mainittiin myös retkeilyreitien ominaisuudet ja rakenteet, joista ei ollut riittävästi tietoa saatavilla etukäteen, kuten vaikeakulkuiset kivikkoiset osuudet, tai koirille hankaluuksia aiheuttavat riippusillat ja ritilärakenteet. Tarkemmat reittikuvaukset ja erilaisten retkeilijöiden huomiointi voi auttaa tähän, ja retkeilyreiteillä yleistyykin ”koirapolkujen” rakentaminen ritilärakenteisiin: metalliritilään kiinnitetään esimerkiksi lankunpätkät toiseen reunaan, että koirat voivat kävellä rakenteen päällä helpommin ja turvallisemmin. Tiedon jakaminen retkeilyreittien helppokulkuisuudesta koirien näkökulmasta on yleinen keskustelunaihe kyselyn levittämiseen tarkoitetuissa Facebook-ryhmissä, ja tällaisen vertaistiedon kokoamisella voitaisiin edesauttaa erilaiset kulkijat huomioonottavien rakenteiden suunnittelua.

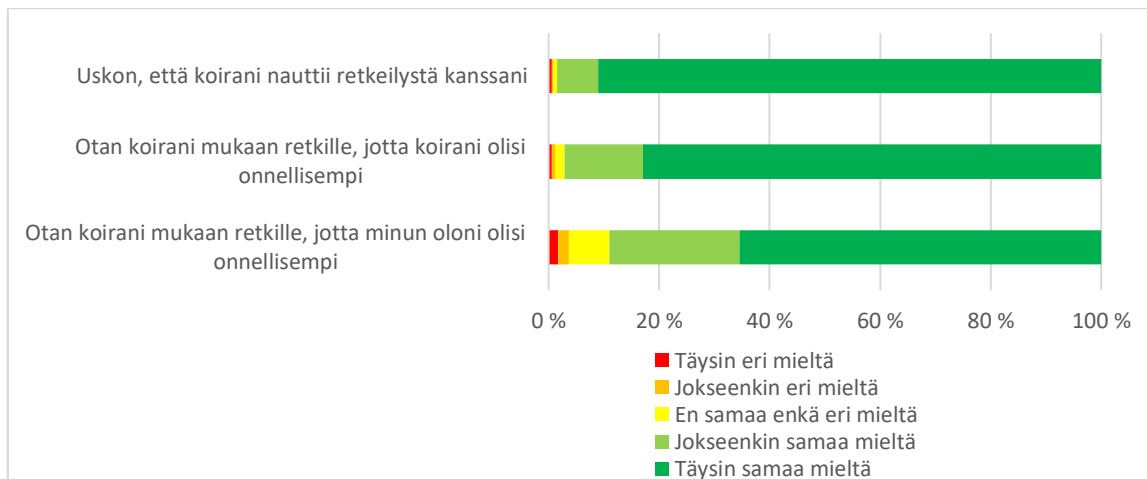
7. KUMPPANIELÄIMEN KANSSA RETKEILYN MOTIIVIT

Viimeisessä tulosluvussa tarkastelen koirien kanssa retkeilyyn liittyviä motiiveja. Motiivit liittyvät sekä ihmisen näkökulmiin ja kokemuksiin, sekä vastaajien käsityksiin koirien hyvinvoinnista ja suhtautumisista retkeilyä kohtaan. Koiriin ja ihmisiin liittyviä motivaatiotekijöitä käsittelen sekä erikseen että toisiinsa yhteen kietoutuneina teemoina.

7.1. Kuinka retkeily edistää ihmisen ja koiran hyvinvointia

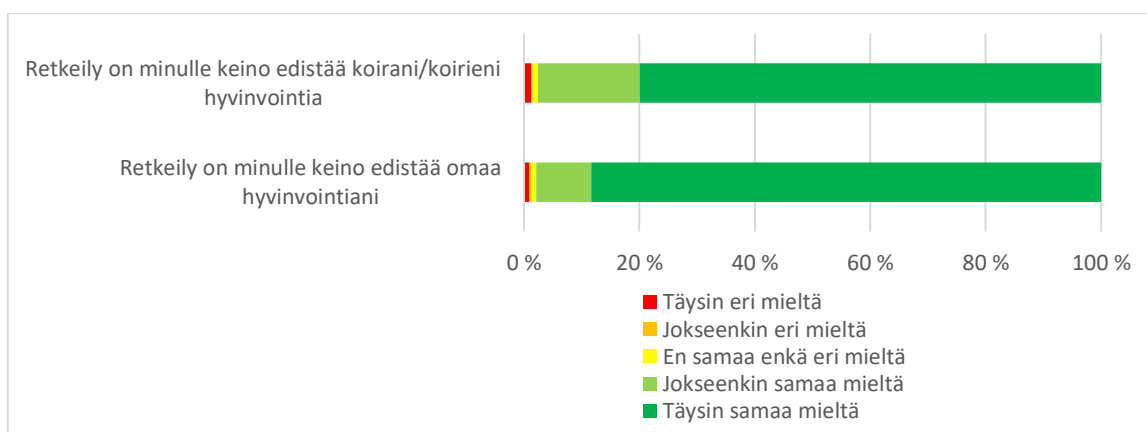
Kyselyssä kartoitettiin vastaajien asenteita ja ajatuksia koiran kanssa retkeilystä kysymyksen 24 väittämällä, joihin vastaajat vastasivat viisiportaisella Likert-asteikolla. Väitteissä kartoitettiin esimerkiksi sitä, miksi vastaajat ottavat koiransa mukaan retkeilemään, kuinka he tulkitsevat koiran suhtautuvan retkeilyyn sekä millainen rooli koiran kanssa retkeilyssä on sekä ihmisen että koirien hyvinvoinnin edistämiseksi. Pääosin vastaajajoukko vastasi väitteisiin hyvin samansuuntaisesti, ja vastauksista heijastuu koirien merkityksellisyys sekä matkakumppaneina että kumppanieläiminä.

91 % vastaajista oli täysin sitä mieltä, että koira nauttii retkeilystä heidän kanssaan. Vain 2 % oli tästä väitteestä eri mieltä tai ei ottanut kantaa ollenkaan. 83 % vastaajista oli täysin sitä mieltä, että he ottavat koiran mukaan retkeilemään, jotta heidän koiransa olisivat onnellisempia, ja 65 % oli täysin sitä mieltä, että ottavat koiransa mukaan ollakseen itse onnellisempia. Jälkimmäiseen väitteeseen (*Otan koirani mukaan retkille, jotta minun oloni olisi onnellisempi*) 11 % vastaajista ei osannut ottaa kantaa tai oli väitteen kanssa eri mieltä, kun koiran onnellisuutta painottavan väitteen kohdalla vastaava luku oli vain 3 %. (Kuvio 23.)

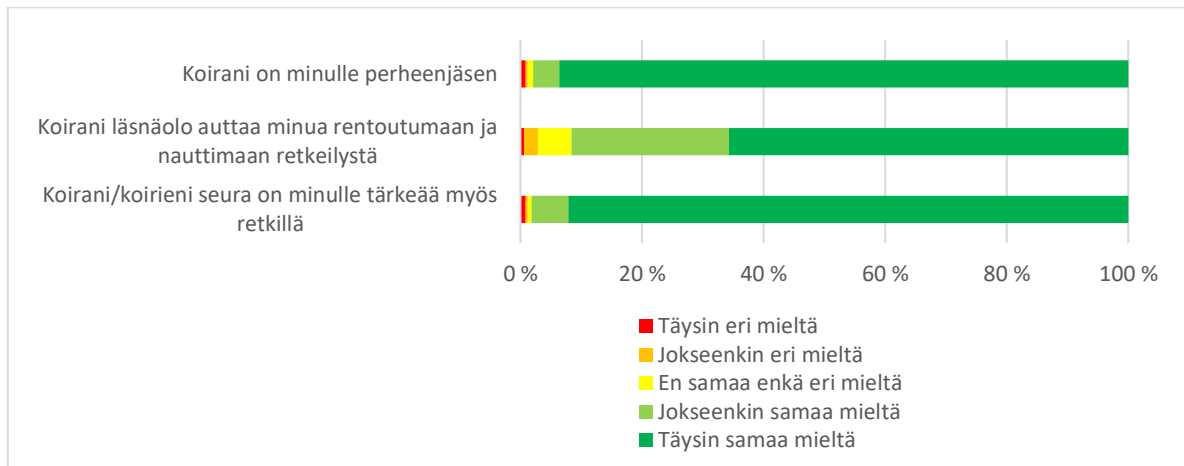
Kuvio 23. Motiivit koiran kanssa retkeilyssä: väittämät 10, 11 ja 13.

Sekä koiran että ihmisen hyvinvoinnin edistäminen olivat merkittäviä motivaation lähteitä vastaajille. Vain 2 % vastaajista ei ottanut kantaa tai oli eri mieltä väitteistä ”Retkeily on minulle keino edistää koirani/koirieni hyvinvointia” ja ”Retkeily on minulle keino edistää omaa hyvinvointiani”. Jakauma täysin samaa mieltä ja jokseenkin samaa mieltä olevien suhteen erosi noin kahdeksalla prosenttiyksiköllä väittämien välillä: vastaajista hieman useampi vastasi olevasta täysin samaa mieltä siitä, että retkeily on keino vahvistaa omaa hyvinvointia. Tässä on vivahde-ero verrattuna edelliseen kuvioon (kuvio 23), josta kävi ilmi, että koiran kanssa retkeilyn motivaationa korostuu koiran onnellisuuden lisääminen vahvemmin kuin ihmisen onnellisuuden lisääminen. Termistössä on väitteiden välillä eroa: puhutaanko retkeilystä ylipäätään vai nimenomaan koiran kanssa retkeilystä, ja puhutaanko hyvinvoinnista vai onnellisuudesta, joista molemmat termit voidaan ymmärtää henkilökohtaisella tasolla eri tavoin.

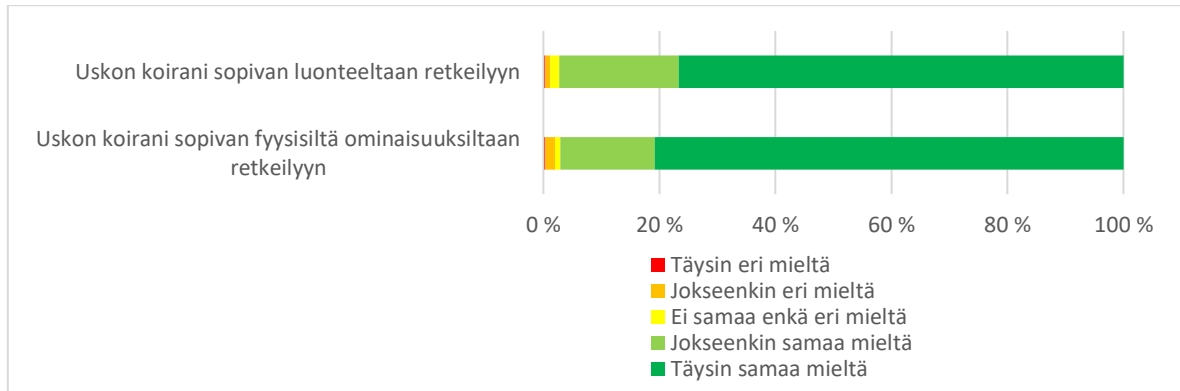
Kuvio 24. Motiivit koiran kanssa retkeilyssä: väittämät 2 ja 3.

94 % vastaajista oli täysin sitä mieltä, että koirat ovat heille perheenjäseniä. Vaikka ”vain” 66 % vastaajista oli täysin sitä mieltä, että heidän koiransa läsnäolo auttaa heitä rentoutumaan ja nauttimaan retkeilystä, 92 % vastaajista oli kuitenkin täysin sitä mieltä siitä, että heidän koiriensa seura on tärkeää heille myös retkeilyssä. (Kuvio 25.)

Kuvio 25. Motiivit koiran kanssa retkeilyssä: väittämät 1, 8 ja 9.

Vaikka koiran seura ei edistäisi aina rentoutumista, voi se edistää muiden positiivisten tuntemusten syntymistä ja hankalat tai stressaavat tilanteet retken aikana sekä niistä selviäminen yhdessä voivat vahvistaa ihmisen ja koiran kumppanuutta ja luottamusta. Koira voi retkiseuralaisena ja perheenjäsenenä herättää rentoutumisen lisäksi tai sijasta myös muita positiivisiksi miellettyjä tuntemuksia, kuten innostaa jaksamaan, lisätä turvallisuudentunnetta sekä edistää koiraan tutustumista yksilönä. Avoimissa vastauksissa jotkut vastaajat toivat esiin, että esimerkiksi koiran vahti- tai riistaviettisyys voi hankaloittaa koiran (ja siten myös ihmisen) rentoutumista sekä retkeilyreiteillä kulkiessa että leiriytyessä, mutta siitä huolimatta koirien seura koetaan merkitykselliseksi. Retkeilyssä kohdatuista haastavista tilanteista huolimatta vastaajat olivat sitä mieltä, että heidän koiransa soveltuvat pääosin hyvin retkeilyyn sekä luonteeltaan että fyysisiltä ominaisuuksiltaan (kuvio 26).

Kuvio 26. Koiran sopivuus retkeilyyn: väittämät 14 ja 15.

7.2. Kuinka vastaajat kuvailevat motivaatiotaan

Koirien kanssa retkeilyyn liittyy monenlaisia motiiveja. Kyselylomakkeen kysymyksessä 9 vastaajia pyydettiin kertomaan omin sanoin, miksi he retkeilevät koirien kanssa. Usein vastauksissa esiintyviä teemoja olivat ihmisen hyötyminen retkeilystä (64 % vastaajista), koiran hyötyminen retkeilystä (45 % vastaajista), koiran rooli perheenjäsenenä (29 % vastaajista) sekä turvallisuus (12 % vastaajista, ks. luku 6.1.2).

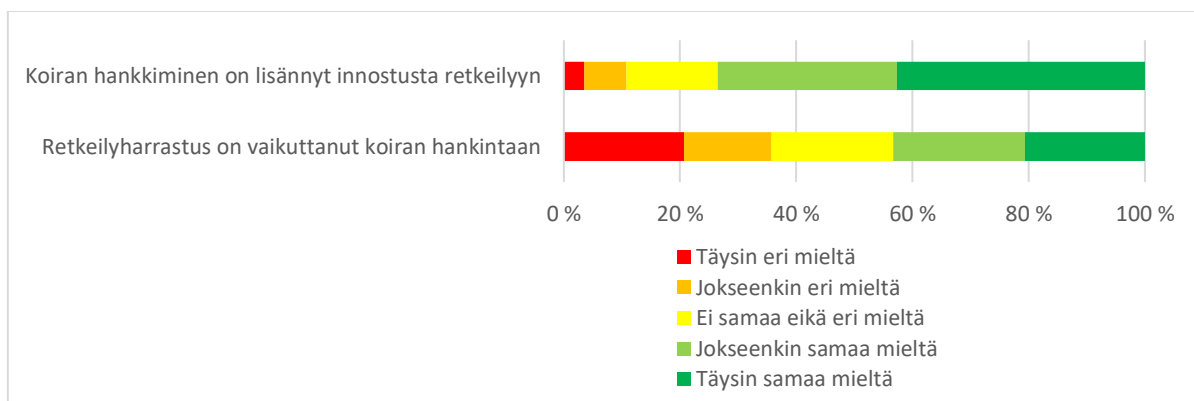
Ihmisen kokema hyöty oli useimmiten kysymyksen 9 avoimista vastauksista löytyvä motiivi, ja se useille vastaajille tarkoitti esimerkiksi koiran tuomaa seuraa, joka tekee retkeilystä miellyttävämpää etenkin heille, jotka retkeilevät ilman muita ihmisiä. Koiran seura voi myös olla mutkattomampaa kuin toisten ihmisten seura, kuten eräs vastaaja totesi: *Koiran kanssa ei tarvitse huomioida muita kulkutahdin tms. suhteen, eikä tarvii seurustella jos ei huvita. Toki siis huomioin silti muut retkeilijät liikkuessani koiran kanssa, mutta pelkän koiran kanssa ei ole "sidottu" muihin ihmisiin.* Koiriin liittymättömiä ihmisen hyötyyn liittyviä motiiveja retkeilylle olivat muun muassa liikunta, luonnosta nauttiminen sekä uusien paikkojen näkeminen.

Koiriin liittyviä syitä retkeilylle olivat esimerkiksi liikunnan ja elämysten tarjoaminen koiralle sekä tilaisuus tarjota koiralle mahdollisuus lajinomaiseen tekemiseen: moni vastaaja halusi retkeilyn kautta tarjota koiralle mahdollisuuksia päästä tutkimaan uudenlaisia hajuja ja ympäristöjä. Koirien vieminen hoitoon matkan ajaksi voi olla stressaava kokemus sekä ihmiselle että koiralle, joten koiran mukaan ottaminen retkille oli monen vastaajan näkökulmasta kaikkia osapuolia hyödyttävä ratkaisu. Koska monet vastaajat kokivat koirien olevan perheenjäseniä, oli koirien mukaan ottaminen retkille jopa itsestäänselvyys. Moniin syihin

linkittyivät useat edellä mainituista teemoista. Yksi vastaajista sanallisti motivaatioitaan näin:

Itse nautin luonnossa liikkumisesta ja koirien hankinnan myötä ne ovat luonnollisesti lähteneet retkille mukaan. Koirista myös näkee, että nekin nauttivat retkeilystä. Retkeilystä koirien kanssa saa enemmän iloa kuin pelkästään toisen ihmisen kanssa retkeilystä. Retkeily rentouttaa, auttaa palautumaan arjesta ja antaa elämyksiä. Se on myös mukavaa yhdessä tekemistä.

Noin 3 % vastaajista toi esiin myös toisenlaisen näkökulman koiran kanssa retkeilyn motivaatiotekijöistä: oma sisäinen motivaatio retkeilyä kohtaan voi vaikuttaa koiran hankintaan. Nämä vastaajat kertoivat retkeilyn olleen tärkeä harrastus jo ennen kuin koira tuli talouteen, ja että retkeily vaikutti päätökseen koiran hankinnasta. Koiran hankkimiseen liittyviin päätöksiin liittyi esimerkiksi se, että haluttiin ylipäättään koira seuraksi retkille, ja/tai retkeily harrastuksena vaikutti koiran rotuvalintaan: haluttiin ominaisuuksiltaan maastoon ja vaihteleviin sääolosuhteisiin sopiva koira, jotta koiran kanssa olisi mahdollista jatkaa retkeilyharrastusta yhdessä. Useammin kuitenkin koiran hankkiminen innosti retkeilemään, kuin retkeily vaikutti koiran hankintaan (kuvio 27).

Kuvio 27. Koiran hankkimisen ja retkeilyn suhde: väittämät 5 ja 6

7.3. Kuinka vastaajat kuvailevat itseään koiran kanssa retkeilijöinä

Kyselylomakkeen avoin kysymys 11 pyysi vastaajia kuvailemaan millaisia koirien kanssa retkeilijöitä he ovat. Kysymys oli tarkoituksella muotoiltu siten, että vastaaja voi itse tulkita sen ja vastata siihen tulkintansa mukaisesti. Moni vastaaja kertoi kuinka pitkiä retkiä tekee, missä päin Suomea tai maailmaa tyypillisesti retkeilee sekä minä vuodenaikoina tekee retkiä.

Vastauksissa kuitenkin korostuivat myös jo aiemmissakin luvuissa esiin tulleet teemat: koirien hyvinvointi ja turvallisuus.

Turvallisuus ja koiran jaksaminen ennen kaikkea, eivät nekään mitään koneita ole. Kevät-syksy reissut ovat tähän mennessä olleet meidän juttu. En myöskään ota koiran kanssa kohteeksi mitään hc kohteita.

Turvallisuudessa tuli esiin etenkin kohteiden valinta, retkien suunnittelu sekä varusteiden mukaan ottaminen koirien turvallisuus huomioiden. Koiran tunteminen korostui vastauksissa: koiran ikään, kokoon, terveyteen, jaksamiseen ja tarpeisiin liittyvien yksilöllisten seikkojen huomiointi retkeilyssä oli monille vastaajille tärkeää onnistuneen retkeilykokemuksen saamisessa. 16 % vastaajista mainitsi erikseen kysymyksen 11 vastauksessaan koirien turvallisuuden huomioimisen, mutta ottaen huomioon, että varusteista kerrottaessa ensiaputarvikkeet mainitsivat 56 % vastaajista (ks. luku 6.1.3), kertoo luku 16 % vastaajista lähinnä sen, kuinka suurelle osalle vastaajista koirien turvallisuuden huomiointi on mahdollisesti seikka, jonka kautta kokee voivansa identifioitua koiran kanssa retkeilijänä. Kysymyksen asettelu mahdollisti monenlaiset vastaukset, ja mielenkiintoista sen tuottamassa aineistossa olikin se, kuinka eri tavoin sen oli voinut ymmärtää ja millaisia asioita vastaajat noin puolessa välin kyselylomaketta olivat valmiit kirjoittamaan.

Koiran mukavuuden ja hyvinvoinnin tai niistä huolehtimisen toi vastaajista esiin 42 %. Se ilmeni vastauksista esimerkiksi koiralle sopivan retkeilytahdin ylläpitämisellä, koiran mukavuutta parantavilla tarvikkeilla sekä kohteiden valitsemisella koiran hyvinvointi edellä. Koirien mukavuutta ja hyvinvointia edistäviksi seikoiksi tulkituin vastauksista ne, jotka liittyivät nimenomaan viihtyvyyteen ja mukavuuteen, eivätkä ensisijaisesti turvallisuuteen (joskin jotkin varusteet voivat palvella molempia tarkoituksia). Tällaisia olivat esimerkiksi koiraa varten retkelle varatut herkut, ylimääräinen vaatetus, makuualustat, koirien kannalta tehdyt reittivalinnat (esim. kohteet, joiden maastossa koiralla helppoa kulkea) sekä ylipäätään koiran kanssa laatuajan viettäminen.

- - Koiran huomioin retkeilyssä huolehtimalla, että sillä on mahdollisuus levähtää ja pitää taukoja kävelyn lomassa ja että on riittävästi vettä ja ruokaa saatavilla pidemmillä päivämatkoilla. Hyvät varusteet, valjaat ja hihna on tärkeitä. Retkeilyssä tärkeintä on mukavuus ja liian suorittamisen välttäminen, jotta voidaan koiran kanssa yhdessä nauttia luonnossa olemisesta.

Koiran hyvinvoinnin varmistamisessa tuli esiin koirien yksilölliset tarpeet ja rajoitteet. Vaikka esiin tulleet koiriin liittyviä rajoitteita olivat esimerkiksi koiran kokoon, terveyteen tai ikään liittyvät seikat, jotka rajoittavat retkien kestoa tai rajaavat tietyntyylisiä maastoja pois

mahdollisuuksista, vain 8 % vastaajista toi esiin, että koira(t) estävät tai rajoittavat joitakin asioita retkeilyssä, ja useimmiten nämä seikat liittyivät esimerkiksi pitkien vaellusten tai ääriolosuhteiden välttämiseen koiran iän ja/tai terveyden vuoksi. Eräs vastaaja kertoi: *Nykyisin retkeillään hyvin vähän, kun koira sai pari vuotta sitten nivelrikkodiagnoosin, ja rasituksen pitää olla joka päivä jotakuinkin samantasoista.* Toinen vastaaja kuvaili kuinka koiran kanssa retkikohteeseen matkustamisessa on omat rajoitteensa: *- Kesällä automatkat haaste, oltava omat eväät ja vesi itselle ja koirille, ei voi mennä matkanvarrella syömään ja jättää koiria yksin autoon tietenkään - -*. Koirien kanssa retkeilyä rajoittavia tai hankaloittavia tekijöitä ovatkin myös usein varsinaisesti retkeilyyn liittymättömät asiat, kuten matkan varrella olevat palvelut ja puutteet niiden koiraystävällisyydessä.

7.4. Yhteenveto

Kolmannessa tulosluvussa käsiteltiin kumppanieläimen kanssa retkeilyn taustalla vaikuttavia motivaatiotekijöitä. Tarkastelun keskiössä olivat kyselylomakkeen avoimet kysymykset 9 (*Kerro omin sanoin miksi retkeilet koiran kanssa?*) ja 11 (*Millainen koiran kanssa retkeilyä olet?*) sekä arvoväittämiä kysymyksestä 24 (liite 1). Koiran kanssa retkeilyn motiivit liittyvät sekä ihmisen kokemukseen että tulkintoihin koiran kokemuksesta, mutta kyselyn vastauksissa selvästi painottuivat koiriin liittyvät motivaatiotekijät.

Valtaosa vastaajista koki koiran nauttivan retkeilystä kanssaan ja koiran läsnäolon retkillä edistävän sekä itsensä että koiran onnellisuutta, mutta on mielenkiintoista ja aiempia havaintoja (ks. luku 6.1.3.) tukevaa, että vastaajat painottavat vahvasti nimenomaan koiran onnellisuuden ja hyvinvoinnin merkitystä. Tämä myös osoittaa vastaajajoukon homogeenisyyden, ja onkin hyvä muistaa, että aineiston keräämistavan vuoksi tulokset eivät välttämättä edusta ylipäätään kaikkia koirien kanssa retkeilevien asenteita. Vaikka kysely on toteutettu anonymisti, vastausten samankaltaisuus pakottaa pohtimaan, onko vastaajilla anonymiteetistä huolimatta ollut tunne, että heidän täytyy vastata tietyllä tavalla?

Vaikka vastaajajoukko on moniin kysymyksiin vastannut hyvin yhtenevästi, on kuitenkin tärkeää huomata, että kumppanuus esiintyy vastauksissa erilaisin tavoin. Koska kumppanieläin on vastaajille epäolennainen ja jopa tuntematon käsite, on termien sijasta kiinnitettävä huomio siihen, kuinka vastaajat kuvailevat suhdettaan koiriinsa. Sanavalinnat yksinään

eivät kerro ihmisen ja eläimen suhteesta, vaan on tarkasteltava puhetapoja ja konteksteja. Joku voi puhua koirasta tavalla, josta heijastuu ajatus jaetusta kumppanuudesta ja yhdenvertaisuudesta, ja samaan aikaan käyttää koirasta termiä ”se” ja viitata itseensä hierarkkisesti koiran omistajana vastatessaan kyselyyn. Toisaalta taas koirasta puhuminen perheenjäsenenä tai persoonapronominia ”hän” käyttäminen ei poista koiran ja ihmis(t)en eriarvoisuutta, jos puhuja ei itse koe eläintä kumppaniksi.

Mielenkiintoista kuitenkin termien ja sanavalintojen tarkastelussa on, etteivät vastaajat viittaneet koiriinsa lemmikkeinä. Sana ”lemmikki” esiintyi vastauksissa puhuttaessa palveluiden ”lemmikkiystävällisyydestä”, ”lemmikin ensiapupakkauksesta” mukaan otettavana varusteena tai mainitessa että tutkimusten mukaan ”lemmikin kanssa tekeminen sekä luonnossa liikkuminen tekee hyvää”. Koiriin viitattiin vastauksissa useimmiten sanalla ”koira” tai ”perheenjäsen”, persoonapronomineilla ”se/ne” ja ”hän/he” sekä koirien omilla nimillä tai viittauksella koiran rotuun. Eräs vastaaja kertoi motivaatiostaan koiran kanssa retkeilyä kohtaan näin, ja kuvaus ilmentää kuinka yksittäiset sanavalinnat eivät kuvaa koiran ja ihmisen suhdetta yhtä hyvin kuin puhetapa ja kerronnasta välittyvä viesti:

Koiran omistajana lähtökohta on, että se on perheenjäsen ja myös olennainen syy retkeilyyn. Vastuullani mutta myös iloni on antaa sille kokemuksia, lajityypillistä toimintaa. Se tarjoaa seuraa ja fyysistä läheisyyttä ja vie minut myös uusiin seikkailuihin erilaisilla vaistoillaan.

Koirien kanssa retkeilyn taustalla on useita erilaisia motivaatiotekijöitä, jotka linkittyvät usein sekä koiran että ihmisten terveyteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Koirien tunteminen yksilöinä ja tulkitsemisen tärkeys kuitenkin korostuvat, kun kyseessä on toinen laji ja viestintä on nonverbaalista. Koiran jaksaminen ja viihtyminen olivatkin vastaajille tärkeitä, ja koirien seuraa pidettiin rentouttavana ja miellyttävänä sanallisen kommunikoinnin puutteesta huolimatta, tai mahdollisesti juuri sen takia. Kommunikaation merkitys korostuu lajien toisilleen tarjoamassa turvallisuudessa: ihmisen rooli on huolehtia, että koiran terveys ja turvallisuus eivät vaarannu, ja koira puolestaan lisää ihmisen turvallisuudentunnetta ilmoittamalla maastossa liikkuvista ihmisistä ja eläimistä.

8. YHTEENVETO

Tutkielman keskiössä on ihmisen ja koiran kumppanuuden ilmeneminen retkeilyn kontekstissa. Yhteenvedossa kokoon yhteen tutkielman taustan, vaiheet ja keskeiset tulokset, sekä käsittelen tutkielman rajoitteita ja esitän ehdotuksia jatkotutkimusaiheista. Lopuksi pohdin tulosten sovellettavuutta ja aiheen ajankohtaisuutta.

8.1. Tutkielman tausta

Tutkielman taustalla on henkilökohtainen kiinnostukseni eläinten merkityksellisyyttä kohtaan matkailun kontekstissa. Aiemmin eläinten kanssa matkailua on tutkittu esimerkiksi kartoittamalla koiranomistajien halukkuutta ottaa koira mukaan lomamatkoille sekä eläinten kanssa matkustavien kokonaistyytyväisyyttä matkakokemuksiinsa (Carr & Cohen, 2009, s. 295, Kirillova, Lee ja Lehto 2015, s. 34–35). Eläinten läsnäolon on todettu auttavan ihmisiä rentoutumaan ja eläinystävällisten matkailupalveluiden lisäävän motivaatiota lähteä lomamatkalle.

Koska harmaasudesta syntynyt koira on ensimmäinen ihmisen kesyttämä eläin, on koira sekä historiallisesta että yhteiskunnallisesta näkökulmasta tarkasteltuna merkityksellinen laji ihmisen kumppanina. Koirien arvostus näkyy yhteiskunnassa esimerkiksi koiriin kohdistuvan rahankäytön kasvuna, ja samaan aikaan koirien rooli ihmisen avustajina, kollegoina, harrastuskavereina ja kumppaneina on korostunut myös matkailussa. Vuonna 2020 koronapandemian vaikutuksesta sekä koirien kysyntä, luontomatkailemisen suosio että eläinystävällisten palveluiden tarve lähtivät jyrkkään kasvuun, joten ajankohta on ollut mielenkiintoinen myös koirien kanssa tapahtuvan luontomatkailemisen tutkimiselle.

Tässä tutkielmassa eläinten roolin tarkastelussa olen hyödyntänyt posthumanistista ontologiaa, jonka näkökulmasta katsottuna ihminen on toimija muiden joukossa eikä hierarkkisesti esimerkiksi eläinten yläpuolella. Tästä maailmankuvasta käsin olen lähestynyt kumppanilajien tematiikkaa ja tarkastellut koirien ja ihmisten muodostamia kumppanilajiyksiköitä matkailijoina retkeilyn kontekstissa. Tavoitteenani oli perehtyä siihen, kuinka koirien kanssa retkeilevien ihmisten suhde koiriin ilmenee retkeilyn kontekstissa. Tutkielman päätutkimuskysymys oli: *millä tavoin koirat kumppanieläiminä vaikuttavat retkeilyyn?* Tätä kysymystä lähestyin seuraavien tarkentavien kysymysten kautta:

Millaisia ominaispiirteitä koirien kanssa retkeilyssä on?

Mitä koirat kumppanieläiminä estävät ja mahdollistavat retkeilyssä?

Millaisia motiiveja koirien kanssa retkeilyn taustalla on?

Toteutin tutkielman monimenetelmällisenä mixed model-tutkimuksena, jonka aineisto koostuu sekä kvalitatiivisesta että kvantitatiivisesta datasta. Keräsin tutkielman aineiston vuosien 2020 ja 2021 vaihteessa verkossa toteutetulla kyselylomakkeella, johon vastasi yhteensä 344 koirien kanssa retkeilijää. Aineistoanalyysia olen tehnyt määrällisen aineiston osalta frekvenssianalyysien sekä ristiintaulukoinnin avulla, ja laadullisen aineiston osalta ensisijaisesti aineistolähtöistä sisällönanalyysia hyödyntäen. Tarkasteltaessa tutkielman tuloksia on syytä muistaa, että tämän tutkielman vastaajajoukko on näyte, eikä välttämättä edusta laajemmassa mittakaavassa koirien kanssa retkeilijöitä tai koiranomistajia joukkona.

8.2. Ominaispiirteet koiran kanssa retkeilyssä

Näytteestä valtaosa muodostui naisvastaajista, eikä siksi ollut mielekäästä verrata naisvastaajien (94 %) ja muiden (yhteensä 6 %) vastauksia. Suurin osa vastaajista oli 25–49-vuotiaita, ja näytteestä 72 % muodostui lapsettomista talouksista (ml. lapsettomat pariskunnat ja yhden hengen taloudet). Koirien määrän keskiarvo oli 1,8 ja kokonaisuudessaan vastaajien talouksien koirien määrä vaihteli välillä 1–11. Noin puolet kyselyyn vastaajista kertoi taloudessa olevan yksi koira, ja 36 % vastasi taloudessa olevan kaksi koira.

Retkiseurueiden kokoonpanoihin useimmiten kuului vastaajan ja koiran/koirien lisäksi toinen aikuinen, kuten puoliso, ystävä tai perheenjäsen – vain 18 % vastaajista kertoi yleensä retkeilevänsä ilman muita ihmisiä. Vaikka 28 % vastaajista vastasi taloudessa olevan myös lapsi(a), näytteestä vain 15 % vastasi retkillä mukana kulkevan myös lapsia.

Päiväretket olivat odotetusti kaikkein yleisin retkeilyn muoto: 85 % vastaajista kertoi tekevänsä päiväretkiä kotoa käsin usein, lähes aina tai aina lähtiessään retkeilemään. 65 % vastaajista oli tehnyt vähintään 10 päiväretkeä vuonna 2020 ja lähes yhtä moni oli tehnyt vuonna 2020 vähintään yhden yön yli kestävä retken. Joka kahdeksas vastaaja oli tehnyt vähintään yhden vähintään 6 yötä kestävä vaelluksen.

Vastausjakauma mukaili asutuskeskittymien kokoa: suurimmat kaupungit ja asutuskeskittymät sijaitsevat Etelä- ja Länsi-Suomessa, ja näillä alueilla asuvat vastaajat muodostivat 70 % näytteestä. Vaikka alueelliset erot vastaajien kesken olivat pieniä, oli Lapissa asuville vastaajille hieman tyypillisempää tehdä myös pitkiä vaelluksia, mutta harvinaisinta retkeillä yli 300 km päässä kotoa. Tämä johtunee Lapin retkeilyalueiden monipuolisuudesta ja runsaslukuisuudesta.

Merkityillä reiteillä retkeily jakoi vastaajajoukkoa: 23 % vastaajista ei mielellään kulje merkityillä reiteillä ja 52 % puolestaan mielellään hyödyntää niitä. Syiksi vältellä merkittyjä reittejä mainittiin esimerkiksi koirien reaktiivisuus muita koiria kohtaan, sekä esimerkiksi vahva suojele- tai vahtivietti. Tyypillisimmin koirien kanssa retkeillään kävelen (100 % vastaajista), mutta myös lumikenkäily (33 %), hiihtäminen (31 %) ja pyöräily (18 %) olivat suosittuja koirien kanssa retkeilyn muotoja aineiston perusteella.

8.3. Kumppanieläimet vaikuttavat retkeilyyn

Kumppanieläin vaikuttaa retkeilyyn monin eri tavoin sekä retken suunnitteluvaiheessa että itse retken aikana. Vastaajat kertoivat avoimissa vastauksissa kuinka he ottavat koiran huomioon retkikohteen valinnassa ja varusteiden hankinnassa. Kohdevalintaan vaikuttavia asioita olivat esimerkiksi reitin haastavuus koiran näkökulmasta, reitin pituus ja odotettavissa olevat lämpötila- ja sääolosuhteet.

Aineistosta tuli esiin sekä suoraan että välillisesti koiriin liittyviä syitä, jotka saattavat vaikuttaa jo tehtyihin retkisuunnitelmiin. Koiriin suoraan liittyviä syitä olivat esimerkiksi muutokset koiran jaksamisessa tai terveydentilassa ennen retkeä tai retken aikana. Yksi yleisimmin esiin tulleista syistä perua retki tai muuttaa retkisuunnitelmia oli koiraan välillisesti liittyvät sääolosuhteet: ohutturkkisten koirien kanssa liian kylmä sää voi olla este retkeilylle tai maastossa yöpymiselle, ja paksuturkkisten koirien kanssa helteet, etenkin yhdistettynä rasi-tukseen, voi pakottaa muuttamaan matkasuunnitelmia tai liikkumaan maastossa vain yöai-kaan.

Osa aineistosta nousseista suunnitelmien muuttamiseen johtaneista syistä liittyivät välillisesti koiriin, mutta ne linkittyivät ensisijaisesti kohteen ominaisuuksiin, joihin ei ollut voitu varautua. Tällaisia olivat esimerkiksi koiralle haasteellinen maasto tai rakenteet (esim.

ritiläportaait ja riippusillat) sekä kohteen ruuhkaisuus, jonka vuoksi on ollut tarve etsiä kohde tai yöpymispaikka, jossa ei ole muita ihmisiä tai koiria liian lähellä omaa seuruetta. Osa näistä syistä olisi mahdollista varautua ennakkoon, mikäli reittikuvauksissa otettaisiin paremmin huomioon erilaiset retkeilijät: esimerkiksi tieto siltojen, portaiden ja pitkospuiden rakennusmateriaaleista sekä mahdollisuuksista kiertää tietyt rakenteet voisi auttaa sekä koirien kanssa retkeilijöitä että eri tavoin luonnossa liikkumisen haasteelliseksi kokevia ihmisiä retken suunnittelussa.

Retkeen valmistautuessa varusteiden hankkimisessa ja pakkaamisessa näkyy koirien vaikutus, sillä monet vastaajat olivat panostaneet koirien varusteisiin. Vastauksissa tuli ilmi etenkin koiran hyvinvointiin liittyviä syitä, kuten se, että koiralla on hyvä levätä yön aikana ja kulkeminen on turvallista. Vastaajat olivat huolissaan koirien turvallisuudesta ja moni varustautui retkelle varmistamalla, että retkillä kulkee mukana riittävät varusteet ja ensiaputarvikkeet myös koiralle. Koiria varten retkille mukaan otetuista varusteista yli puolet vastaajista mainitsi ensiaputarvikkeet sekä koirille varatun vaatetuksen (ml. esim. lämpöä tuovat vaatteet, sadevaatteet ja heijastinliivit).

Aineiston perusteella retken aikana koirat lisäävät ihmisten turvallisuudentunnetta: yhteensä 84 % vastaajista oli jokseenkin tai täysin sitä mieltä, että tuntevat olonsa turvallisemmaksi, kun koira on mukana retkeillessä. Turvallisuudentunnetta tuo esimerkiksi se, että koira havainnoi ja ilmoittaa muista eläimistä ja ihmisistä ennen kuin ihminen niitä huomaa, sekä luotto siihen että ihmisen nukkuessakin yöllä koira varoittaa, mikäli ympärillä tapahtuu jotakin poikkeavaa. Todellisista vaaratilanteista, joita koira olisi estänyt, ei vastauksissa tullut mainintoja, mutta jotkut vastaajat mainitsivat, että nimenomaan yksin retkeillessä koiran tuomalla turvallisuuden tunteella oli merkittävä vaikutus retkeilykokemukseen. Koirat myös innostavat lähtemään luontoon ja halu tarjota elämyksiä koirille antaa myös ihmisille tilaisuuden nauttia luonnosta ja viettää laatu-aikaa yhdessä koirien kanssa.

Teltoa oli yleisin majoite kyselyn vastaajilla, ja sen suosiota selittää avoimissa vastauksissa esiin tullut halu saada koira samaan majoitteeseen säältä suojaan sekä se, että koirien kanssa ei välttämättä haluta yöpyä vieraiden ihmisten kanssa esimerkiksi autiotuvassa, silloinkaan kun se olisikin sallittua. Vastaajista yli puolet vastasi, ettei ole yöpynyt varaustuvassa, mutta olisi kiinnostunut siitä. Lukua selittää se, ettei useimpien retkeilyalueiden varaustuvilla ole sallittua yöpyä koirien kanssa. Kyselyn avoimista vastauksista kuitenkin ilmeni myös varaustupiin liitetyt mielikuvat ja tiedon puute: varaustupien käytöstä ei todellisuudessa ole

kaikkia retkeilyalueita koskevia sääntöjä, vaan joillain alueilla varaustuvista osa tai kaikki voivat olla avoimia myös koirien kanssa retkeilijöille. Autiotupia oli hyödyntänyt lähes puolet vastaajista ja niistä oli kiinnostunut lisäksi yli kolmannes vastaajista. Autiotuvissa yleinen sääntö on, että koiran saa tuoda autiotupaan, mikäli se kaikille tuvassa oleville ihmisille sopii. Myös tästä säännöstä kuitenkin päätetään tupakohtaisesti, ja alue- ja tupakohtaisiin sääntöihin perehtymisen tärkeys retkeä suunnitellessa onkin tärkeää.

8.4. Kumppanieläimen kanssa retkeilyn motiivit

Määrällisestä aineistosta nousseita merkittävimpiä motivaatioita koiran kanssa retkeilyn taustalla olivat halu edistää omaa ja koiran hyvinvointia, koiran seuran merkityksellisyys retkeillessä sekä se, että koiran uskottiin nauttivan yhdessä retkeilystä. Koiran kanssa retkeily edusti vastaajille esimerkiksi fyysisen ja psyykkisen terveyden edistämistä sekä laatu-aikaa koiran kanssa. Vastauksista ylipäätään heijastui koirien merkityksellisyys sekä matkakumppaneina että kumppanieläiminä.

Avoimissa vastauksissa koiran kanssa retkeilyn motivaatioina usein esiintyivät ihmisen hyötyminen retkeilystä (mm. liikunta, luonnosta nauttiminen), koiran hyötyminen retkeilystä (mm. liikunta, lajinomainen toiminta, uusien paikkojen tutkiminen), koiran rooli perheenjäsenenä sekä turvallisuus. Turvallisuus ja koiran seura olivat tärkeitä teemoja etenkin ilman muita ihmisiä retkeileville.

Turvallisuuden sekä koiran hyvinvoinnin varmistaminen korostuivat teemoina myös vastaajien kuvaillessa itseään koiran kanssa retkeilijöinä. Nämä heijastuivat esimerkiksi siinä, kuinka retkeilykohteet valitaan ja kuinka niihin varustaudutaan. Koirien tunteminen ja ymmärtäminen yksilöinä heijastui esimerkiksi koiran iän tai terveyden asettamien rajoitteiden huomioimisessa sekä koiran mukavuuden ja riittävän levon turvaamisessa.

Muutamit vastaajista toivat esiin, että retkeily voi harrastuksena myös vaikuttaa koiran hankkimiseen. Koiran hankkimisen taustalla voi olla esimerkiksi toive saada seuraa retkille tai että kun koira hankitaan, halutaan valita sellainen rotu tai yksilö, jonka kanssa retkeilyharrastusta voi yhdessä jatkaa. Vaikka tällaisten motivaatioiden taustalla on vastauksista päätellen halu varmistaa, että koira saa lajinomaista tekemistä ja ominaisuuksiensa ansiosta myös nauttii retkeilystä, antaa tematiikka aiheen pohtia Harawayn (2003, s. 37–39) huomiota

työkoiran ja kumppanieläimen erosta: työ voi antaa koiralle uudenlaisen merkityksen, mutta myös asettaa koiran vaaraan, mikäli koira ei suoriudu annetusta roolista ihmisen odottamalla tavalla. Kun ihminen ei edellytä koiralta tietynlaista suorittamista tai roolin täyttämistä, vaan arvostaa koira yksilönä ja suhde perustuu yhteisen hyvinvoinnin kasvattamiseen, voidaan ihmisen ja eläimen suhde nähdä kumppanuutena. Tuleekin muistaa lajienvälisen kumppanuuden peruspilari: ihmisellä ei ole vain koira, vaan myös koiralla on ihminen.

8.5. Tutkielman rajoitteet ja jatkotutkimusaiheet

Kun tutkitaan eläinten kanssa matkailua tai laajemmassa mittakaavassa ylipäätään eläinmatkailua, tulisi pyrkiä antamaan yhtä paljon painoarvoa eläinten näkökulman tutkimiselle, kuin annetaan ihmisen näkökulmalle. Cohen (2019, s. 422) toteaa, että tämän saavuttaakseen yhteiskuntatieteilijöiden tulisi yhdistää voimavarat etologiien kanssa monilajisia vuorovaikutustilanteita tutkiessaan. Tässä tutkielmassa on eläinten näkökulma otettu huomioon vain niissä rajoissa, missä kyselyyn vastanneet ihmiset ovat kykeneväisiä koira tulkitsemaan. Tutkielma on tehty yhteiskuntatieteellisistä lähtökohdista, ja etologian eläinten käyttäytymistä tutkiva näkökulma siten puuttuu.

Vaikka kyselyaineisto oli laaja (344 vastaajaa, 24 kysymystä kyselylomakkeella), on siinä myös merkittäviä rajoitteita, joiden vuoksi aineistosta ei voida tehdä yleispäteviä johtopäätelmiä. Merkittävin rajoite on, että kyseessä on otoksen sijaan näyte, joka ei edusta kaikkia koirien kanssa retkeilijöitä. Otoksen saamisen estää se, ettei koirien kanssa retkeilevien määrää tai osuutta retkeilijöistä tiedetä, koska sitä ei ole järjestelmällisesti kartoitettu esimerkiksi kansallispuistojen kävijätutkimuksilla.

Kyselyn vastaajista 94 % vastasi olevansa naisia. Syyt miesten vähyydelle vastaajissa voivat liittyä esimerkiksi siihen, että koiran kanssa tapahtuvaa metsästystä ei laskettu retkeilyksi kyselyn kontekstissa. Naiset ovat myös aktiivisempia keskustelijoita Facebook-ryhmissä, joissa kyselylinkkiä levitettiin, joten naiset ovat todennäköisemmin törmänneet tietoon kyselystä sosiaalisessa mediassa.

Vaikka kysely on toteutettu anonymisti, on otettava huomioon mahdollisuus, että kysely ohjasi vastaajia vastaamaan tietyn kaavan mukaisesti. Vastausten samankaltaisuuden vuoksi on pohdittava, onko vastaajilla anonymiteetistä huolimatta ollut tunne, että heidän täytyy

vastata tietyllä tavalla, tai ovatko vastaajat kokeneet esimerkiksi ryhmän keskusteluilmapii-
rin vuoksi, että ”hyvän” koiran kanssa retkeilijän tulee ajatella tai kirjoittaa tietyllä tavalla.
Onko yhteiskunnassa tai kyselyn levittämiseen käytetyissä ryhmissä olemassa jonkinlainen
yhtenäinen diskurssi, joka taustalla vaikuttaa kyselyn vastauksiin, vai onko kyse ”seura tekee
kaltaisekseen” -tyyppisestä ilmiöstä koiran kanssa retkeilijöiden kesken? Kenties mahdol-
lista on myös, että retkeily voi vahvistaa ihmisen ja koiran kumppanuutta, ja tämän kokeneet
ovat halukkaampia vastaamaan aihetta käsittelevään kyselyyn. Mikäli vastaavia teemoja tut-
kittaisiin laajemmalla otannalla, kuin vain nimenomaan retkeilyn kontekstissa, voitaisiin
mahdollisesti oppia ymmärtämään kumppanuuden rakentumista ihmisen ja koiran välillä
erilaisissa harrastuksissa ja tilanteissa.

Tämä tutkielma oli vain pintaraapaisu eläinten kanssa matkustamisen tematiikkaan, ja kyse-
lyn tuottaman aineiston laajuuden vuoksi tutkielmaan käytettyä aineistoa täytyi rajata. Ky-
selyn tuottamasta aineistosta olisi erilaisilla painotuksilla voinut tarkastella myös esimer-
kiksi erikokoisten ja/tai -rotuisten koirien kanssa retkeilevien vastaajien eroavaisuutta,
kuinka erilaiset taustatiedot vaikuttavat avoimiin vastauksiin tai voidaanko aineiston perus-
teella tunnistaa erilaisia retkeilijä”tyyppejä”. Tähän tutkielmaan ei ole sisällytetty kysymys-
lomakkeen kysymysten 7 (*Millainen koira/millaisia koiria taloudessasi on?*), 21 (*Millaiset
asiat vaikuttavat retkikohteidesi valintaan?*), 23 (*Kerro joku erityisen hyvin mieleen jäänyt
muisto koiran kanssa retkeilystä, ja miksi kokemus oli erityinen?*) ja 25 (*Kommentit ja vapaa
sana*) tuottamia aineistoja. Nämä kysymykset tuottivat mielenkiintoisia dataa, ja osaa niistä
olen jopa käsitellyt analyysivaiheessa, mutta tutkielman aihetta rajatessa ne jäivät ulkopuo-
lelle. Jatkotutkimuksen kannalta tämän tutkielman tuottamasta aineistosta kysymyksen 23
tuottamat tarinat mieleen painuneista tapahtumista koirien kanssa retkeillessä voisivat olla
hyödyllisiä eläinten kanssa matkailun elämyksellisyyden ja huippukokemusten tutkimisessa.

Mikäli kyselyn vastaajajoukkoa ei olisi rajoitettu vain nimenomaan koirien kanssa retkeili-
jöihin tai metsästyksen liittyviä aktiviteetteja suljettu pois, olisi mielenkiintoista nähdä, ko-
rostuisivatko vastaavat arvot ja puhutavat kyselyaineistossa. Muiden eläinten kanssa tapah-
tuva retkeily sekä koiran kanssa rakentuva kumppanuus metsästyksen kontekstissa ovat esi-
merkkejä aiheista, joihin tämän tutkielman aineisto ei vastaa, mutta jotka ovat tärkeitä tee-
moja eläinten kanssa jaetun kumppanuuden ymmärtämisessä.

Alueilla, joilla varaustupien käyttöaste on matala, voisi olla hyödyllistä tutkia potentiaalisia
taloudellisia ja imagollisia vaikutuksia, joita eläinten salliminen varaustupiin voisi alueelle

tuoda. Lisäksi kohde- ja läpikulualueille kohdistuvat talousvaikutukset ja niiden kautta koirien (ja/tai muiden eläinten) kanssa retkeilevien taloudellinen vaikuttavuus voivat olla tulevaisuudessa mielenkiintoisia tutkimuksen aiheita, jotta voisimme paremmin ymmärtää eläinten kanssa matkailun kokonaisvaikutuksia.

8.6. Tulosten sovellettavuus ja pohdintaa

Kumppanilajien väliselle suhteelle on ihmissuhteiden tavoin tärkeää löytää asioita, joista molemmat osapuolet aidosti nauttivat, ja tämä kiteyttää kumppanilajien vastavuoroisen suhteen merkityksen. On tärkeää ymmärtää, että oletuksemme koirien pitämistä aktiviteeteista voivat olla ihmiskeskeisiä ja paikkansapitämättömiä. Eläimen kanssa kumppanuuden rakentaminen vaatiikin aitoa halua nimenomaan tarjota kumppanuutta ja ymmärtää toisen lajin edustajaa, koska halu kokea kumppanuutta ei riitä tasavertaiseen kohtaamiseen. Eläimen kohtelu yksilönä ja sen luontaisen erilaisuuden ihmisestä näkeminen rikkautena luo pohjaa lajienväliselle arvostukselle ja kumppanuudelle.

Tämän tutkielman tulokset alleviivaavat monilajisten matkailijoiden ymmärrystä luontomat-
kailun kontekstissa. Samankaltaisesti koirien seuran merkityksellisyys ja halu matkustaa yhdessä kumppanieläimen kanssa on tullut esiin muissakin tutkimuksissa (ks. esim. Carr & Cohen, 2009; Kirillova ym., 2015). Eläinten merkityksellisyys ihmisten kumppaneina on myös kuluttamista ohjaava tekijä niin arjessa kuin lomallakin, ja eläinten ottaminen huomioon on jo nyt palvelualalla kilpailuvaltti. Elämyksellisyyttä halutaan tarjota myös kumppanieläimille, ja tämän kumppanilajien muodostaman matkailijasegmentin ymmärtämisen tärkeys tulee kasvamaan. Posthumanistiset ja monilajiset näkökulmat matkailussa, matkailun tutkimisessa ja matkailun kehittämisessä ovat tärkeitä, sillä matkailijoita ovat yhä useammin muutkin kuin ihmiset.

Eläinten kanssa matkustamisen taustalla olevien motiivien ymmärrys auttaa näkemään matkailijat laajemmassa kuvassa kuin ”vain eläiminä” ja ”vain ihmisinä”. Kun ulkopuolinen näkee koiran ja ihmisen, voi todellisuudessa kyseessä olla kumppanilajiyksikkö, jonka tarpeet kietoutuvat yhteen. Kumppanilajiyksikkö voi hyvin vain silloin, kun sen kaikki osapuolet voivat hyvin, ja tätä ihmiskeskeisyyden hylkäävää näkökulmaa tullaan tarvitsemaan yhä enemmän niin matkailussa kuin myös yhteiskunnassa.

KIITOKSET

Tutkielman ohjaamisesta sekä graduprosessin aikana saaduista neuvoista kiitän sydämellisesti Monika Lüthjea, Jarno Valkosta ja Mikko Äijälää. Haluan myös kiittää graduseminaarissa olleita kanssaopiskelijoitani opponoinnista sekä hedelmällisistä keskusteluista ja läheisiäni heiltä saamastani tuesta ja kannustuksesta.

Lopuksi haluan vielä lämpimästi kiittää kyselyn vastaajia innokkuudesta ja huolellisuudesta kyselyyn vastatessa, sekä kyselyn lopussa saamastani palautteesta ja kannustuksesta. Aineistoa kertyi teidän ansiostanne odottamaani suurempi määrä, ja sen käsittely oli erittäin mielenkiintoista ja antoisaa.

LÄHTEET

- Barcelos, A. M., Kargas, N., Maltby, J., Hall, S. & Mills, D. S. (2020). A framework for understanding how activities associated with dog ownership relate to human well-being. *Scientific reports*, 10(1), 1–12. doi:10.1038/s41598-020-68446-9
- Braidotti, R. [Harvard GSD]. (13.3.2019). *Rosi Braidotti, "Posthuman Knowledge"*. [Video]. Haettu 13.7.2020 osoitteesta <https://www.youtube.com/watch?v=0CewnVzOg5w&t=678s>
- Burke Johnson, R. & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33(7), 14–26. Haettu 25.11.2020 osoitteesta <http://www.jstor.org/stable/3700093>
- Carr, N. (2018). Tourist desires and animal rights. Teoksessa B. Grimwood, K. Caton & L. Cooke (toim.), *New Moral Natures in Tourism* (s. 116–130). Routledge: Taylor & Francis Group. Noudettu osoitteesta <https://www.routledge.com/New-Moral-Natures-in-Tourism/Grimwood-Caton-Cooke/p/book/9781138291706>
- Carr, N. & Cohen, S. (2009). Holidaying with the family pet: No dogs allowed! *Tourism and Hospitality Research*, 9, 290–304. doi:10.1057/thr.2009.10
- Chen, A. H., Peng, N. & Hung, K.-p. (2014). Developing a pet owners' tourism constraints scale – The constraints to take dogs to tourism activities. *International Journal of Tourism Research*, 16, 315–324. doi:10.1002/jtr.1959
- Coble, T. G., Selin, S. W. & Erickson, B. B. (2003). Hiking alone: Understanding fear, negotiation strategies and leisure experience. *Journal of Leisure Research*, 35(1), 1–22. doi:<https://doi.org/10.18666/jlr-2003-v35-i1-608>
- Cohen, E. (2019). Posthumanism and tourism. *Tourism Review*, 74(3), 416–427. doi:10.1108/TR-06-2018-0089
- Danby, P. (2018). Post-humanistic insight into human-equine interactions and wellbeing within leisure. Teoksessa J. Young & N. Carr (toim.), *Domestic Animals, Humans, and Leisure* (ss. 146–164). London & New York: Routledge.
- Ferrando, F. [Francesca Ferrando]. (8.12.2017). 3. *What is POSTHUMANISM? Dr. Ferrando (NYU) - Course "The Posthuman" Lesson n. 3*. Haettu 25.7.2020 osoitteesta <https://www.youtube.com/watch?v=hm9zkvHVkL4>
- Findikaattori. (2021). *Hedelmällisyys*. Haettu 22.8.2021 osoitteesta <https://findikaattori.fi/fi/16>
- Fletcher, T. & Platt, L. (2018). (Just) a walk with the dog? Animal geographies and negotiating walking spaces. *Social & Cultural Geography*, 19(2), 211–229. doi:10.1080/14649365.2016.1274047
- Franklin, A. (2006). "Be(a)ware of the Dog": A Post-Humanist Approach to Housing. *Housing, Theory and Society*, 23(3), 137–156. doi:10.1080/14036090600813760

- Giddings, L. S. & Grant, B. M. (2006). Mixed methods research for the novice researcher. *Contemporary Nurse*, 23(1), 3–11. doi:10.5172/conu.2006.23.1.3
- Haila, Y. (2004). *Retkeilyn rikkaus: Luonto ympäristöhuolen aikakaudella*. Helsinki: Taide.
- Hallikainen, V. (1998). *The Finnish Wilderness Experience*. Rovaniemi: Metsäntutkimuslaitos.
- Haraway, D. J. (2003). *The Companion Species Manifesto: Dogs, People, and Significant Otherness*. Chicago: Prickly Paradigm.
- Holmberg, T. (2019). Walking, eating, sleeping. Rhythm analysis of human/dog intimacy. *Emotion, Space and Society*, 31, 26–31. doi:https://doi.org/10.1016/j.emospa.2019.03.002
- Hypokoira ry. (2021). *Hypokoira avustaa diabeetikkoja työssä, harrastuksissa ja arjessa*. Haettu osoitteesta: <https://hypokoira.fi/mika-on-hypokoira/>
- Icén, E. (2019). *Suomen Latu Retkeilytutkimus 2019 tutkimusraportti*. Taloustutkimus. Haettu osoitteesta <https://www.suomenlatu.fi/media/utiskuvat/ulkoile/21132-suomen-latu-retkeilytutkimus-raportti-2019-004.pdf>
- Juhila, K. Koodaaminen. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Haettu 22.8.2021 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/koodaaminen/>
- Kirillova, K., Lee, S. & Lehto, X. (2015). Willingness to travel with pets: a U.S. consumer perspective. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 16, 24–44. doi:10.1080/1528008X.2015.966296
- Koski, L & Bäcklund, P. (2012). Koiran virka: Susi kaupunkien kaduilla vai ystävä erämaassa? *Alue Ja Ympäristö*, 41(2), 22–33. Haettu 9.12.2020 osoitteesta <https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/64748>
- Kotimaisten kielten keskus. *Kumppani*. Haettu osoitteesta: https://www.kotus.fi/nyt/kysymyksiä_ja_vastauksia/sanojen_alkuperasta/kumppani
- Kuhl, G. (2011). Human-sled dog relations: What can we learn from the stories and experiences of mushers? *Society & Animals*, 19, 22–37. doi:10.1163/156853011X545510
- Langinvainio, H., Joutsenniemi, K. & Pankakoski, M. (2014). Koiranomistajuus Suomessa: Tutkimus hyvinvointi- ja terveystekijöistä Terveys 2000-aineiston valossa. Suomen Kennelliiton julkaisuja 1/2014. Haettu osoitteesta: <https://www.kennelliitto.fi/files/koiranomistajuus-suomessa-2014>
- Lummaa, K. & Rojola, L. (2014). Johdanto: Mitä posthumanismi on? Teoksessa K. Lummaa & L. Rojola, *Posthumanismi* (s. 13–32). Turku: Eetos.

- Metsähallitus. (2020). Kansallispuistojen käyntimäärässä kova kasvu – Kansallispuistojen palveluilla selkeä kysyntä. Haettu osoitteesta <https://www.metsa.fi/tiedotteet/kansallispuistojen-kayntimaarassa-kova-kasvu-kansallispuistojen-palveluilla-selkea-kysynta/>
- Metsähallitus. Kansallispuistot ja retkeilyalueet tärkeitä paikallistaloudelle. Haettu 12.9.2021 osoitteesta <https://www.metsa.fi/vapaa-aika-luonnossa/hyvinvointia-luonnosta/taloushyotyja-luonnosta/kansallispuistojen-hyotyja-paikallistalouteen/>
- Metsähallitus. Käyntimäärät maastossa. Haettu 26.6.2021 osoitteesta <https://www.metsa.fi/vapaa-aika-luonnossa/kayntimaarat/kayntimaarat-maastossa/>
- Miettinen, J. & Vehkalahti, K. (2013). Verkkokyselytutkimusten otosten valinta. Teoksessa S. M. Laaksonen, *Otteita verkosta : verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino. Haettu osoitteesta <https://www.elibslibrary.com/book/9789517684101>
- Otos ja otantamenetelmät. Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Haettu 22.8.2021 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/otos/otantamenetelmat/>
- Raevaara, T. (2011). *Koiraksi ihmiselle*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos.
- Slevitch, L. (2011). Qualitative and quantitative methodologies compared: Ontological and epistemological perspectives. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 12(1), 73–81. doi:10.1080/1528008X.2011.541810
- Statista. (2021). Distribution of Facebook users worldwide as of July 2021, by age and gender. Haettu 2.8.2021 osoitteesta <https://www.statista.com/statistics/376128/facebook-global-user-age-distribution/>
- Suoninen, E. Diskurssianalyysi. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Haettu 22.8.2021 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/teoreettis-metodologiset-viitekehykset/diskurssianalyysi/>
- Suomen virallinen vilasto (SVT). (2021). Asunnot ja asuinolot. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 22.8.2021 osoitteesta https://www.stat.fi/til/asas/2020/asas_2020_2021-05-20_tie_001_fi.html
- Tashakkori, A. & Teddlie, C. (2008). Introduction to mixed method and mixed model studies in the social and behavioral sciences. Teoksessa V. L. Plano Clark & J. W. Creswell, *The mixed methods reader* (s. 7–26). Thousand Oaks (Calif.): SAGE Publications.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). (2013). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki. Haettu osoitteesta https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

- Tilastokeskus. (2020). Lähes joka kolmannessa kotitaloudessa oli lemmikki vuonna 2016. Haettu osoitteesta https://www.stat.fi/til/ktutk/2016/ktutk_2016_2020-04-20_tie_001_fi.html
- Tuhkanen, A. (2020). Koronavirus jopa tuplasi lemmikkien myynnin – hamsteria voi joutua jonottamaan useita viikkoja, koiraa kaksi vuotta. Haettu 14.11.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11369127>
- Viilo, T. (2020). Onko nyt menossa kaikkien aikojen retkeilyvuosi? Telttailukuume tyhjentää hyllyjä alan liikkeissä: "Ihmiset ovat oppineet katsomaan lähelle". *Maaseudun Tulevaisuus*. Haettu 15.11.2020 osoitteesta <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/ymparisto/artikkeli-1.1136724>
- Vilka, H. (2007). *Tutki ja mittaa: Määrällisen tutkimuksen perusteet*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Haettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0099-9>
- Vuori, J. Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Haettu 22.8.2021 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>

LIITE 1: KYSELYLOMAKE

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn!

Ennen vastaamista, luethan tietosuojailmoituksen (avautuu uuteen ikkunaan klikkaamalla [tästä](#)). Kyselyyn vastaamalla annat suostumuksesi aineiston käyttöön ja arkistointiin tietosuojailmoituksessa kuvatulla tavalla.

Kyselyn täyttäminen:

Jos olet 18 vuotta täyttänyt ja retkeilet koiran/koirien kanssa, sovit vastaajaksi kyselyyni. Kyselyssä retkeilyllä tarkoitetaan vapaa-ajalla luonnossa tapahtuvaa ulkoiluharrastusta, jota voidaan harrastaa sekä merkityillä reiteillä että niiden ulkopuolella. Kyselyssä retkeily käsittää sekä päiväretket että retket ja vaellukset, jotka kestävät yhden tai useamman yön yli. Kyselystä kuitenkin rajataan pois koiran kanssa kotiympäristössä tapahtuva päivittäinen ulkoilu sekä koiran kanssa tapahtuva metsästys, vaikka niissä onkin retkeilyn kanssa yhteneviä piirteitä. Mikäli harrastat koiran kanssa sekä retkeilyä että metsästystä, olet tervetullut vastaamaan kyselyyn metsästystoiminnan ulkopuolella tapahtuvan retkeilyn osalta.

Kysely täytetään anonyymisti, mutta toivon että jokainen vastaisi kyselyyn ainoastaan yhden kerran ja mahdollisimman rehellisesti omien kokemustensa pohjalta. Kaikkiin kysymykset ovat lomakkeella pakollisia, mutta halutessasi voit vastata esimerkiksi pelkällä viivalla sellaisiin avoimiin kysymyksiin, joiden et koe koskevan sinua.

Kyselyyn vastaamiseen menee noin 15-30 minuuttia, riippuen siitä kuinka tarkasti haluat vastata avoimiin kysymyksiin. Mikäli täytät kyselyn mobiililaitteella, suosittelen ottamaan käyttöön tietokonesivusto-asetuksen selaimessa, jotta monivalintakysymysten vaihtoehdot on helpompi hahmottaa. Jos poistut kyselystä kesken vastaamisen, voit halutessasi palata jatkaamaan vastaamista myöhemmin. Kyselyyn vastaamisen voi kuitenkin keskeyttää missä vaiheessa tahansa, vastaukset tallentuvat kyselyn tekijän tarkasteltaviksi vasta kun painat "Lähetä" nappia viimeisen kysymyksen jälkeen.

Kysymykset liittyvät koirien kanssa retkeilyn tapoihin, motiiveihin sekä koiran kanssa jaettuun kumppanuuteen. Kyselyssä on yhteensä 25 kysymystä ja vastausaikaa on 17.1.2020 klo 23.00 asti.

Halutessasi voit lähettää minulle kommentteja tai kysymyksiä alla olevaan sähköpostiosoitteeseen.

Ystävällisin terveisin,

Elina Hirvonen
elhirvon@ulapland.fi
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti
Lapin yliopisto

1. Olen lukenut [tietosuojailmoituksen](#) ja annan suostumukseni aineiston käyttöön ja arkistointiin tietosuojailmoituksessa kuvatulla tavalla *

Mikäli valitset "En", kyselyyn vastaaminen päättyy ja sinut ohjataan pois kyselystä.

- Kyllä
- En

Kysymyksiä on yhteensä 25. Lopussa voit antaa halutessasi kommentteja ja palutetta kyselystä sekä avata tarkemmin ajatuksiasi, mikäli siihen ei aiemmin kyselyssä ollut sopivaa tilaisuutta.

2. Syntymävuotesi *

3. Sukupuoli *

- Nainen
- Mies
- Muu
- En halua vastata

4. Asuinpaikka *

- Helsinki-Uusimaa
- Etelä-Suomi
- Länsi-Suomi
- Itä-Suomi
- Pohjois-Suomi
- Lappi

5. Kotitalouden tyyppi *

- Yhden hengen talous
- Pariskunta, ei lapsia
- Pariskunta ja lapsi(a)
- Yksi vanhempi ja lapsi(a)
- Muu

10. Millä tavoin olet retkeillyt koiran kanssa? *

- Kävellen
- Pyöräillen/maastopyöräillen
- Hiihtäen
- Lumikenkäillen
- Meloen
- Muu, miten?

11. Millainen koiran kanssa retkeilijä olet? *

Voit esimerkiksi kertoa mihin vuodenaikaan mieluiten retkeilet, millaisilla alueilla retkeilet, kuinka otat koiran huomioon retkeillessä tai muuta, mikä mielestäsi kuvaa sinua.

12. Kun retkeilet koiran/koirien kanssa, onko mukanasasi yleensä muita ihmisiä? *

- Mukana ei yleensä ole muita ihmisiä
- Mukana on yleensä myös muita ihmisiä
- Teen retkiä suunnilleen yhtä paljon sekä muiden ihmisten kanssa että ilman heitä

13. Ketä muita mukanasasi yleensä on koiran/koirien lisäksi? *

- Mukanani ei ole muita kuin koira(t)
- Toinen aikuinen
- Lapsi/lapsia
- Muita ihmisiä (voit tarkentaa tekstikenttään)
- Muita eläimiä (voit tarkentaa tekstikenttään)

14. Minä vuodenaikoina retkeilet koiran/koirien kanssa? *

- Kevät
 Kesä
 Syksy
 Talvi

15. Kuinka kaukana kotoa retkeilet? *

	En koskaan	Harvoin	Usein	Aina tai lähes aina
Alle 20 km *	☐	☐	☐	☐
20 - 100 km *	☐	☐	☐	☐
100 - 300 km *	☐	☐	☐	☐
Yli 300 km *	☐	☐	☐	☐

16. Millaisia retkiä teet koiran/koirien kanssa?

Yön yli retkillä tässä tarkoitetaan retkiä, joilla yövytään maastossa osana retkeä (esimerkiksi teltassa tai autiotuvassa).

	En koskaan	Harvoin	Usein	Aina tai lähes aina
Päiväretkiä kotoa käsin *	☐	☐	☐	☐
Päiväretkiä esim. mökiltä/vuoramökiltä /hotellista käsin *	☐	☐	☐	☐
1-2 yön retkiä *	☐	☐	☐	☐
3-5 yön vaelluksia *	☐	☐	☐	☐
6 tai useamman yön vaelluksia *	☐	☐	☐	☐

17. Kun muistelet vuoden 2020 retkiä, suurin piirtein kuinka monta retkeä olet tehnyt koiran/koirien kanssa? *

Yön yli retkillä tässä tarkoitetaan retkiä, joilla yövytään maastossa osana retkeä (esimerkiksi teltassa tai autiotuvassa). Päiväretkiä ovat kotoa tai esimerkiksi vuokramökiltä käsin tehdyt lyhyempikestoiset retket, joihin ei kuulu matkan varrella yöpyminen.

	0	1-2	3-5	6-10	Enemmän kuin 10
Päiväretkiä *	☐	☐	☐	☐	☐
1-2 yön retkiä *	☐	☐	☐	☐	☐
3-5 yön vaelluksia *	☐	☐	☐	☐	☐
6 tai useamman yön vaelluksia *	☐	☐	☐	☐	☐

Mikäli et tee ollenkaan yön yli retkiä koiran/koirien kanssa, voit siirtyä seuraavalle sivulle kysymykseen 20.

18. Jos teet yön yli retkiä koiran/koirien kanssa, miten majoitut maastossa?

	En koskaan, enkä ole kiinnostunut kokeilemaan	En ole käyttänyt, mutta olen kiinnostunut kokeilemaan	Harvoin	Usein	Aina tai lähes aina
Teltha	☐	☐	☐	☐	☐
Riippumatto	☐	☐	☐	☐	☐
Muu ulkomajoite (esim. loue)	☐	☐	☐	☐	☐
Retkeilyreitien varrella oleva laavu tai kota	☐	☐	☐	☐	☐
Autiotupa	☐	☐	☐	☐	☐
Varaustupa	☐	☐	☐	☐	☐
Vuokramökki	☐	☐	☐	☐	☐
Muu, mikä? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐

Mikäli et tee ollenkaan yön yli retkiä koiran/koirien kanssa, voit siirtyä seuraavalle sivulle kysymykseen 20.

19. Miten järjestät koiran majoittumisen retkellä yöpyessä?

20. Millaisia varusteita sinulla on koira varten retkillä? Miksi? *

21. Millaiset asiat vaikuttavat retkikohteidesi valintaan? *

22. Oletko päättänyt muuttamaan retkisuunnitelmiasi koiraan/koiriin liittyvistä syistä? Jos kyllä, miten ja miksi? *

23. Kerro joku erityisen hyvin mieleen jäänyt muisto koiran kanssa retkeilystä, ja miksi kokemus oli erityinen? *

24. Vastaa alla oleviin väittämiin *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
1. Koirani/koirieni seura on minulle tärkeää myös retkillä *	☐	☐	☐	☐	☐
2. Retkeily on minulle keino edistää omaa hyvinvointiani *	☐	☐	☐	☐	☐
3. Retkeily on minulle keino edistää koirani/koirieni hyvinvointia *	☐	☐	☐	☐	☐
4. Otan koirani aina mukaan mennessäni retkeilemään *	☐	☐	☐	☐	☐
5. Retkeilyharrastukseni on vaikuttanut koiran hankintaan *	☐	☐	☐	☐	☐
6. Koiran hankkiminen on lisännyt innostustani retkeilyyn *	☐	☐	☐	☐	☐
7. Koiran kanssa retkeillessä kuljen mieluiten merkityillä reiteillä *	☐	☐	☐	☐	☐
8. Koirani on minulle perheenjäsen *	☐	☐	☐	☐	☐
9. Koirani läsnäolo auttaa minua rentoutumaan ja nauttimaan retkeilystä *	☐	☐	☐	☐	☐
10. Otan koirani mukaan retkille, jotta minun oloni olisi onnellisempi *	☐	☐	☐	☐	☐
11. Otan koirani mukaan retkille, jotta koirani olisi onnellisempi *	☐	☐	☐	☐	☐
12. Tunnen oloni turvallisemmaksi, kun koira on mukana retkillä *	☐	☐	☐	☐	☐
13. Uskon, että koirani nauttii retkeilystä kanssani *	☐	☐	☐	☐	☐
14. Uskon koirani sopivan fyysisiltä ominaisuuksiltaan retkeilyyn *	☐	☐	☐	☐	☐
15. Uskon koirani sopivan luonteeltaan retkeilyyn *	☐	☐	☐	☐	☐

25. Kommentit ja vapaa sana.

Voit halutessasi tässä jakaa kyselyä täyttäessä heränneitä ajatuksiasi tai täsmentää vastauksiasi, mikäli jostain syystä sopivaa vastausvaihtoehtoa ei ollut jossain kysymyksessä. Voit myös antaa palautetta kyselystä anonyymisti.

LIITE 2: KYSELYN TIETOSUOJASELOSTE

Tietosuojailmoitus

Kyselyn tausta:

Opiskelen Lapin yliopistossa pääaineenani matkailututkimus, ja teen pro gradu -tutkielmaa monilajisesta luontomatkailusta. Tutkin, millaisia erityispiirteitä ja motivaatioita koirien kanssa retkeilyn taustalla on sekä kuinka koira matkakumppanina vaikuttaa luontomatkailuun. Tavoitteena on tutkimuksen avulla saada uutta tietoa koirien kanssa matkailusta ja lisätä ymmärrystä ilmiöstä retkeilyn kontekstissa. Kiinnostus aiheeseen on herännyt omasta harrastuneisuudestani sekä opiskelun kautta hankitusta perehtyneisyydestäni luontomatkailun teemoihin.

Toteutan tutkielmani aineistonkeruun Webropol-kyselyn avulla. Kysymykset liittyvät koirien kanssa retkeilyn tapoihin, motiiveihin sekä koiran kanssa jaettuun kumppanuuteen.

Työtäni ohjaavat professori Jarno Valkonen, tutkija Mikko Äijälä ja yliopistonlehtori Monika Lütjhe Lapin yliopistosta. Pro graduni valmistuu kesään 2021 mennessä ja se tulee valmistuttuaan olemaan kaikkien luettavissa sähköisessä muodossa.

Kyselyn täyttäminen:

Jos olet 18 vuotta täyttänyt ja retkeilet koiran/koirien kanssa, sovit vastaajaksi kyselyyn. Kyselyssä retkeilyllä tarkoitetaan vapaa-ajalla luonnossa tapahtuvaa ulkoiluharrastusta, jota voidaan harrastaa sekä merkityillä reiteillä että niiden ulkopuolella. Kyselyssä retkeily käsittää sekä päiväretket että retket ja vaellukset, jotka kestävät yhden tai useamman yön yli. Kyselystä kuitenkin rajataan pois koiran kanssa kotiympäristössä tapahtuva päivittäinen ulkoilu sekä koiran kanssa tapahtuva metsästys, vaikka niissä onkin retkeilyn kanssa yhteneväisiä piirteitä. Mikäli harrastat koiran kanssa sekä retkeilyä että metsästystä, olet tervetullut vastaamaan kyselyyn metsästystoiminnan ulkopuolella tapahtuvan retkeilyn osalta.

Kysely täytetään anonymisti, mutta toivon että jokainen vastaisi kyselyyn ainoastaan yhden kerran ja mahdollisimman rehellisesti omien kokemustensa pohjalta. Suurin osa kysymyksistä lomakkeella on pakollisia, mutta halutessasi voit vastata esimerkiksi pelkällä viivalla sellaisiin avoimiin kysymyksiin, joiden et koe koskevan sinua. Kyselyyn vastaamisen voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa, vastaukset tallentuvat vasta kun painat "Lähetä" nappia viimeisen kysymyksen jälkeen. Kyselyssä on yhteensä 25 kysymystä ja vastausaikaa on 17.1.2020 klo 23.00 asti.

Aineiston kerääminen, säilyttäminen ja arkistointi:

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja yksittäistä vastaajaa ei voida tunnistaa aineistosta. Tutkimuksessa ei kerätä henkilötietoja, mutta mikäli vastaaja sisällyttää avoimiin vastauksiinsa tietoja, joiden perusteella henkilö on tunnistettavissa, tällaiset tiedot poistetaan aineistosta. Tutkielmassa henkilötietoja käsitellään yleisen edun mukaisen tieteellisen tutkimuksen toteuttamiseksi [tietosuojalain](#) 4 § 3-kohdan perusteella. Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksella ja tutkimuseettisiä ohjeita noudattaen.

Aineisto säilytetään tutkimuksen ajan salasanoin turvattuna ja tutkimuksen päätyttyä tutkimusaineisto siirretään Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon, joka toimii henkilötietojen käsittelijänä. Tietoarkisto arvioi aineiston arkistoitavuuden, tutkijan tekemän anonymisoinnin ja tekee tarvittaessa lisää poistoja ja muokkaa aineiston pitkäaikaissäilytykseen ja jatkokäyttöön soveltuvaksi. Kyselyyn vastaamalla annat suostumuksesi aineiston käyttöön ja arkistointiin tässä tietosuojailmoituksessa kuvatulla tavalla.

Vastaajan oikeudet:

Sinulla on oikeus tehdä valitus henkilötietojen käsittelyä valvovalle viranomaiselle (lisätietoja: [tietosuojafi](#)), jos epäilet henkilötietojasi käsiteltävän vastoin tietosuojalainsäädäntöä.

Sinulle kuuluu oikeus saada pääsy tietoihin, oikaista tietoja, rajoittaa tietojen käsittelyä ja vastustaa henkilötietojen käsittelyä. Tieteellisen tutkimuksen yhteydessä edellä mainituista oikeuksista voidaan poiketa vain kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Halutessasi voit lähettää minulle kommentteja tai kysymyksiä alla olevaan sähköpostiosoitteeseen.

Ystävällisin terveisin,

Elina Hirvonen

elhirvon@ulapland.fi

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti

Lapin yliopisto